

Espoon seudun ympäristöterveyden
valvontasuunnitelma 2025-2028,
päivitys vuodelle 2025

Sisällys

1	YLEINEN OSA	4
1.1	Ympäristöterveydenhuollon tavoitteet ja valvontasuunnitelma.....	4
1.2	Toimintaympäristön muutokset.....	5
1.2.1	Tietojärjestelmien kehittäminen	5
1.2.2	Organisaatorakenteet.....	5
1.2.3	Lainsäädännön muutokset	5
1.2.4	Koronatilanteen vaikutus ympäristöterveyteen	6
1.3	Espoon seudun ympäristöterveys -valvontayksikön kuvaus	6
1.4	Valvontasuunnitelman sisältö	6
1.5	Valvontasuunnitelman laatiminen ja hyväksyminen.....	7
1.6	Valvonnan voimavarat ja henkilöstöresurssien riittävyys	7
1.6.1	Valvonnan voimavarat.....	7
1.6.2	Henkilöstöresurssien riittävyys	8
1.7	Riskinarviointi.....	10
1.8	Tarkastuksen tavoitteet, sisältö, tarkastustiheys ja tarkastuksiin käytetty aika.....	10
1.9	Ohjaus ja neuvonta	11
1.10	Näytteiden otto ja tutkiminen	11
1.10.1	Valvontaprojektit ja -hankkeet	11
1.11	Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi	12
1.12	Valvonnasta perittävät maksut	12
1.13	Valvontahenkilöstön pätevyys ja koulutus	12
1.13.1	Koulutussuunnitelma vuodelle 2025.....	13
1.14	Laatutyö	14
1.15	Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin.....	15
1.16	Valvontatietojärjestelmät	15
1.17	Viestintä	16
1.18	Ympäristöterveys ja sidosryhmät.....	17
2.	ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA.....	19
2.1	Johdanto	19
2.2	Elintarvikevalvontasuunnitelman perusteet	19
2.3	Valvontakohteet	19
2.4	Valvontakohteiden rekisteröinti ja hyväksyminen	20
2.4.1	Elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan rekisteröinti.....	20
2.4.2	Elintarvikehuoneiston hyväksyminen.....	20
2.4.3	Alkutuotannon rekisteröinti	20
2.4.4	Alkutuotantopaikan hyväksyminen	20

2.5 Tarkastusten suunnittelu ja toteutus sekä painopistealueet.....	21
2.5.1 Valvontakohteiden riskiluokitus, tarkastustiheys ja suunnitelmallisiin tarkastuksiin käytettävä aika.....	22
2.5.2 Tarkastus	23
2.5.3 Tarkastuskertomus.....	25
2.5.4 Hallinnolliset pakkokeinot.....	25
2.6 Eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvonta.....	25
2.7 Lausunnot	26
2.8 Näytteenotto, näytteen tutkiminen ja tutkimustulokset	26
2.8.1 Varautuminen ruokavälitteisen sairastumisen tai muun terveyshaittaepäilyn selvittämiseen	27
2.9 Terveysvaaratilanteet ja takaisinvedot.....	27
2.10 Neuvonta ja ohjaus	28
2.11 Elintarvikevalvontasuunnitelman seuranta ja toteutumisen arviointi	28
3. TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA	33
3.1 Johdanto	33
3.2 Kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtävät	33
3.3 Valvontakohteiden rekisteröinti ja hyväksyntä	34
3.3.1 Ilmoitusvelvollisuus ja terveydensuojelulain 13 § mukaisten toimintojen rekisteröinti.....	35
3.3.2 Talousvettä toimittavan laitoksen hyväksyminen	35
3.4 Tarkastusten sisältö	36
3.5 Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys	37
3.6 Näytteenotto, näytteiden tutkiminen ja tutkimustulokset	38
3.6.1 Talousvedet	39
3.6.2 Uimavedet.....	40
3.6.3 Sisäympäristön laatu.....	41
3.7 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi	41
3.8 Valvonnan painopistealueet ohjelmakaudella 2025 - 2028.....	41
3.8.1 Talousvesivalvonnan uudet sisällöt	42
3.8.2 Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa.....	42
3.8.3 Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa	43
3.9 Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö	43
3.10 Valvontakohdetyyppikohtainen tarkastusten sisältö ja riskiluokat	45
3.10.1 Riskiluokat	48
3.10.2 Tarkastustiheys.....	48
4. TUPAKKA- JA LÄÄKELAIN VALVONTASUUNNITELMA.....	52
4.1 Johdanto	52
4.2 Tupakkalain valvonta	52
4.3 Hakemusten käsittely	53

4.4 Myyntiluvan peruuttaminen	53
4.5 Tarkastukset ja painopistealueet	54
4.6 Suunnitelmallisen valvonnan voimavarat ja valvontakohteiden määrä.....	55
4.7 Näytteenotto ja valvontanäytteet	55
4.8 Lupa- ja valvontamaksut	56
4.9 Nikotiinivalmisteet	56
5. SUUNNITELMA ELÄINTEN TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN VALVONNASTA JA KUNNAN JÄRJESTÄMISTÄ ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUISTA.....	57
5.1 Johdanto	57
5.2 Toimintaympäristö.....	57
5.3 Voimavarat.....	58
5.3.1 Resurssitarpeen kartoitus.....	58
5.3.2 Eläinlääkintähuollon henkilöstöresurssit	61
5.3.3 Henkilökunnan pätevyys ja koulutussuunnitelma	61
5.3.4 Yksityiset eläinlääkäripalveluiden tuottajat alueella	62
5.4 Tietojärjestelmät.....	62
5.5 Yhteistyö ja viestintä	62
5.6 Maksut	63
5.7 Valvonnan toimeenpano	63
5.7.1 Eläinten terveyden valvonta	63
5.7.2 Eläinten hyvinvoinnin valvonta	66
5.7.3 Seuranta	68
5.8 Eläinlääkäripalvelujen toimeenpano	68
5.8.1 Peruseläinlääkäripalvelut	68
5.8.2 Tuotantoeläinten terveydenhuolto	68
5.8.3 Kiireellinen eläinlääkäriapu.....	68
5.8.4 Palvelujen saatavuus	69
5.8.5 Ostopalvelut.....	69
5.9 Valvontasuunnitelman seuranta ja arviointi	69
5.10 Palaute ja toiminnan kehittäminen.....	70

1 YLEINEN OSA

1.1 Ympäristöterveydenhuollon tavoitteet ja valvontasuunnitelma

Ympäristöterveydenhuollon tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Ympäristöterveydenhuollon valvonnalta edellytetään, että se on suunnitelmallista, riskiperusteista ja oikein kohdennettua. Sitä tulee tehdä riittävin voimavaroin ja tehokkaasti, kohdellen toimijoita tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti.

Valvonnalla varmistetaan ympäristöterveydenhuollon lakien noudattaminen toiminnanharjoittajia ja kuluttajia neuvomalla ja ohjaamalla, tekemällä tarkastuksia, ottamalla näytteitä, antamalla lausuntoja ja varautumalla erityistilanteisiin. Valvontaviranomaisen on myös erityisesti seurantatarkastusten avulla todennettava, että toimija poistaa toiminnassaan todetut epäkohdat.

Päävastuu ympäristöterveydenhuollon valvonnan toimeenpanosta on kunnilla. Ympäristöterveydenhuollon keskusvirastot Ruokavirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ovat valmistelleet vuosille 2025–2028 ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman, johon toimialakohtaiset valvontaohjelmat liittyvät. Valtakunnallisilla valvontaohjelmilla ohjataan kuntien valvonnan suunnittelua ja yhtenäistetään valvonnan ohjausta. Yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma sisältää seuraavat toimialakohtaiset valvontaohjelmat: Valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma, Valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma, sekä Elintarvikevalvonnan ja eläinlääkintähuollon ohjelmat, jotka ovat osa Elintarvikeketjun monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa (VASU).

Valtakunnallisen, ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelmakauden 2025–2028 teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Teemaa edistetään toteuttamalla seuraavia tavoitteita: tietoperusteinen valvonta, osaaminen ja varautuminen. Lisäksi keskusviranomaisten toimialakohtaisia painopisteitä voidaan kuvata toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa. Tietoperusteisessa valvonnasta korostetaan mm. valvonnassa syntyneiden tietojen oma-aloitteista hyödyntämistä valvontayksikön toiminnassa, toiminnan seurannassa ja sen jatkuvassa parantamisessa. Valvonnasta kerätyn tiedon avulla voidaan tunnistaa ne osa-alueet, joiden valvonta on vaikuttavinta ja tunnistaa alueita, joiden valvontaa voidaan keventää. Osaamisen tavoitteella viitataan esimerkiksi siihen, että jokaisen viranomaisen ja yksittäisen viranhaltijan on tunnistettava jo olemassa olevat tiedot ja taidot, ja pyrittävä hyödyntämään niitä mahdollisimman tehokkaasti. Organisaatioiden on panostettava perehdyttämiseen, mahdollistettava osaamisen kehittäminen sekä kannustettava viranhaltijoita omatoimiseen tiedon hakemiseen sekä uuden oppimiseen. Varautuminen on ennakkovalmistautumista erilaisiin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin huomioiden toimintaympäristömuutokset kuten hyvinvointialueet. Tavoitteena on tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa tilanteissa. Varautumisen tavoite ohjaa mm. aktiiviseen valmiussuunnitteluun ja häiriötilanteiden harjoitteluun.

Vuonna 2025 pyritään keskittymään yhteisen teeman nojalla VATI- kohdetietojärjestelmän entistä parempaan hyödyntämiseen valvonnan vaikuttavuuden tehostamisessa. Valvontatyön osana jatketaan edelleen panostamista ohjaukseen, tiedottamiseen ja neuvontaan, joita myös asiakastytyväisyyskyselyjen perusteella valvontayksiköltä odotetaan. Varautumisen osalta varmistetaan tehokas tiedonkulku ja yhteiset toimintamallit yhteistyökuntien ja olennaisten sidosryhmien kanssa häiriötilanteissa.

1.2 Toimintaympäristön muutokset

1.2.1 Tietojärjestelmien kehittäminen

Vuoden 2021 alusta lähtien ympäristöterveydessä on hyödynnetty valtakunnallista Ilppa-ilmoitusjärjestelmää ympäristöterveydenhuollon kohdetietojärjestelmän VATI-järjestelmän osana. Ilppa-järjestelmän kautta toimijat voivat tehdä ilmoitukset toimintansa aloittamisesta ja lopettamisesta sekä toiminnassaan tapahtuvista muista muutoksista. Lisäksi Ilppa-järjestelmän kautta sekä toimijat että yksityishenkilöt voivat ilmoittaa elintarvikkeisiin, talousveteen tai uimaveteen mahdollisesti liittyvistä sairastumisista tai muista haittaepäilyistä.

Ympäristöterveyden asiakirjojen arkistointi ei toistaiseksi ole sähköisessä muodossa, lukuun ottamatta D10-järjestelmään vietyjä päätöksiä ja lausuntoja. VATI-järjestelmässä käsiteltävien asiakirjojen tulostamisesta ja arkistoinnista luovuttiin lokakuussa 2022, ja kyseiset asiakirjat säilytetään VATI-järjestelmän lisäksi kaupungin sisäisellä verkkoasemalla. Edelleen selvitetään mahdollisuuksia luoda sähköinen rajapinta kaupungin asiakirjahallintoon myös näiden dokumenttien osalta.

1.2.2 Organisaatorakenteet

Ympäristöterveydenhuolto on toiminut 1.8.2021 alkaen osana kaupunkiympäristön toimialaa, muodostaen yhdessä rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun palvelualueiden kanssa ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksen. Ympäristö- ja rakennuslautakunta toimii terveydensuojelulaissa, elintarvikelaissa, eläinlääkintähuoltolaissa, tupakkalaissa ja nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin osalta lääkelaisissa tarkoitettuna valvonnasta ja muista kunnan tehtävien järjestämisestä vastaavana viranomaisena Espoon ja Kauniaisten kaupunkien, sekä Kirkkonummen kunnan muodostamalla ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella.

Ympäristöterveydenhuollon ohjaavana viranomaisena toimii aluehallintoviranomainen. Meneillään olevan valtion aluehallinnon uudistuksen myötä elintarvikevalvonnan ja eläinlääkintähuollon ohjaustehtävät siirtyvät vuoden 2026 alusta alkaen aluehallinnosta Ruokavirastoon, ja vastaavasti terveydensuojelu- ja tupakkavalvonnan osalta uuteen Lupa- ja valvontavirastoon.

1.2.3 Lainsäädännön muutokset

Uuden elintarvikelain (297/2021) täytäntöönpano tulee työllistämään yksikköä edelleen vuonna 2025, sillä se toi merkittäviä muutoksia toimintaan. Lakimuutoksen myötä tulisi kiinnittää erityistä huomiota toimijoiden ohjaukseen, neuvontaan ja koulutukseen. Uuden elintarvikelain myötä valvonnan käyttöön saatiin myös uusi työkalu, seuraamusmaksu, jota ei ole toistaiseksi otettu valvontayksikössä käyttöön. Seuraamusmaksu on toimijalle määrättävä, 300 - 5 000 € suuruinen, valtiolle laskutettava sanktio tilanteessa, jossa toimija ei noudata lainsäädännön vaatimuksia.

Terveydensuojelulain (763/1994) sekä siihen liittyvien lakien ja asetusten aiheuttamat muutokset työllistävät etenkin talousvettä valvovia tarkastajia. Kiinteistöjen vesijärjestelmien riskinarviointi vaatii erityisesti ohjausta ja neuvontaa eri osa-alueilla. Terveydensuojelulain kokonaisuudistus on käynnistynyt 2024, ja se kestää vuoden 2027 loppuun asti. Tarve uudistukselle johtuu siitä, että terveydensuojelulaki on useiden erillisten muutosten myötä osin hajanainen, ja uudistuksen myötä lakia voidaan kehittää kokonaisuutena.

Tupakkalain (549/2016) uudistus tulee voimaan 2025. Tässä tupakkalain ja samalla valvonnan piiriin otetaan myös ns. nikotiinipussit, eli savuttomat nikotiinituotteet. Näitä tullaan käsittelemään valvonnassa kuten nikotiininesteitä.

Uusi eläinlääkintähuoltolaki tulee voimaan 1.1.2026. Uudistuksessa mm. kuntien velvoitteita eläinlääkäripalvelujen järjestämisessä tarkennetaan luetteloimalla järjestämisvelvoitteen piiriin kuuluvat palvelut. Luetteloon on sisällytetty vain sellaisia palveluita, joita kunnat käytännössä järjestävät jo nykyisen lain nojalla. Lisäksi laissa säädetään Helsingin yliopiston Yliopistolliselle eläinsairaalle vastuu eläinlääkäripalvelujen tuottamisesta sen toiminta-alueella. Yliopistollisen eläinsairaalan osallistuminen palvelutuotantoon on tärkeää opetus- ja tutkimustoiminnan edellyttämän potilasaineksen saannin kannalta. Eläinlääkintähuoltolain voimaantulo tulee edellyttämään muutoksiin valmistautumista vuonna 2025.

Eläinlääkintähuollon puolella astui 1.1.2024 voimaan myös laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023). Uusi laki toi muutoksia valvontaan, ja näiden huomioiminen valvontatyössä työllistävät edelleen eläinsuojeluvalvontaa tekeviä eläinlääkäreitä.

1.2.4 Koronatilanteen vaikutus ympäristöterveyteen

Koronatilanteen aiheuttama tarkastusvelka vaikuttaa edelleen jonkin verran siksi, että tarkastusten saattaminen kaikilta osin ajan tasalle ei ole ollut mahdollista resurssisyydestä. Toisaalta koronan myötä käyttöön otettu hybridimallinen työskentely sekä etätarkastusmenetelmien käyttö tuovat osaltaan joustavuutta työhön.

1.3 Espoon seudun ympäristöterveys -valvontayksikön kuvaus

Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunnan alaisuudessa toimiva Espoon seudun ympäristöterveys -valvontayksikkö vastaa ympäristöterveydenhuoltoon kunnalle kuuluvien tehtävien järjestämisestä Espoossa, Kauniaisissa ja Kirkkonummella. Yksikön toiminta-alueella asuu noin 365 000 asukasta.

Valvontayksikössä toimii kolme palveluyksikköä; elintarvikevalvonnan, terveydensuojeluvalvonnan ja eläinlääkintähuollon palveluyksiköt, jotka kukin huolehtivat oman sektorinsa valvonnasta koko valvontayksikön alueella. Valvontayksikön päällikkönä toimii johtava kaupungineläinlääkäri. Elintarvikevalvonnan palveluyksikön lähiesihenkilönä toimii hygieenikkoeläinlääkäri, terveydensuojeluvalvonnan lähiesihenkilönä johtava terveystarkastaja ja eläinlääkintähuollon lähiesihenkilönä johtava kaupungineläinlääkäri. Henkilöstömäärä on vuoden 2024 lopussa 32,5 htv.

Yksikön päätoimipiste sijaitsee Otaniemessä, osoitteessa Tekniikantie 15 ja eläinlääkintähuollon toimipiste Olarissa, osoitteessa Pihatörmä 1 A. Lisäksi Kirkkonummen keskustassa, osoitteessa Ervastintie 2, on miehittämätön piste laboratorionäytteiden noutoa varten.

1.4 Valvontasuunnitelman sisältö

Valvontayksikön koko toiminnan kattavassa valvontasuunnitelmassa vuosille 2025–2028 on otettu huomioon alan lainsäädäntö, ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2025–2028, sekä sen sisältämien ohjelmien painopistealueet, paikalliset olosuhteet ja käytössä olevat resurssit. Suunnitelmassa on huomioitu myös valvontayksikön omat strategiset painopistealueet. Näitä ovat hallinnollisten pakkokeinojen käytön kehittäminen ja viestinnän tehostaminen. Eläinlääkintähuollossa strategisena painopisteenä on suunnitelmallinen valvonta.

Valvontasuunnitelman tarkastusmäärät ja tiheydet on laadittu riskiperusteisesti ottaen huomioon keskusvirastojen valvontatarveohjeet ja kohteen toimintatyyppi ja toiminnan laajuus.

1.5 Valvontasuunnitelman laatiminen ja hyväksyminen

Valvontasuunnitelman hyväksyy Espoon kaupungin ympäristö- ja rakennuslautakunta. Ympäristöterveyden suunnitelmallisten tarkastusten toteutumista seurataan valvontayksikössä kuukausittain, ja yksikön toimintaa kuvastavia tunnuslukuja esitetään ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksen tuloskortissa neljännesvuosittain.

Valvontasuunnitelma päivitetään vuosittain. Mikäli suunnitelmaan tulee oleellisia muutoksia, tuodaan ne lautakuntaan käsiteltäväksi. Vähäisemmät muutokset tuodaan tiedoksi.

Aluehallintovirasto arvioi kuntien suunnitelmia sekä niiden toteutumista.

1.6 Valvonnan voimavarat ja henkilöstöresurssien riittävyys

1.6.1 Valvonnan voimavarat

Ympäristöterveyden valvontayksikössä on tällä hetkellä 32,5 vakanssia (32,5 htv). Yksikössä työskentelee 24 terveystarkastajaa, terveystarkastaja, johtava terveystarkastaja, hygieenikkoeläinlääkäri, osa-aikainen (50 %) hygieenikkoeläinlääkäri, valvontaeläinlääkäri, kaksi praktikkoeläinlääkäriä, (jotka tekevät 50 % työajastaan eläinlääkintähuollon valvontatehtäviä), klinikkaeläinhoitaja ja johtava kaupungineläinlääkäri, joka toimii valvontayksikön päällikkönä.

Hygieenikkoeläinlääkäriä sekä johtavan terveystarkastajan työajasta noin puolet on allokoitu esihenkilötyöhön. Työajan jakautuminen eri tehtäviin on esitetty Taulukossa 1.

Taulukko 1. Henkilöstöresurssien jakautuminen vakanssien määrän mukaan. Laskennassa on huomioitu vuodelle 2025 suunnitellut uudet vakanssit.

	Kokonaistyöpanos (htv)	Suunnitelmallinen valvonta (htv)	Valvontakohteita (kpl)
Elintarvikelain mukainen valvonta	13,7	5,5	2152
Terveystarkastuslain mukainen valvonta	12,2	3,4	1173
Tupakka- ja lääkelain mukainen valvonta (sis. myös yleiset uimarannat, asumisyhteisöjen tupakointikieltopäätökset)	1,6	0,5	344
Eläinlääkintähuolto	5,0	0,2	95
Hallinto ja esihenkilötyö	2,0		
Yhteensä	34,5	9,6	3764

Resurssit ovat kehittyneet siten, että vuonna 2022 valvontayksikköön perustettiin ennalta arvioitujen perusmaksutuottojen pohjalta kolme uutta terveystarkastajan vakanssia, joista elintarvikevalvontaan allokoitiin kaksi ja terveystarkastusvalvontaan yksi vakanssi. Samaan aikaan elintarvikevalvonnasta siirtyi puolikas vakanssi terveystarkastusvalvontaan. Vuonna

2024 saatiin uusi vakanssi asumisterveysvalvontaan, ja vuodelle 2025 on esitetty yhtä terveystarkastajan vakanssia elintarvikevalvontaan sekä yhtä valvontaeläinlääkärin vakanssia. Mikäli edellä mainitut esitykset toteutuvat, tulisi valvontayksikössä olemaan vuonna 2025 yhteensä 34,5 vakanssia.

Valvontasuunnitelmia laadittaessa on otettu huomioon, että ympäristöterveydenhuollon voimavaroista on mahdollista käyttää vain osa suunnitelmalliseen valvontaan.

Valvontasuunnitelmien ulkopuolelle jäävät muun muassa:

- asumisterveysvalvonta (toteutetaan asunnontarkastuspyyntöjen perusteella)
- asuntoyhteisöjen tupakointikieltojen käsittely
- eläinsuojeluvalvonnan tarkastuskäynneistä valtaosa perustuu epäilyilmoituksiin, joiden lukumäärä ei ole ennakoitavissa
- osa tarkastuksista perustuu erilaisiin valituksiin, ilmoituksiin, valvontapyyntöihin, yms., jolloin kyse on suunnitelman ulkopuolisesta toiminnasta
- uusien toimijoiden neuvonta, lausuntojen antaminen, ilmoitusten ja hakemusten käsittely
- asiakasvalitukset ja tietopyyntöjen käsittelyt
- ympäristölupiin liittyvät lausunnot (ympäristönsuojelulaki 527/2014, 42 §)
- valvonta- ja näytteenottosuunnitelmien laadinnat, tulosten seuranta, analysointi sekä raportoinnit
- tietojärjestelmiin liittyvät selvittelyt ja kirjaukset, valvontatoimenpiteiden laskutukset
- Ruokaviraston, aluehallintoviraston, Valviran kyselyihin ja mahdollisiin hallintokanteluihin vastaamiset, lausunnot kaupungin muille viranomaisille ja toimijoille
- asiakaspalvelu maanantaisin ja keskiviikkoisin klo 9 -11. Asiakaspuhelinnumeroita on kaksi, joista toisessa vastataan elintarvikevalvontaan liittyviin kysymyksiin ja toisessa asumisterveyteen liittyviin tiedusteluihin. Muuhun terveydensuojeluun liittyviin tiedusteluihin vastataan sähköpostitse. Kaikkia asiakaspalvelusähköposteja seurataan päivittäin ja yhteydenottoihin vastataan niiden kiireellisyyden ja sisällön mukaan, 1-5 päivän kuluessa.
- erityistilanteet kuten ruokamyrkytyspäily selvitykset tai talous- ja uimavesien laatuongelmien selvitykset, takaisinvedot (RASFF) ja erilaiset valitustapaukset
- Ruokaviraston osoittamat valvontatehtävät ja näytteenotot
- toiminnan ja osaamisen kehittäminen sekä laatutyö
- osallistuminen sidosryhmien yhteistyökokouksiin
- yksikön, sektorikohtaisten tiimien ja ryhmien kokoukset
- vuonna 2023 koronaan liittyvät, mahdolliset aluehallintoviraston valvontapyyntö.

Terveysvaaratilanteisiin, muihin häiriötilanteisiin ja myös valitustapauksiin liittyvä valvonta on priorisoitava suunnitelmallista valvontaa tärkeämmäksi.

Ympäristöterveys pyrkii vaikuttamaan hankkeisiin ja suunnitelmiin jo ennakoivasti osallistumalla erilaisiin työryhmiin.

1.6.2 Henkilöstöresurssien riittävyys

Sekä terveydensuojeluun että elintarvikevalvontaan on tullut lainsäädännön muutosten sekä keskusvirastojen ohjauksen pohjalta uusia tehtäviä sekä työn painotuksia. Elintarvike- tai terveysvalvontaa tekevän tarkastushenkilöstön työajasta on laskennallisesti noin 40 % on käytettävissä suunnitelmalliseen valvontaan. Valvontayksikön toiminta-alueen väestömäärä on kasvava, mikä tarkoittaa valvontatehtävien lisääntymistä suhteessa henkilöstömäärään. Yksikössä on asetettu suunnitelmallisen valvonnan osalta tavoitteeksi vähintään 80 % osuus suunnitelmallisten tarkastusten määrästä. Elintarvikevalvonnan osalta tähän ei nykyisin resurssein päästä, mutta tilanteen odotetaan hieman paranevan vuonna 2025, mikäli

terveystarkastajan lisävakanssi saadaan. Terveydensuojeluvalvonnan osalta päästään vuonna 2024 arviolta 90 % tasolle suunnitelmallisten tarkastusten tavoitteesta. Henkilöstöresurssien riittävydessä ja tavoitteisiin pääsyssä erityisinä riskitekijöinä ovat mm. erilaiset häiriötilanteet, henkilöstön poissaolot ja sijaisten perehdytys sekä mahdolliset keskusviranomaisen taholta tulevat, ennakoimattomat toimeksiannot.

Muutokset kohdemäärissä eivät suoraan kerro tehtävämäärien muutoksista, sillä toimijoiden vaihtuvuus kohteissa on valvonta-alueella suurta ja näihin liittyvät prosessit, kuten ilmoitusten käsittelyt ja aloitustarkastukset, valvontaa työllistäviä. Edellä mainittujen tehtävien määriä on kuitenkin vaikea ennakoida, mikä haastaa toiminnan suunnittelua. Valvontayksikössä työskentelevien sijaisten perehdytykseen on myös varattava riittävästi aikaa laadukkaasti toiminnan turvaamiseksi.

Uusi elintarvikelaki ohjaa kohteiden kokonaisvaltaiseen valvontaan sekä huomioimaan neuvonta- ja ohjaustyön yhä vahvemmin. Toisaalta Ruokavirasto ohjaa edelleen lukumäärältään suhteellisen korkeisiin tarkastajakohtaisiin tarkastustavoitteisiin, ja näiden tavoitteiden välillä on pyrittävä tasapainoilemaan.

Terveydensuojelulain päivittämisen myötä mm. veden laadun valvontatiedoista tulee tiedottaa ajantasaisesti verkossa vesi.fi sivustolla. Vesijärjestelmien riskinarvioinnin myötä, on havaittu kohteiden vesijärjestelmistä löytyvän suhteellisen usein legionella-bakteeria yli toimenpiderajojen, mikä työllistää terveydensuojelua. Toimijoiden ohjaus- ja neuvontatyön vaatima resurssitarve tulee lisääntymään niin ennakoivassa kuin akuuteissa tilanteissa, tästä esimerkkinä edellä mainittu legionellan esiintyminen.

Asumisterveysvalvontaan on pystytty panostamaan lisäresursoinnin myötä, ja jonotusaika ensimmäiseen asunnontarkastukseen on ollut vuonna 2024 pääsääntöisesti 4 kk mittainen. Tavoiteaika on edelleen 3 kk.

Yksikön työmäärää ovat osaltaan kasvattaneet viime vuosina lisääntyneet ilmoitukset rottahavainnoista. Työtä on pyritty rajaamaan tehostamalla verkkosivujen kautta tehtävää viestintää, ja siten vähentämällä kyseisiä yhteydenottoja. Myös yhteistyötä ympäristönsuojelun kanssa on tällä tehtäväalueella tehostettu.

Tupakkalain mukaista valvontaa tehdään elintarvike- tai terveydensuojelulain tarkastuksen yhteydessä, mikäli se on asiakokonaisuuden kannalta mahdollista. Tupakkatarkastuksia tehdään myös erillisinä tarkastuksina. Tupakkavalvonta laajenee vuonna 2025 kattamaan myös savuttomat nikotiiniuotteet, mikä tulee vaikuttamaan työmäärää lisäävästi. Asumisyhteisöjen tupakointikieltohakemusten käsittelyä on saatu tehostettua, ja käsittelyaika on tällä hetkellä noin 2 kk. Hakemusten määrä on hienoisessa kasvussa.

Työn tekemistä pyritään sujuvoittamaan uusien keinoin, kuten hyödyntämällä erilaisia tapoja työn jakamiseen. Selkeiden toimintaohjeiden ja prosessien avulla saadaan työskentelyä edelleen tehostettua. Viranomaisyhteistyötä ympäristö- ja rakennusvalvonnan kanssa tiivistetään esimerkiksi laatimalla yhteisiä toimintaohjeita. Toimialakohtaisia ohjeita on jo laadittu mm. melutapausten käsittelyyn liittyen.

Työssäjaksamista ja työn sujuvuutta on pyritty lisäämään panostamaan lähiesihenkilötyöhön sekä uusien toimintatapojen kehittämiseen. Tarkoituksena on myös selvittää urapolkusuunnittelun hyödyntämismahdollisuuksia valvontayksikön sisällä. Etätyöskentely on tuonut toivottua joustavuutta työhön, mutta toisaalta sen on todettu myös haastavan yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyyden kehittäminen ja työhyvinvoinnin parantaminen ovatkin tärkeässä roolissa edelleen vuonna 2025.

1.7 Riskinarviointi

Riskinarviointi on olennainen osa ympäristöterveydenhuollon tehtävien kohdekohtaisessa priorisoinnissa ja rajaamisessa. Valvontakohteiden ja valvontakohdetyypien tarkastustiheys perustuu niissä esiintyvien riskitekijöiden arviointiin. Riskitekijöiden merkittävyyttä arvioidaan terveyshaitan toteutumisen todennäköisyyden ja vaikuttavuuden avulla sekä riskin hyväksyttävyyden (merkityksen) perusteella. Arviointi perustuu valvontakohteiden ja valvontakohdetyypien toiminnan laatuun, laajuuteen, olosuhteiden asianmukaisuuteen, valvontahistoriaan ja käyttäjäryhmään.

Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan eräissä tapauksissa perustellusti lisätä tai vähentää tarpeelliseksi katsotulla tavalla. Riskinarviointi perustuu toiminnasta mahdollisesti aiheutuviin terveyshaittoihin. Riskinarviointiin vaikuttavat lisäksi esimerkiksi toiminnan laajuus ja asiakkaat, joille palveluita tai tuotteita tuotetaan. Säännöllisen valvonnan vähimmäistarkastustiheys on 0,2 eli yksi tarkastus viiden vuoden välein.

1.8 Tarkastuksen tavoitteet, sisältö, tarkastustiheys ja tarkastukseen käytetty aika

Tarkastus on oleellinen toimi selvitettäessä valvottavan kohteen tai toiminnan vaatimustenmukaisuutta. Tarkastus voidaan kohdentaa toimitiloihin, toimintatapoihin, tuotteisiin, olosuhteisiin tai asiakirjoihin. Tarkastus voi pitää sisällään koko kohteen tai jonkin kohteen osa-alueen tarkastuksen. Tarkastusten sisältö vaihtelee kohdekohtaisesti ja riippuu siitä, minkä lainsäädännön perusteella tarkastus tehdään. Yksi tarkastus voi pitää sisällään useamman eri ympäristöterveydenhuollon lain mukaisia tarkastuksia tai se voidaan kohdistaa johonkin valvottavan kohteen yhden lain perusteella tehtävän valvonnan osa-alueeseen, esim. omavalvontasuunnitelman tai valvontatutkimusohjelmien tarkastukseen.

Uuteen elintarvikelakiin on sisällytetty mahdollisuus ulottaa tarkastukset tietyissä tapauksissa kotirauhan piiriin silloin, kun koti toimii rekisteröitynä elintarvikehuoneistona. Toimintaan liittyviä asiakirjoja voidaan lisäksi pyytää toimistolle tarkastettavaksi ja toteuttaa niin sanottu asiakirjatarkastus. Asiakirjatarkastusten lisäksi voidaan hyödyntää muita etätarkastamisen mahdollisuuksia, kuten videoyhteyttä toimijalle ja tiloihin.

Seurantatarkastuksilla valvotaan, että todettujen lainsäädännön vastaisuuksien korjaamiseksi annettuja kehotuksia ja määräyksiä noudatetaan annettuun määräaikaan mennessä. Valvontasuunnitelmaan sisältyvän tarkastuksen perusteella annettujen kehotusten ja määräysten valvonta on maksullista, kun määräys perustuu säädösten tai keskusvirastojen antamien ohjeiden noudattamatta jättämiseen.

Tarkastuksen sisältöä, tarkastustiheyttä ja tarkastukseen käytettyä aikaa kuvataan tarkemmin toimialakohtaisissa suunnitelmissa. Tarkastuksesta tehdään aina tarkastuspöytäkirja, -muistio tai vastaava kirjallinen raportti. Toimijalle tai toiminnanharjoittajalle selvitetään, mitä säännöllinen, maksullinen tarkastus pitää sisällään.

Tarkastuspöytäkirjaan kirjataan valvonnan tarkoitus, kaikki tarkastetut asiat, edellisellä kerralla mahdollisesti havaittujen puutteiden korjaamiset, käytetyt menetelmät, tarkastuskäynnin tulos, toimijalle annetut toimenpidekehotukset ja toimenpiteiden määräajat sekä tarkastuksen tekemisessä sovellettu lainsäädäntö. Myös tarkastusmaksu kirjataan tarkastuskertomukseen. Tarkastuskertomus pyritään toimittamaan valvontakohteelle kahden viikon kuluessa tarkastuksesta. Sekä elintarvike- että terveydensuojeluvalvonnassa kyseinen raportointi tehdään suoraan VATI-järjestelmään, jota kautta muodostuu toimijalle sähköpostitse lähtevä tarkastuskertomus. Myös suunnitelman ulkopuoliset tarkastukset

kirjataan VATI-järjestelmään. Elintarvikevalvonnan Oiva-julkaisujärjestelmän piiriin kuuluvista tarkastuksista muodostuu tarkastuskertomuksen pohjalta Oiva-raportti,

1.9 Ohjaus ja neuvonta

Ohjaus ja neuvonta ovat olennainen osa ympäristöterveyden tehtäväkenttää ja tähän panostetaan yhä enenevässä määrin perusmaksulaskutuksen käyttöönoton myötä. Asiakaspalautteessa onkin kiitetty tarkastajien antamasta ohjauksesta. Neuvonnan ja ohjauksen toteutumista seurataan mm. VATI-järjestelmään kirjattujen yhteydenottojen määrän avulla. Neuvontatarpeen arvioinnissa on mahdollista myös hyödyntää yhteissähköpostilaatikoihin saapuneiden viestien sekä elintarvikevalvonnan asiakaspalvelupuhelimeen saapuneiden puheluiden määriä. Toimijoille tiedotetaan ajankohtaisista valvontaan liittyvistä asioista VATI-järjestelmän sähköpostilistojen kautta.

1.10 Näytteiden otto ja tutkiminen

Elintarvike- ja terveydensuojeluvalvonnan valvontasuunnitelmissa on sektorikohtaiset näytteenottosuunnitelmat. Terveystensuojelun osalta viranomaisnäytteenoton ja tutkimukset talous- ja uima-allasvesien sekä uimarantavesien osalta kustantaa toimija. Suunnitelmiin sisältyy toimijoiden maksamia viranomaisnäytteitä sekä valvontayksikön projekteihin kuuluvia näytteitä, joiden kustannuksista vastaa pääsääntöisesti kunta.

Espoon seudun ympäristöterveys teettää valvontaan sisältyvät tutkimukset viranomaisnäytteiden tutkimuslaboratoriolle asetetut vaatimukset täyttävässä laboratoriossa. Tutkimukset teetetään ensisijaisesti Helsingissä sijaitsevassa Metropolilab –laboratoriossa, vuonna 2021 kilpailutetun sopimuksen mukaisesti. Laboratoriolla on kattava elintarvikkeiden ja vesinäytteiden analyysivalikoima ja se on sitoutunut tarjoamaan palveluja poikkeus- ja häiriötilanteissa myös virka-ajan ulkopuolella. Laboratorio hakee näytteet valvontayksikön toimipisteistä pääsääntöisesti kerran viikossa ja tarvittaessa useammin.

Metropolilab-laboratorion näytteenottajat ottavat sovitun tutkimusohjelman mukaisesti valvontayksikön alueella talousvesi- ja uimavesivalvonnan viranomaisnäytteitä. Vesilaitos tai uimahallitoimija voi hankkia näytteenoton ja teettää tutkimuspalvelut myös muussa ko. toimintaan akkreditoidussa laboratoriossa. Rajallisten resurssien vuoksi uimarantojen suunnitelmallista näytteenottoa ei enää vuonna 2024 myyty palveluna liikuntatoimelle.

Talousarvioissa on varauduttu epidemiaselvityksiin ja muihin häiriötilanteisiin liittyvien näytteiden ottoon ja tutkimuksiin.

Ruokavirastosta ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitokselta tulee yksikköön näytteiden hakupyyntöjä muutamia kertoja vuodessa. Näissä tapauksissa näytteiden tutkimusten kustannuksista vastaavat Ruokavirasto ja THL. Mahdolliset seurantatutkimukset tulevat valvontayksikön maksettavaksi.

1.10.1 Valvontaprojektit ja -hankkeet

Espoon seudun ympäristöterveys osallistuu valtakunnallisiin valvontahankkeisiin silloin, kun ne soveltuvat hyvin valvontayksikön alueelle. Pääkaupunkiseudun kunnat toteuttavat yhteistyössä valvontaprojekteja vuosittain. Projektit kohdennetaan erityisesti toimintoihin, joihin on tunnistettu tai epäillään liittyvän riskejä. Projekteihin voi sisältyä näytteenottoa, lämpötilamittauksia, tilojen riittävyyden ja asianmukaisuuden sekä toiminnan vaatimustenmukaisuuden arviointia. Projektit esitetään toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

Projektien tuloksista laaditaan yhteenveto ja saatuja tuloksia hyödynnetään valvonnan kehittämisessä. Jatkossa on tarkoitus hyödyntää aiempaa enemmän toteutuneiden

projektien raportointeja toimijoiden suuntaan, mutta myös tiedottamistarkoituksissa tuoden yksikön toimintaa esille valvontayksikön alueen asukkaille.

Valvontayksikössä ohjataan mahdollisuuksien mukaan eläinlääketieteen sekä ympäristöterveydenhuollon opiskelijoita sekä eläintenhoitajaksi opiskelevia harjoittelujen ja opinnäytetöiden muodossa. Opinnäytetyöt sekä osa harjoittelujen aikana työstettävistä tehtävistä toimivat myös apuna yksikön toiminnan kehittämisessä.

1.11 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi

Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunta arvioi valvontasuunnitelman toteutumisen seuraavan vuoden alkupuolella tehdyn raportoinnin pohjalta, ja lautakunnan hyväksynnän jälkeen tiedot toimitetaan aluehallintovirastolle helmikuun loppuun mennessä.

Arviointiraportissa kuvataan toimialakohtaisesti mm. seuraavat kohdat: suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus, tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan), valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen, voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus, toiminnan kehittämistarpeet ja mahdolliset toiminnan auditoinnit.

Aluehallintovirasto arvioi osaltaan kuntien valvontasuunnitelmat ja sekä niiden toteutumisen.

Ympäristö- ja rakennuslautakunnan hyväksymä valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi lähetetään tiedoksi myös Kauniaisten kaupunkiin ja Kirkkonummen kuntaan.

Arviointia hyödynnetään valvonnan kehittämisessä, toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa.

1.12 Valvonnasta perittävät maksut

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukainen valvonta on maksullista.

Valvontaviranomaisen tulee periä toiminnanharjoittajalta hyväksytyn taksan mukainen maksu ilmoitusten käsittelystä ja toimintojen hyväksymisistä ja valvontasuunnitelmaan sisältyvästä tarkastuksesta. Terveysuojelulain mukaan peritään lisäksi maksu valvontasuunnitelmaan sisältyvästä näytteenotosta ja näytteen tutkimisesta. Maksullista on myös tarkastuksen perusteella annetun määräyksen valvonta, jos määräyksen antaminen perustuu säännösten noudattamisen laiminlyöntiin. Espoon seudun ympäristöterveyden maksutaksan mukaan kaikilta toimijoilta laskutetaan 0,5 h työaikaa vastaava ns. käyntimaksu tarkastusmaksun yhteydessä. Käyntimaksua ei laskuteta asiakirjatarkastuksista.

Espoon kaupunginhallitus on hyväksynyt ympäristöterveyden viimeisimmän maksutaksan päivityksen 18.11.2021, ja päivitetty taksa on astunut voimaan 1.1.2022. Taksa tullaan päivittämään seuraavan kerran vuoden 2025 alussa. Taksan päivittäminen on viivästynyt vuodelta 2024 tupakkalain muutoksen viivästymisen myötä. Taksan uudistuksessa on olennaista huomioida savuttomien nikotiinituotteiden sisällyttäminen valvonnan piiriin.

1.13 Valvontahenkilöstön pätevyys ja koulutus

Espoon seudun ympäristöterveydessä uuden henkilön pätevyys varmistetaan aina rekrytoinnin yhteydessä. Ympäristöterveyden sisällä pätevyysvaatimukset vaihtelevat tehtäväkuvan mukaan. Toimintamallissa painotetaan erikoisosaamista, huomioiden kuitenkin henkilöiden työtehtävien riittävä monipuolisuus. Viransijaisten perehdytyksessä hyödynnetään valvontasuunnitelmia sekä yksikön menettelytapa- ja työohjeita. Perehdytyksen kannalta olennaiset materiaalit löytyvät sähköisestä kansioista. Uudet

työntekijät perehtyvät yksikön tarkastuskäytäntöihin myös vakituisten viranhaltijoiden mukana kenttätöissä.

Henkilöstön kouluttautumisella varmistetaan laadukas, vaatimusten mukainen valvonta, kehitetään osaamista ja edistetään henkilöstön hyvinvointia. Henkilöstö osallistuu Ruokaviraston, Valviran ja aluehallintoviraston ajankohtaisista asioista järjestämiin ilmaisiin koulutuksiin, sekä valtakunnallisiin ja alueellisiin koulutuksiin. Lisäksi henkilöstö osallistuu sektorikohtaisiin koulutuksiin kuten sisäilmaa, huoneistovalvontaa, talous- ja uimavettä, elintarvikevalvontaa tai eläinlääkintähuoltoa käsitteleviin koulutuksiin. Varautuminen ja lainsäädäntömuutokset lisäävät osaltaan kouluttautumistarpeita. Koulutuksiin osallistumista seurataan ja tarvetta kouluttautumiseen arvioidaan myös tiimien lähiesihenkilöiden toimesta, jotta varmistetaan kattava osaaminen eri osa-alueilta. Valtakunnallisessa valvontaohjeessa esitetään hyväksi koulutustavoitteeksi noin 8 koulutuspäivää henkilöä kohti vuodessa, ja tähän pyritään koulutusmäärärahojen puitteissa. Koulutuspäiviin voidaan varsinaisten koulutuspäivien lisäksi lukea muutakin ammattitaidon edistämistä, kuten AVIn työnohjauspäiviin osallistuminen, malliasiakirjoihin perehtyminen tai muu suunnitelmallinen pätevyyden ylläpito.

Asumisterveysvalvonnan osalta on pidetty tärkeänä jatkaa asumisterveydessä työskentelevien terveystarkastajien kouluttamista rakennusterveysasiantuntijan (RTA) pätevyyteen. Koulutuksen on suorittanut kolme terveystarkastajaa ja neljännen kouluttautuminen alkaa vuonna 2025. RTA-pätevyys lisää asumisterveysvalvontaa tekevien tarkastajien mahdollisuuksia toimia asiantuntijoina ja lausunnonantajina haasteellisissa sisäilmaan liittyvissä tapauksissa.

Laajempien, johtamiseen liittyvien opintojen osalta yksikön päällikkö suorittaa vuosina 2024-2025 EMBA-koulutusta osana Espoon kaupungin EMBA5 -kurssia ja hygieenikkoeläinlääkäri on aloittanut syksyllä 2024 Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnon (JYET) suorittamisen Espoon kaupungin työntekijöille suunnatussa koulutusohjelmassa.

1.13.1 Koulutussuunnitelma vuodelle 2025

Koulutussuunnitelmaa täydennetään ja tarkennetaan kunkin vuoden alussa, kun koulutustarve ja ulkopuolinen koulutustarjonta ovat tarkemmin selvillä. Lisäksi järjestetään sisäistä koulutusta ajankohtaisista aiheista. Koulutussuunnitelma on laadittu huomioiden ohjeistettu kahdeksan koulutuspäivän tavoite jokaista työntekijää kohden (Taulukko 2).

Taulukko 2. Arvio koulutuspäivien määrästä ja jakautumisesta. Suunnitelma on alustava ja tarkentuu toimintavuoden aikana. Lukumäärä on laskettu vuoden 2025 henkilöstömäärän mukaan, ottaen huomioon mahdolliset lisäresurssit.

Aihepiiri	Koulutuspäivien määrä yhteensä (päivien lkm x osallistuvien lkm)
Yleiset ympäristöterveydenhuoltoon liittyvät koulutukset, esim. - Ympäristöterveydenhuollon alueelliset ja valtakunnalliset koulutuspäivät - Tietojärjestelmäkoulutukset - Ympäristökustannus Oy:n järjestämät koulutukset - EHY:n / Eläinlääkäripäivien terveydensuojeluosiot - Muu lainsäädäntöön ja hallintoon liittyvä koulutus - Laatukoulutus - Valvontayksiköiden ja sidosryhmien järjestämät koulutukset - Työnohjauspäivät (Avi) - Varautumiseen liittyvät koulutuspäivät	124 pv

o Johtamiskoulutus	
Elintarvikevalvontaan liittyvät koulutukset, esim.	78 pv
- o Elintarvikevalvonnan valtakunnalliset koulutuspäivät - o Ruokaviraston yleiset ja teemakohtaiset koulutukset - o Työnohjauspäivät (Avi) - o Ruokaviraston teemakohtaiset koulutukset - o Eläinlääkärihygieenikkoyhdistyksen (EHY) koulutuspäivät - o Eläinlääkäripäivät elintarvikevalvonnan osalta	
Talousvesivalvontaan liittyvät koulutukset	15 pv
- o Työnohjauspäivät (Avi) - o Valviran teemakohtaiset koulutukset - o Talousvesivalvonnan täydennyskoulutus (THL) - o Muu talousveteen liittyvä koulutus	
Asumisterveyteen ja huoneistovalvontaan liittyvät koulutukset, esim.	15 pv
- o Sisäilmastoseminaari - o Työnohjauspäivät (Avi) - o Valtakunnalliset meluntorjuntapäivät tai muu meluun liittyvä koulutus - o Valviran teemakohtaiset koulutukset	
Uimavesivalvontaan liittyvät koulutukset	4 pv
- o Avin työnohjauspäivät - o Valviran teemakohtaiset koulutukset - o Muu uimaveteen liittyvä koulutus	
Eläinlääkintähuoltoon liittyvät koulutukset	30 pv
- o Eläinlääkäripäivät - o Eläintaudit sekä Lääkekoulutuspäivät - o Valvontaeläinlääkärien koulutuspäivät - o Kunnaneläinlääkärien neuvottelupäivät - o Valmiuseläinlääkärien koulutuspäivät	
Tupakkalainvalvontaan liittyvät koulutukset	4 pv
- o Työnohjauspäivät (Avi) - o Valviran teemakohtaiset koulutukset	
Yhteensä	(n.) 270 pv

1.14 Laatutyö

Valvontayksikön nimetty laatutyöryhmä vastaa laatutyön toteuttamisesta ja suunnittelusta. Johtava terveystarkastaja toimii yksikön laatupäällikkönä ja laatutyöryhmän puheenjohtajana. Laatutyöryhmä kokoontuu 1-2 kuukauden välein, ja seuraa sekä käynnistää yksikössä tehtäviä laatutoimia. Ympäristöterveyden laatujärjestelmää päivitetään jatkuvasti; kohdetyyppikohtaisesti laaditut lomakkeet ja ohjeet parantavat ja yhdenmukaistavat valvontaa. Valvontayksikössä on toteutettu omien valvontaohjeistusten ja toimintatapojen auditointeja ja tätä työtä tullaan jatkamaan erillisen suunnitelman mukaisesti myös vuonna 2025. Yksikön toiminnassa havaittuja poikkeamia seurataan poikkeamakirjanpidolla ja näitä käydään läpi valvontayksikön johtoryhmän sekä laatutyöryhmän toimesta ja ryhdytään tarvittaviin toimiin vastaavien poikkeamatilanteiden

ehkäisemiseksi jatkossa. Vuonna 2025 kiinnitetään edelleen erityistä huomiota auditoinneissa havaittujen kehittämiskohtien työstöön ja tarvittavien muutosten käytäntöön viemiseen. Tämän lisäksi sisäisten auditointien tavoitteena on kolmen auditoinnin toteuttaminen.

Valvontayksikkö osallistuu mm. valvontayksiköiden välisiin, toimintatapojen auditointiprojekteihin, interkalibrointeihin sekä häiriötilanneharjoituksiin. Valvontayksikön laatukäsikirjaan on tehty laajempi päivitys viimeksi vuonna 2023.

1.15 Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin

Uudella ohjelmakaudella on erityisenä painopistealueena varautuminen. Ympäristöterveydellä on suunnitelma häiriötilanteisiin varautumisesta. Suunnitelma sisältää erilliset osiot mm. organisaatiosta, yhteistyötahoista, tiedottamisesta, varautumisesta ja toiminnasta elintarvike- ja vesivälitteisissä epidemioissa sekä elintarvikkeisiin ja talousveteen liittyvissä muissa häiriötilanteissa, zoonooseissa ja säteilyvaaratilanteissa. Yksiköllä on käytössä kolme viranomaisradioverkko- eli VIRVE-puhelinta vakavissa häiriötilanteissa kommunikointia varten. VIRVE-puhelinten toimintaa testataan kahden kuukauden välein pääkaupunkiseudun valvontayksiköiden sekä HSY:n kanssa järjestettävissä harjoituksissa.

Häiriötilannesuunnitelmaa päivitetään säännöllisesti. Viimeisin, laajempi päivitys on tehty vuonna 2023.

Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen kunnilla on yhteinen epidemiaselvitystyöryhmä. Selvitystyöryhmään kuuluvat johtava kaupungineläinlääkäri, johtava terveystarkastaja, talousveden valvontaa tekevä terveystarkastaja, hygieenikkoeläinlääkäri, elintarvikevalvontaa tekevä terveystarkastaja, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaava lääkäri ja sekä vesilaitosten edustajat (HSY, Kirkkonummen vesi). Koko selvitystyöryhmä kokoontuu vähintään kerran vuodessa ja aina tilanteen vaatiessa kulloinkin tarvittavalla kokoonpanolla. Valtaosin epidemiaselvityksiin liittyvä tiedonvälitys hoidetaan puhelimitse tai sähköisesti.

Hyvinvointialueen on huomioitava varautumisessaan yhteistyö ympäristöterveydenhuollon kanssa. Ympäristöterveydenhuolto osallistuu LU-Turva -yhteistyöhön, jossa on ympäristöterveydenhuollon valvontayksikköjen lisäksi edustettuna hyvinvointialueen kunnat sekä hyvinvointialueen osalta terveydenhuolto ja pelastustoimi.

Pääkaupunkiseudun kunnilla on yhdessä HSY:n kanssa vuosittain talousvesivalvontaan liittyvä häiriötilanneharjoitus, millä voidaan kehittää ja parantaa toimintavalmiutta mahdollisissa tulevista häiriötilanteissa. Valvontayksikkö osallistuu myös muihin, kuten esimerkiksi alueellisiin häiriötilanneharjoituksiin säännöllisesti ja kehittää varautumissuunnittelua niistä saatujen kokemusten avulla.

Sisäministeriö on asettanut hankkeen, jossa on tarkoitus muuttaa lakia vaaratiedotteesta (466/2012) siten, että terveydensuojeluviranomainen lisätään niiden viranomaisten luetteloon, jotka voivat antaa vaaratiedotteen. Muutos pyritään saamaan voimaan vuoden 2025 alussa. Siirtymäajalle valvontayksikkö on tehnyt Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen kanssa yhteistyösopimuksen vaaratiedotteen antamisesta.

1.16 Valvontatietojärjestelmät

Sekä elintarvike- että terveydensuojeluvalvonnan kohdetiedot tallennetaan VATI-järjestelmään. VATI-järjestelmän rahoituksen on todettu tällä hetkellä riittävän ainoastaan järjestelmän ylläpitoon, eikä se tule kattamaan kehittämistoimia, jotka palvelisivat kuntia järjestelmän käyttäjinä. MMM, STM ja Ruokavirasto ovat esittäneet keväällä 2024, että valvontayksiköt osallistuisivat VATI-järjestelmän kehittämiskustannuksiin väliaikaisesti

vuosina 2025-2027. Valvontayksiköiden kustannusosuudet määritellään VATI-järjestelmän käyttäjämäärien perusteella. Espoon seudun ympäristöterveys on mukana tässä kehittämisprojektissa, ja sen laskennallinen osuus vuosittaisista kustannuksista on 7742 €. Hanketta varten koottu kehittämisryhmä valmistelee näkemyksen rahojen käytöstä ja myös ohjaa rahojen käyttöä.

Eläinsuojeluvalvonnan osalta on tiedot toistaiseksi siirretty Excel-pohjaiseen järjestelmään, josta ne tullaan siirtämään rakenteilla olevaan valtakunnalliseen tietojärjestelmään (ELSU) sen valmistuttua. Viranhaltijapäätökset tehdään Espoon kaupungin D10 - päätöksentekojärjestelmässä.

1.17 Viestintä

Valvontayksikön viestinnässä tukeudutaan Espoon kaupungin yleisiin viestintäohjeistuksiin sekä häiriö- ja kriisiviestintäohjeeseen. Valvontayksikössä on myös oma viestintäsuunnitelma, jonka mukaan sisäisestä viestinnästä vastaa yksikön päällikkö ja ulkoisesta viestinnästä esihenkilöt omilla toimialueillaan. Yksikön päällikön tulee olla tietoinen ulkoisesta viestinnästä. Häiriötilanteita varten on mm. laadittu tiedotepohjia ja häiriötilanteisiin liittyviä ympäristöterveyden viestintäohjeita ja yhteistyötahotietoja tarkennetaan tarvittaessa ja ainakin kerran vuodessa. Kriisitilanteessa viestinnästä vastaa yksikön päällikkö.

Yksikön sisäisessä viestinnässä hyödynnetään päivittäisen yhteydenpidon lisäksi kuukausittain pidettäviä yksikköpalavereita, joissa käsitellään koko yksikköä koskevia ajankohtaisia asioita sekä suunnitellaan ja kehitetään yksikön toimintaa. Viikoilla, joilla yksikköpalaveria ei järjestetä, tiedotetaan tarvittaessa yksikön henkilökuntaa ajankohtaisista asioista sähköpostitse. Käytännön valvontaa koskevia linjauksia ja muita valvontaa koskevia teemoja käsitellään elintarvikevalvonta- ja terveydensuojeluvalvontatiimien palavereissa. Lisäksi yksityiskohtaisempia keskusteluja valvontatyöstä käydään tiimien sisäisten ryhmien palavereissa.

Yksikön johtoryhmän muodostavat yksikön päällikkö, johtava terveystarkastaja ja hygieenikkoeläinlääkäri. Johtoryhmä kokoontuu kerran viikossa sekä lisäksi aina tarpeen vaatiessa. Palavereissa hyödynnetään lähitapaamisten ohella Teams-yhteyksiä.

Kuntalaisia, toiminnanharjoittajia ja muita asiakkaita pyritään palvelemaan asiantuntevasti, nopeasti ja tehokkaasti. Asiakaspalvelua tarjotaan puhelimitse, kirjeitse ja sähköpostin avulla sekä tarkastuskäynneillä. Elintarvikevalvonnan sekä asumisterveyden asiakaspalvelupuhelimet ovat avoinna maanantaisin ja keskiviikkoisin klo 9–11. Muina aikoina yhteyden ympäristöterveydenhuoltoon saa tehtäväaluekohtaisten yhteissähköpostien kautta.

Valvontayksikön nettisivujen kehittämistä jatketaan vuonna 2025 viestintäasiantuntijan tuella, tavoitteena se, että ympäristöterveyden palvelut olisivat mahdollisimman helposti asukkaiden löydettävissä. Valtakunnallisessa valvontaohjelmassa on kannustettu perinteisten kanavien lisäksi uusien viestintäkanavien ennakoluulottomaan hyödyntämiseen. Näitä on hyödynnetty toistaiseksi rajallisesti ja viestinnän asiantuntijoiden ohjeiden mukaan. Toimijat ovat asiakastytyväisyyskyselyjen vastauksissa toivoneet erityisesti tietoa uusista ohjeista ja lainsäädännön muutoksista, joten näihin liittyvää tiedotusta on lisätty vuonna 2024, ja tätä työtä jatketaan 2025. Tiedotuskanavina näissä on pääasiassa sähköposti sekä yksikön nettisivut.

Valvontayksikössä on käytössä Webropol-pohjainen asiakastytyväisyyskysely, joka lähetetään toimijalle elintarvike- ja terveydensuojelulain suunnitelmallisen tarkastuskäynnin jälkeen, ei kuitenkaan samalle toimijalle useammin kuin puolen vuoden välein. Kaupungineläinlääkärien vastaanotolla on käytössä asiakaspalautelomakkeet, jotka voi

jättää nimettömänä vastauslaatikkoon. Asiakaspalautetta voi antaa myös kaupungin yleisen palautejärjestelmän kautta tai seutuyksikön asiakaspalvelupuhelimen ja muiden tietovälineiden välityksellä. Asiakaspalautteeseen vastataan, ja palaute huomioidaan toiminnan järjestämisessä ja kehittämisessä.

Toiminnanharjoittajia opastetaan ja neuvotaan asiakaspalvelussa ja tarkastuskäynneillä valvontakohteissa. Lisäksi ympäristöterveyden työntekijät vierailevat ajoittain luennoitsijoina esimerkiksi Helsingin yliopistossa ja muissa koulutuslaitoksissa sekä pitävät esityksiä toimijoille tarkoitetuissa tilaisuuksissa. Kaupungin verkkosivuilla on ympäristöterveyden yhteystiedot, tietoa yksikön toiminnasta, valvontasuunnitelma, maksutaksa sekä ohjeita toiminnanharjoittajille ja kuntalaisille. Ajankohtaisista asioista laaditaan tarvittaessa tiedotteita toimijoille. Ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksen ulkopuolisten sidosryhmien (kuten esimerkiksi tartuntatautiyksikkö, varhaiskasvatus, kouluterveydenhuolto, Tilapalvelut) kanssa pidetään tarvittaessa palaverieja, joissa käydään läpi valvonnan kannalta keskeisiä asioita.

Ympäristöterveydenhuollon näkyvyyttä on edistetty osallistumalla vuonna 2024 Espoo-päivään omaa toimintaa esittelemällä. Tätä toimintaa on tarkoitus jatkaa myös vuonna 2025.

1.18 Ympäristöterveys ja sidosryhmät

Espoon seudun ympäristöterveys osallistuu useaan eri yhteistyöryhmään, joiden kautta voidaan mm. vaikuttaa elinympäristön suunnitteluun siten, että terveyshaitat tulevat mahdollisimman hyvin jo ennalta huomioon otetuiksi. Organisaatiouudistuksen myötä yhteistyö sekä ympäristönsuojelun että rakennusvalvonnan kanssa on tiivistynyt, ja asioita työtetään erilaisissa yhteistyöryhmissä teemoittain. Ryhmissä valmistellaan mm. yhteisiä, monialaisia ohjeistuksia. Lisäksi yksikön edustaja/edustajia osallistuu mm. seuraaviin yhteistyöryhmiin; Ämmässuo-Kulmakorpi –yhteistyöryhmä, Espoon kaupungin melutyöryhmä, hulevesiryhmä, kaavoituksen ilmansuojeluryhmä, Vesienhuollon kehittämistyöryhmä, Pohjavesien suojelusuunnittelutyöryhmä, Ilmastonmuutokseen sopeutumisen työryhmä, Espoon sekä Kauniaisten että Kirkkonummen sisäilmatyöryhmät ja elintarvike- ja talousvesivälitteisten epidemioiden selvitystyöryhmä sekä keskusviranomaisten koordinoima Liikenne ja raideliikennetyöryhmä. Valvontayksikkö on lisäksi osallistunut ympäristönsuojelun palvelualueen koordinoimaan Health and Greenspace -EU-hankkeeseen, johon liittyvää työtä jatketaan Espoon Viherhyvinvointiverkostossa.

Johtava terveystarkastaja on nimetty ympäristöterveydenhuollon edustajaksi Poikkeusolojen sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan (PONK) alle perustetussa CBRN-valmius jaoston C-työryhmään. Ympäristöterveyden yksikön päällikkö kuuluu ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksen johtoryhmään. Yksikön päällikkö toimii myös Ruokaviraston elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmän jäsenenä Kuntaliiton edustajana.

Ympäristöterveydeltä pyydetään lisääntyvässä määrin lausuntoja esimerkiksi ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön muutoksiin, alueen kaavoitukseen, ympäristölupiin, vesihuollon järjestelyihin, rakennuslupiin, sosiaalialan laitosten soveltuvuuteen ja sisäilman terveyshaitan arviointiin liittyen.

Työryhmien lisäksi ympäristöterveys on mukana mm. pääkaupunkiseudun elintarvikevalvojien, HSY-pääkaupunkiseudun talousvesivalvojien yhteispalavereissa sekä pääkaupunkiseudun eläinlääkintä/eläinsuojelupalavereissa. Terveydensuojeluvalvojat ovat mukana oman toimialansa Uudenmaan alueen yhteistoimintaryhmissä. Yksikön päällikkö sekä tarpeen vaatiessa myös hygieenikkoeläinlääkäri ja johtava terveystarkastaja osallistuvat kahdesti vuodessa järjestettäviin Uudenmaan valvontayksiköiden johtajapalavereihin. Länsi-Uudenmaan poliisin kanssa tullaan jatkamaan tiivistä yhteistyötä eläinsuojeluasioiden tiimoilta, kokoustaen yhdessä kahdesti vuodessa. Varautumisen ja

valmiustyön näkökulmasta vahvistetaan yhteistyötä edelleen mm. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa.

Ympäristöterveys on myös mukana kuuden suurimman ympäristöterveydenhuollon valvontayksikön muodostamassa Sixpack -ryhmässä, joka kokoontuu vuosittain. Tapaaminen järjestettiin Espoossa viimeksi vuonna 2023.

2. ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA

2.1 Johdanto

Elintarvikevalvontasuunnitelma kuvaa, miten Espoon seudun ympäristöterveys toteuttaa sille elintarvikelain 297/2021 nojalla kuuluvat tehtävät. Elintarvikelain tarkoituksena on suojata kuluttajan terveyttä ja taloudellisia etuja varmistamalla elintarvikkeiden ja kontaktimateriaalien turvallisuus, hyvä terveydellinen ja muu elintarvikesäännösten mukainen laatu sekä elintarvikkeista ja elintarvikekontaktimateriaaleista annettavien tietojen riittävyys ja oikeellisuus. Lisäksi elintarvikelain tarkoitus on parantaa elintarvikealan yrittäjien toimintaedellytyksiä.

Elintarvikesäännösten toimeenpanossa ja niiden noudattamisen valvonnassa on otettava huomioon elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan luonne ja laajuus sekä muut sellaiset seikat, jotka vaikuttavat elintarviketurvallisuuteen ja kuluttajansuojaan.

Elintarvikevalvonnan toimintaa pyritään jatkuvasti kehittämään ja parantamaan kohdistamalla valvonnan käytössä olevia keinoja paremmin ja tehokkaammin. Toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja seurataan jatkuvasti. Valvonnan tulosten ja havaittujen kehityskohtien perusteella pyritään löytämään uusia paremmin toimivia tapoja valvonnan toteuttamiseen.

2.2 Elintarvikevalvontasuunnitelman perusteet

Elintarvikelain mukaan kunnan tulee valtakunnallisen valvontasuunnitelman toteuttamiseksi laatia vastuullaan olevaa elintarvikevalvontaa koskeva valvontasuunnitelma. Suunnitelmaa laadittaessa tulee huomioida, että viranomaisvalvontaa tehdään avoimesti sekä kaikkien elintarvike- ja kontaktimateriaalitoimijoiden osalta yhdenvertaisesti, säännöllisesti, riskiperusteisesti ja sopivalla tiheydellä tavoitellun vaikuttavuuden aikaan saamiseksi. Suunnitelmallisten tarkastusten lisäksi tarkastuksia kohdennetaan tarvittaessa esimerkiksi asiakasvalitusten tai ruokamyrkytyspäilyjen perusteella.

Espoon seudun ympäristöterveyden elintarvikevalvontasuunnitelma sisältää seudullisen valvontayksikön suorittaman elintarvikevalvonnan Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen kuntien alueella. Suunnitelmassa on otettu huomioon lainsäädännön vaatimukset (elintarvikelaki 297/2021, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/625, jatkossa valvonta-asetus) sekä Ruokaviraston Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma vuosille 2025-2028.

2.3 Valvontakohteet

Valvontayksikkö pitää yhdessä Ruokaviraston ja aluehallintovirastojen kanssa yllä valtakunnallista rekisteriä valvontakohteista valvonnan ohjausta, kehittämistä ja toteuttamista varten. Rekisterissä ylläpidetään ajan tasalla olevia tietoja kaikista alueen elintarvikevalvontakohteista (elintarvikelaki 79 §). Näitä ovat:

- rekisteröintiä tai hyväksyntää edellyttävät elintarviketoiminnot mukaan lukien ns. virtuaalihuoneistot, liikkuvat elintarvikehuoneistot, elintarvikekuljetukset ja kotona tapahtuva elintarvikealan toiminta
- toiminnot, joissa valmistetaan tai saatetaan markkinoille elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvia materiaaleja ja tarvikkeita (kontaktimateriaalialan toiminta)
- rekisteröintiä tai hyväksymistä edellyttävä elintarvikkeiden alkutuotanto.

Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alueella on lokakuussa 2024 yhteensä 2152 aktiivista elintarvikevalvontakohtetta ja niissä yhteensä 2555 kohdetoimintaa.

Valvontakohteiden ja kohdetoimintojen määrät on esitetty toimintaluokkakohtaisesti taulukossa 3.

2.4 Valvontakohteiden rekisteröinti ja hyväksyminen

Toimijan tulee tehdä ilmoitus valvontaviranomaiselle toiminnan aloittamisesta toiminnan rekisteröintiä varten. Edellisestä poiketen tietyistä toiminnoista on jätettävä hyväksymishakemus viranomaisen käsiteltäväksi.

Elintarvikehuoneisto- tai kontaktimateriaalialan toimintaa tai elintarvikkeiden alkutuotantoa koskeva ilmoitus pyritään käsittelemään alle 14 vuorokauden sisällä sen saapumisesta. Elintarvikelaitoksen ja alkutuotantopaikan hyväksymisestä annetaan hallintopäätös. Päätös annetaan elintarvikelain mukaisesti 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, jollei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä.

2.4.1 Elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan rekisteröinti

Elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijan on tehtävä valvontaviranomaiselle kirjallinen ilmoitus toiminnan rekisteröintiä varten viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai sen olennaista muuttamista (rekisteröity elintarvikehuoneisto, esim. ravintola, laitoskeittiö, vähittäismyymälä, leipomo). Rekisteröintivelvollisuus koskee myös toimijoita, joilla ei ole varsinaista huoneistoa elintarvikkeiden tai kontaktimateriaalien käsittelyä varten, mutta jotka toimivat elintarvikeketjun osana (ns. virtuaalihuoneistot), jotka saattavat markkinoille elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvia materiaaleja ja tarvikkeita tai jotka harjoittavat elintarvikehuoneistotoimintaa asumiseen käytettävässä huoneistossa (nk. kotitoimijat). Myös toiminnan olennaisesta muuttamisesta, keskeyttämisestä, toiminnan lopettamisesta sekä toimijan vaihtumisesta on ilmoitettava viivytyksettä valvontaviranomaiselle.

2.4.2 Elintarvikehuoneiston hyväksyminen

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee raakoja eläinperäisiä elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä, on ilmoituksen jättämisen sijasta haettava valvontaviranomaiselta elintarvikehuoneiston hyväksymistä laitokseksi ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muuttamista. Laitoksen toimintaa ei saa aloittaa eikä toimintaa olennaisesti muuttaa ilman viranomaisen hyväksyntää.

2.4.3 Alkutuotannon rekisteröinti

Alkutuotantotoiminnasta on tehtävä ilmoitus elintarvikevalvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Lisäksi toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus valvontaviranomaiselle. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, jos elintarvikevalvontaviranomainen saa tiedon elintarvikkeiden alkutuotannosta toiselta viranomaiselta. Ilmoitusta ei myöskään tarvitse tehdä, jos on kyse luonnonvaraisten kasvien, sienten tai riistan alkutuotannosta, tai on kyse kasvien tai sienten alkutuotannosta ja kyseessä on yksityinen henkilö, toimintaa ei voi pitää elinkeinon harjoittamisena tai toiminta on osa saman toimijan rekisteröityä elintarviketoimintaa. Alkutuotannon toimijalle ilmoitetaan vastaanotetusta ilmoituksesta tai toiselta viranomaiselta saadusta tiedosta toiminnan aloittamisesta.

2.4.4 Alkutuotantopaikan hyväksyminen

Itujen laajamittaiselle tuotannolle on haettava hyväksyntä ennen toiminnan aloittamista.

2.5 Tarkastusten suunnittelu ja toteutus sekä painopistealueet

Kohderekisteriin liitettyjen valvontakohteiden suunnitelmallista valvontaa toteutetaan riskiperusteisesti valtakunnan ja valvontayksikön omiin painopisteisiin keskittyen. Taulukossa 3 on esitetty suunnitelmallisen valvonnan tarve vuodelle 2025. Seurantatarkastusten määrä arvioidaan vuoden 2024 lokakuun tilanteen mukaisesti (18 %). Toteutuneiden seurantatarkastusten määrässä on ollut vuosittain paljon vaihtelua. Seurantatarkastusten osuus oli vuoden 2022 tarkastuksista 17 %, vuoden 2023 tarkastuksista 11 % ja vuoden 2024 aikana seurantatarkastusten osuus on ollut suurimman osan vuodesta 18 %. Vuosittain valvontasuunnitelman mukaisista tarkastuksista jää toteutumatta noin 30 %. Vaikka toteutumattomia tarkastuksia ei yritetäkään tehdä täysimääräisesti, suunnitelmallista valvontaa haastaa toimijoiden tiheä vaihtuvuus valvontakohteissa. Tämä aiheuttaa paljon aloitustarkastuksia, joiden määrä ei näy suunnitelmassa. Elintarvikevalvonnassa käsitellään vuosittain noin 340 toiminnan aloittamiseen tai olennaiseen muutokseen liittyvää ilmoitusta. Ilmoituksen käsittelyn jälkeen kohteeseen pyritään tekemään ensimmäinen nk. aloitustarkastus 6 kuukauden sisällä aloituksesta.

Taulukon 3 tarkastusmääriin ei sisälly aiempina vuosina tekemättä jääneitä tarkastuksia. Tämänhetkinen (marraskuu 2024) arvio on, että vuoden 2024 suunnitelmallisista tarkastuksista tekemättä jää noin 270 tarkastusta (22 %), joista osa on tarpeen tehdä vuonna 2025. Todellisuudessa luku on suurempi, sillä seurantatarkastusten määrä on vuoden 2024 aikana ollut huomattavasti suurempi (18 %) kuin mitä valvontasuunnitelmassa arvioitiin (11 %). Tämän lisäksi VATI-järjestelmästä marraskuussa 2024 otettujen tietojen mukaan 232 kohteeseen ei ole tehty ensimmäistä tarkastusta ja tarkastuksia, joiden alkuperäinen suunniteltu tarkastusvuosi on ollut 2023 tai aiemmin on tekemättä yhteensä 168 kpl. Tarkastuksia, joiden seuraava suunniteltu tarkastusvuosi on 2024, on tekemättä 328 kpl. Tarkastuksia jää vuosittain tekemättä resurssipulan takia. Tavoitetasoksi on asetettu 80 % toteutuminen suunnitelmallisista tarkastuksista. Aiemmilta vuosilta tarkastamatta jääneissä kohteissa näkyy vuosittain tarkastamatta jäävien kohteiden lisäksi yhäkin myös korona-ajasta jäänyt tarkastusvelka.

Kaikissa elintarvikevalvonnan kohteissa, joita koskevat Oiva-valvontarivit 12.3 nimisuojatut tuotteet ja 13.1 pakolliset elintarviketiedot, tullaan painottamaan näiden rivien valvontaa vuonna 2025. Tulemme suunnittelemaan erityisiä aiheita, joihin valvontaa painotamme kyseisten rivien osalta. Varaudumme myös osallistumaan Ruokaviraston laatimien, valvojan työkalupakin ja käsikirjan käyttöönottoon ja siihen liittyviin koulutuksiin sekä osallistumme jatkossakin petoksellisen toiminnan torjuntaan tähtäävää viranomaisyhteistyöhön. Tulemme myös aloittamaan Helsingin ja Vantaan elintarvikevalvontaviranomaisten kanssa yhteisen painopistetyöskentelyn eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuontiin liittyen (tarkempi kuvaus kohdassa 2.6). Työskentely aloitetaan vuonna 2025 ja se tulee jatkumaan vuoteen 2028 asti. Hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen valvonnassa tullaan tekemään yhteistyössä Uudenmaan valvontayksiköiden kanssa vertaisarviointikäyntejä kevään 2025 aikana. Uudenmaan valvontayksiköiden yhteisiä rekisteröidyille elintarviketoimijoille suunnattua omavalvonnan näytteenotto-ohjetta tullaan päivittämään vuoden 2025 aikana ja tulemme osallistumaan tähän työskentelyyn.

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi elintarvikevalvontaan sisältyy toimijoiden neuvontaa, elintarvikehuoneistojen ilmoitus- ja hyväksymismenettelyjä, erilaisten lausuntojen antamista sekä asiakasyhteydenottojen käsittelyä. Kiireellistä käsittelyä vaativat ja merkittävästi työaikaa vievät yksittäisten ruokamyrkytyspäilyjen ja epidemiaepäilyjen selvittäminen sekä elintarvikkeiden takaisinvetojen varmistaminen. Lisäksi työaikaa kuluu muuttuvaan lainsäädäntöön ja ohjeisiin perehtymiseen, uusien toimintatapojen sisäistämiseen, valvontayksikön toimintajärjestelmän ylläpitoon, tiedottamiseen, Ruokavirastosta tulevien valvontapyyntöjen käsittelyyn ja niihin liittyvien näytteiden ottamiseen sekä oman organisaation kehittämiseen liittyviin tehtäviin. Valvontayksikön alueella erityisesti

Länsimetron ympäristön kehittyminen synnyttää jatkuvasti uusia valvontakohteita, joihin liittyvien ilmoitusten käsittely ja aloitustarkastukset ovat viime vuosina vieneet ja tulevat edelleen viemään paljon valvontaresurssia. Työpanosta toivotaan myös valtakunnallisten elintarvikevalvonnan painopistetoimen suunnitteluun osallistumiseen.

Tulevaisuudessa työaikaa tulisi enenevässä määrin suunnata toimijoiden ennalta tehtävään ohjaukseen ja neuvontaan. Tapoja tämän toteuttamiseen voivat olla esimerkiksi ohjeiden laadinta, tiedottaminen ja koulutukset. Erityisesti lainsäädäntöön ja ohjeistuksiin liittyvää neuvontaa on toimijoiden suunnalta toivottu, joten sitä pyritään entisestään tehostaa. Vuonna 2025 tullaan jatkamaan toimijoille suunnattujen ohjeiden päivittämistä sekä käännösversioiden tekemistä.

Vuonna 2025 Espoon seudun ympäristöterveydessä elintarvikevalvonnan tehtäviä sisältyy 16 vakanssiin. Tämä lisäksi johtava kaupungineläinlääkäri osallistuu hallinnollisten pakkokeinojen käyttöön liittyvään päätösvalmisteluun, epidemiaselvitystyöhön sekä tarpeen mukaan laitosten valvontaan. Henkilötyövuosia on käytettävissä elintarvikevalvonnan tehtäviin yhteensä 13,7 (taulukko 1). Tarkempaa kirjaa elintarvikevalvonnan työpanoksen jakautumista eri valvonnan osa-alueille pidetään elintarvikevalvonnan omassa työnjakotaulukossa. Suunnitelmallisia tarkastuksia on toimintavuonna tavoite tehdä 1111 kpl. Lisäksi n. 18 % valvontakohteissa arvioidaan olevan tarve seurantatarkastuksiin (200 kpl), jotka seuraavat sellaista suunnitelmallista tarkastusta, jolla valvontakohteelle on annettu kehoitus poistaa epäkohta määräajassa. Näin ollen tarkastustavoitteena elintarvikevalvonnan osalta on yhteensä 1311 tarkastusta.

Yksityiskohtaisen valvontaohjeistuksen lisääntyminen on johtanut valvontayksikössä sinänsä toivottavaan erikoistumiseen tiettyjen tehtäväalueiden osalta. Erikoistumista vaativat valvontakohteet ovat usein sellaisia, joiden valvonta vaatii erityislainsäädännön osaamista. Tarkastukset ovat usein haastavia ja voivat vaatia aikaa vieviä lisäselvityksiä. Erikoistuminen voi myös johtaa haasteisiin yksikön sijaisjärjestelyissä sekä lisätä resurssitarvetta.

Vuonna 2023 aloitettiin kokeilu uudesta asiakaspalvelun toteuttamistavasta, ja uutta järjestelyä aiotaan jatkaa vuonna 2025. Myös muita tehtäviä, kuten lausuntojen kokoaminen ja yhteisten ohjeiden päivittäminen, on jaettu vuonna 2023 uudella tavalla. Tätä jatketaan vuonna 2025 ja tarvittaessa kehitetään edelleen.

2.5.1 Valvontakohteiden riskiluokitus, tarkastustiheys ja suunnitelmallisiin tarkastuksiin käytettävä aika

Valvontakohteiden vuosittainen tarkastussuunnitelma perustuu kohteiden riskinarviointiin. Kohteen alustava riskiluokka määritetään kohteen rekisteröimis- tai hyväksymisvaiheessa. Riskiluokan perusteella määritetään valvontatiheys. Riskiluokitukseen vaikuttavat mm. toiminnan luonne ja laajuus, tuotteisiin liittyvät vaaratekijät sekä millaiselle asiakasryhmälle tuotteita valmistetaan (esim. riskiryhmiin kuuluvat, kuten vanhukset ja pienet lapset). Muiden kuin alkutuotantokohteiden aiheuttama riski arvioidaan ensisijaisesti Ruokaviraston ohjeen (1028/04.02.00.01/2022/6) ”Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen” mukaisesti. Ohjeen liitteissä 1-4 on esitetty elintarvikehuoneistojen riskiluokitus ja ohjeellinen elintarvikelainsäädännön mukainen tarkastustiheys suositus eri kohteille. Ohjeeseen voi tutustua Ruokaviraston internetsivuilla osoitteessa: <https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/opaat/riskiluokitusohje/elintarvikehuoneiston-ja-kontaktimateriaalitoiminnan-riskiluokitus-ja-elintarvikelainsaadannon-mukaisen-valvontatarpeen-maarittaminen/>

Valvontakohteet luokitellaan Ruokaviraston ohjeen mukaisesti toiminnan luonteen ja laajuuden mukaan riskiluokkiin 0-10. Rekisteröidyt elintarvikehuoneistot kuuluvat riskiluokkiin

0-5 ja hyväksytyt luokkiin 3-10. Kohteiden tarkastustiheys määräytyy kohteen riskiluokan mukaan niin, että riskiluokkaan 1 kuuluvaa kohdetta tarkastetaan joka kolmas vuosi ja riskiluokkaan 10 kerran kuukaudessa. Riskiluokkaan 0 kuuluvissa kohteissa tehdään aloitustarkastus toiminnan alkaessa ja toimijan vaihtuessa, mutta ne eivät kuulu säännöllisen valvonnan piiriin. Kohteiden riskiluokka tarkastetaan aina tarkastuksen yhteydessä sekä tarvittaessa.

Valvontakohteen tarkastustiheyttä voidaan laskea enintään 50 % seuraavin perustein:

- valvontakohteen ohjeen mukainen tarkastustiheys on vähintään kaksi tarkastusta vuodessa ja
- valvontakohteen kuuden edellisen tarkastuksen loppuarvosana on oivallinen.

Alkutuotantopaikkojen riskiluokitus perustuu Ruokaviraston ohjeeseen Alkutuotannon elintarvikevalvonta ja riskinarviointi (242/04.02.00.01/2023). Ohjeessa valvontakohteet luokitellaan toiminnan luonteen ja laajuuden mukaan riskiluokkiin. Joitakin alkutuotantopaikkoja valvotaan ainoastaan tarvittaessa. Korkeamman riskiluokan toimintoja valvotaan kerran vuodessa. Yhteen tarkastukseen käytetään ohjeen mukaisesti 1-3 tuntia. Ohjeeseen voi tutustua Ruokaviraston internetsivuilla osoitteessa:

<https://www.ruokavirasto.fi/elintarvikkeet/opaat/alkutuotannon-elintarvikevalvonta-ja-riskinarviointi/alkutuotannon-elintarvikevalvonta-ja-riskinarviointi/>

Espoon seudun ympäristöterveys noudattaa tarkastustiheyden määrittelyssä pääsääntöisesti Ruokaviraston ohjetta. Joissain tilanteissa voidaan kuitenkin perustellusti nostaa tarkastustiheyttä, mikäli toimija on toistuvasti toiminut elintarvikelainsäädännön vastaisesti. Joidenkin toimijoiden osalta valvontayksikkö on voinut myös perustellusti määritellä tarkastustiheyden harvemmaksi kuin Ruokaviraston ohjeessa.

Tarkastuksiin varataan aikaa 1-6 tuntia riippuen valvontakohteen riskiluokasta ja tarkastettavista asioista. Riskiluokan 0 ja 1 kohteissa sekä seurantatarkastuksilla vähimmäistarkastusaika on yksi tunti. Muissa kohteissa vähimmäistarkastusaika on 2 tuntia. Tarkastusaika koostuu paikan päällä tai etänä tapahtuvan tarkastuksen lisäksi tarkastuksen etukäteissuunnittelusta, yleisestä tarkastukseen ja havaintoihin liittyvästä neuvonnasta ja ohjauksesta (ml. mahdollisesti muuttuneisiin säädöksiin tai ohjeisiin liittyvä tiedottaminen ja ohjaus) sekä tarkastuskertomuksen kirjoittamisesta. Tarkastusaika voi muodostua suunniteltua pidemmäksi, jos tarkastuksella annetaan laajaa ohjausta ja neuvontaa tai kehotuksia.

Elintarvikevalvojilla on joko henkilökohtaiset valvontasuunnitelmat tai tietyn toimintatyyppin valvojilla voi olla yhteinen valvontasuunnitelma. Vuoden 2025 aikana kokeillaan uutta työnjakotapaa tarjoilupaiikkakohteissa.

Tarkastussuunnitelma vuodelle 2025 on esitetty taulukossa 3. Tuomintaluokittain esitetyt kohteiden lukumäärät ja kohteiden tarkastusmäärät on haettu VATI-järjestelmästä.

2.5.2 Tarkastus

Elintarvikevalvonnan tarkastukset ovat joko valvontasuunnitelman mukaisia tarkastuksia, joita ovat säännölliset, riskiluokituksen mukaan toistuvien tarkastusten lisäksi toiminnan hyväksyntään liittyvät tarkastukset, rekisteröidyn toiminnan aloittamiseen liittyvät tarkastukset sekä seurantatarkastukset. Lisäksi tehdään suunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia, joita ovat asiakasvalitusten perusteella tehtävät tarkastukset sekä ruokamyrkytyspäilyihin ja muihin häiriötilanteisiin liittyvät tarkastukset.

Valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset tehdään maksullisina Oiva-tarkastuksina tai muina, erillisten ohjeiden mukaisina tarkastuksina, kuten alkutuotannon tarkastukset ja

elintarvikehuoneiston hyväksyntään liittyvät tarkastukset. Suunnitelmallisista tarkastuksista peritään Espoon seudun ympäristöterveyden maksutaksan mukainen kiinteä, valvontakohteen riskiluokkaan ja tarkastustiheyteen perustuva maksu. Mikäli tarkastuksella havaitaan epäkohtia ja niihin liittyen annetaan ohjausta, neuvontaa, huomautuksia tai kehoituksia ja tarkastusaika näistä johtuen merkittävästi pitenee ohjeellisesta ajasta, tarkastuksesta laskutetaan käytetyn ajan mukaisesti. Seurantatarkastus katsotaan suunnitelmalliseksi tarkastukseksi. Siitä peritään maksu tarkastukseen kuluvan ajan mukaan.

Valtakunnalliseen valvontatietojen julkistamisjärjestelmään kuuluvat Oiva-tarkastukset toteutetaan Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti. Valvontatietojen julkaisemisella lisätään valvonnan läpinäkyvyyttä ja annetaan kuluttajille tietoa valintojen tueksi. Järjestelmä myös yhdenmukaistaa elintarvikevalvonnan käytäntöjä. Oivan piiriin kuuluvien valvontakohteen tarkastusten tulokset julkaistaan Oiva-raporteissa, jotka ovat nähtävissä www.oivahymy.fi -internetsivulla. Sellaisissa elintarvikehuoneistoissa, joissa asiakkaat asioivat, viimeisimmän Oiva-raportin tulee olla näkyvissä huoneiston sisäänkäynnin yhteydessä. Lisäksi Oiva-raportit tulee julkaista yritysten omilla kotisivuilla. Oiva-raportin ulkonäkö uudistui loppuvuodesta 2024 ja uudistuksen yhteydessä Ruokavirasto lopetti raporttien postittamisen toimijoille. Nykyisessä järjestelmässä toimijan tulee itse tulostaa sähköpostilla saamansa Oiva-raportti.

Oiva-tarkastuksilla tarkastettavia asiakokonaisuuksia on 19. Asiakokonaisuuksia tarkastetaan pääasiassa yksikössä laaditun ohjeen mukaisesti. Ohje on otettu käyttöön keväällä 2024 ja jatkossa sitä päivitetään vuosittain. Ohjeessa on määritelty rekisteröidyissä elintarvikevalvonnan kohteissa tarkastettavat Oiva-rivit. Rivit on määritelty erikseen kohteen ensimmäiselle tarkastukselle ja muille suunnitelmallisille tarkastuksille. Tarvittaessa ohjeistetuista riveistä voidaan poiketa, mikäli tarkastettavaksi suunnitellut rivit eivät koske tarkastettavaa kohdetta, on tarve tarkastaa rivejä ohjeistettua enemmän, kohteen toiminta on erikoistuneempaa (esim. virtuaaliset toimijat) tai tarkastuksella havaitaan puutteita, joihin tulee puuttua.

Valvonta-asetuksen (EU 625/2017) mukaisesti virallinen valvonta on suoritettava ilman ennakoilmoitusta, paitsi jos tällainen ilmoitus on tarpeen ja asianmukaisesti perusteltu virallisen valvonnan suorittamista varten. Jos virallinen valvonta suoritetaan toimijan pyynnöstä, toimivaltainen viranomainen voi päättää, annetaanko siitä ennakoilmoitus vai ei. Virallinen valvonta, josta annetaan ennakoilmoitus, ei estä sellaisen virallisen valvonnan suorittamista, josta ei anneta ennakoilmoitusta.

Espoon seudun ympäristöterveys tekee elintarvikevalvonnan tarkastukset pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta. Tarkastuskäynnistä voidaan kuitenkin sopia ennalta perustellusta syystä, kuten jos kyseessä on laaja asiakirjatarkastus tai kun tarkastus on kohteen ensimmäinen ja sillä on tarkoitus käydä laajasti läpi kohteen omavalvontaa ja toimintaa. Kohteen ensimmäinenkin tarkastus voidaan tehdä myös ennalta ilmoittamatta. Myös laitosten hyväksymiseen ennen toiminnan alkamista tai toiminnan olennaista muutosta liittyvät tarkastukset sovitaan toimijan kanssa ennalta. Joissain tapauksissa tarkastuksesta ilmoitetaan juuri ennen tarkastustapahtumaa, mikäli se on tarpeellista esim. sisäänpääsyn varmistamiseksi.

Tarkastukset tehdään pääsääntöisesti valvontakohteessa. Jos kohteella ei ole tarkastettavaa elintarvikehuoneistoa (esim. virtuaalihuoneistot), tarkastus voidaan suorittaa myös Espoon seudun ympäristöterveyden toimistolla tai etäyhteydellä asiakirjatarkastuksena. Etäyhteyttä voidaan käyttää myös muissa tilanteissa valvojan harkinnan mukaan koko tarkastuksen tekemiseksi tai osaan tarkastusta.

Uuden rekisteröitävän elintarviketoiminnan aloittaessa toimintansa tai toiminnan olennaisesti muuttuessa pyritään ensimmäinen tarkastus tekemään 6 kuukauden sisällä aloituksesta. Tarkastuksella varmistetaan, että tilat vastaavat ilmoituksen tietoja sekä arvioidaan rakenteiden, tilojen, toiminnan ja omavalvonnan lainsäädännön vaatimustenmukaisuus.

Tarkastukseen sisältyy kohteen asiapapereihin ja edellisiin valvontaraportteihin ennakolta tutustuminen, tarkastus ja tarkastuskertomuksen laadinta. Tarkastuksella arvioidaan kohteessa harjoitettavaa toimintaa ja tilojen soveltuvuutta toimintaan havainnoimalla sekä toimijaa ja henkilökuntaa haastatteleamalla. Tarkastuksilla valvotaan myös toimijan omavalvonnan toimivuutta. Tarkastusten yhteydessä voidaan ottaa näytteitä ja tehdä mittauksia kohteen, kohteessa harjoitettavan toiminnan tai siellä valmistettavien tuotteiden turvallisuuden ja määräystenmukaisuuden arvioimiseksi. Tarkastus voi olla myös pelkkä asiakirjatarkastus, joka toteutetaan yleisimmin niin, että toimija lähettää pyydettyt asiakirjat tarkastajalle. Tarkastaja käy asiakirjat läpi ja kirjoittaa tarkastuskertomuksen niiden pohjalta.

Mikäli tarkastuksella havaitaan puutteita tai epäkohtia, jotka eivät suoranaisesti heikennä elintarviketurvallisuutta, toimijalle annetaan tarkastuksen yhteydessä ohjausta ja neuvontaa epäkohtien poistamiseksi. Havaittaessa elintarviketurvallisuutta heikentäviä epäkohtia, annetaan kehoitus poistaa epäkohta määräajassa. Määräajan päättymisen jälkeen tehdään aina seurantatarkastus. Seurantatarkastus pyritään tekemään 14 päivän kuluessa alkuperäisellä tarkastuksella annetusta määräajasta.

2.5.3 Tarkastuskertomus

Tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomukset VATI-järjestelmässä. Oiva-tarkastuskertomus sekä julkaistava Oiva-raportti pyritään lähettämään toimijalle 10 työpäivän kuluessa tarkastuksen tekemisestä. Muista tarkastuksista laadittava tarkastuskertomus pyritään lähettämään toimijalle kahden viikon kuluessa valvontakäynnistä. Tarkastuskertomukseen kirjataan tarkastuksen aihe, tarkastetut asiat, suoritettut mittaukset, tehdyt havainnot ja mahdolliset huomautukset ja kehotukset. Lisäksi kertomukseen kirjataan pääkohdiltaan toimijalle tarkastuksella annettu ohjaus ja neuvonta.

2.5.4 Hallinnolliset pakkokeinot

Hallinnollisia pakkokeinoja käytetään elintarvikevalvonnassa silloin, kun elintarvikealan toimija ei ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin elintarvikelainsäädännön noudattamiseksi eivätkä muut valvontatoimenpiteet elintarvikealan toimijan velvoittamiseksi noudattamaan lainsäädännön vaatimuksia ole riittäviä. Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunta on elintarvikelain 27 §:n nojalla siirtänyt osan elintarvikelain mukaisia hallinnollisia pakkokeinoja koskevaa toimivaltaa ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoille. Delegointisääntö löytyy Espoon kaupungin verkkosivuilta sääntökokoelmasta. Valvontaviranomaisen tekemät tarkastukset hallinnollisten pakkokeinojen noudattamisen valvomiseksi ovat toimijalle maksullisia.

2.6 Eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvonta

Ensisaapumistoiminta poistui lainsäädännöstä vuoden 2020 lopulla ja samalla eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvonta siirtyi Ruokavirastolta kuntien tehtäväksi osaksi suunnitelmallista Oiva-valvontaa. Lisäksi vuoden 2021 marraskuussa on tullut voimaan Ruokaviraston määräys eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnista ilmoittamisesta.

Eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuontia harjoittavien valvontakohteiden tarkastuksiin tulee varata vastaavaa muuta kohdetta enemmän aikaa. Joidenkin kohteiden tarkastustiheys nousee toiminnan seurauksena.

Espoon seudun ympäristöterveys tulee vuosien 2025-2028 aikana tehostamaan eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvontaa. Valvontaa ja sen kehittämistä tullaan tekemään yhteistyössä Vantaan ympäristöterveydenhuollon ja Helsingin elintarviketurvallisuuksyksikön kanssa. Sisämarkkinatuontiin tullaan tällä ajanjaksolla mm. luomaan yhteisiä tarkastuslomakkeita, kohdentamaan elintarvikenäytteenottoa ja kokeilemaan tapoja valvontayksiköiden rajat ylittävän valvonnan toteuttamiseen. Lisäksi tulemme tiedottamaan toimijoita sisämarkkinatuonnin velvoitteista, kuten ilmoitusvelvollisuudesta, ja näin pyrimme saamaan sisämarkkinatuojat kattavammin valvonnan piiriin.

Yhteinen painopistetyöskentely aloitetaan vuonna 2025 ja suunnittelua on tehty jo syksyn 2024 aikana.

Vuoden 2025 aikana tullaan ottamaan salmonellanäytteitä pääasiassa myymälöistä, jotka tuovat sisämarkkinoilta raakaa lihaa. Lisäksi näytteitä voidaan ottaa muistakin kohteista, kuten tarjoilupaikoista, tai viranomaisyhteistyönä sellaisista valvontakohteista, joissa maahantuoja on rekisteröinyt toiminnan toisen valvontayksikön alueelle, kuin missä elintarvikkeiden varastointi tapahtuu.

2.7 Lausunnot

Elintarvikevalvontaviranomainen voi pyynnöstä antaa lausuntoja toimijoille tai muille tahoille vastuualueensa asioista. Tällaisia asioita ovat mm. uusien rekisteröitävien valvontakohteiden suunnitelmat tai tilojen ja toimintojen olennaisten muutosten suunnitelmat. Lausunnon antaminen ei sisällä käyntiä lausunnon kohteena olevassa elintarvikehuoneistossa. Myöskään antaessaan lausunnon toiminnan olennaisesta muutoksesta ei elintarvikevalvontaviranomainen tee neuvontakäyntiä kohteeseen. Muutoksiin liittyvää ohjausta ja neuvontaa voidaan kuitenkin antaa kohteessa suunnitelmallisen tarkastuksen yhteydessä.

Elintarvikevalvontaviranomaiselle tulee varata vähintään 3 viikkoa aikaa antaa lausunto suunnitelmista. Mikäli suunnitelmat ovat hyvin laajat tai annetut taustatiedot hyvin puutteelliset, aikaa vaaditaan enemmän. Vuoden 2024 aikana on tehty lausuntojen antamiseen liittyvää kehitystyötä yhdessä rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun palvelualueiden kanssa.

2.8 Näytteenotto, näytteen tutkiminen ja tutkimustulokset

Viranomaisnäytteiden tutkimustulosten perusteella voidaan selvittää elintarvikealan toimijan omavalvonnan toimivuutta sekä tuotteiden turvallisuutta ja määräystenmukaisuutta. Valvontanäytteet otetaan riskiperusteisesti. Näytteenotto kohdennetaan erityisesti tuotteisiin, joiden ominaisuuksiin toimijat voivat itse vaikuttaa tai joihin kohdistuu erityisiä vaatimuksia. Kohteen valvontahistoria, kuten aikaisemmat näytetulokset, kohteeseen liittyvät asiakasvalitukset, ruokamyrkytyspäilyt, tiedossa olevat puutteet elintarvikkeiden käsittelyssä tai omavalvonnan toteuttamisessa, otetaan huomioon näytteenoton kohdentamisessa.

Näytteenotto toteutetaan ensisijaisesti projekteina. Projektit suunnitellaan ja toteutetaan valvontayksikön toimesta tai yhteistyössä muiden valvontayksiköiden kanssa. Paikallisten projektien lisäksi valvontayksikkö pyrkii mahdollisuuksien mukaan osallistumaan valtakunnalliseen elintarvikevalvontaohjelmaan sisältyviin valvonta- ja seurantaohjelmiin sekä hankkeisiin liittyvään näytteenottoon.

Vuoden 2025 näytteenottosuunnitelma, joka sisältää sekä ympäristöterveyden projektit että muut viranomaisvalvonnan näytteet, on esitetty taulukossa 4. Taulukossa 5 on kuvattu

sellaiset toimijalle maksulliset näytteet, joita viranomainen voi harkintansa mukaan ottaa valvoakseen toimijan omavalvonnan toteutumista.

Valvontayksikkö voi joissain tapauksissa tutkituttaa elintarvikenäytteitä myös kuluttajavalitusten perusteella, jos on vahva epäily siitä, että tuotteet eivät ole määräysten mukaisia. Pääsääntöisesti nämä tutkimukset kuitenkin ovat toimijoiden ja asiakkaiden itsensä vastuulla.

Valvontayksikön ottamat elintarvikenäytteet tutkitutetaan ensisijaisesti Helsingissä Metropolilab-laboratoriossa, joka on Ruokaviraston viranomaisvalvontanäytteiden tutkimuksiin hyväksymä laboratorio, ja jonka kanssa Espoon kaupungilla on kilpailutettu palvelusopimus.

Metropolilab ja pääkaupunkiseudun kunnat ovat sopineet erityyppisille elintarvikkeille tutkimuspaketteja, joissa on otettu huomioon elintarvikelainsäädäntö ja Ruokaviraston suositukset. Tapauskohtaisesti laboratorion tai toimijan kanssa sopimalla voidaan analyysivalikoimaa muuttaa.

Viranomaisnäytteiden tutkimustulos merkitään VATI-järjestelmään ja alkuperäinen analyysitodistus arkistoidaan. Toimija saa kopion analyysitodistuksesta suoraan laboratorion kautta. Jos elintarvikenäyte arvioidaan tutkimuksissa laadultaan huonoksi, otetaan yhteyttä toimijaan ja kehoitetaan häntä selvittämään syy tulokseen sekä tekemään korjaavat toimenpiteet. Korjaavien toimenpiteiden jälkeen pyritään ottamaan uusintanäyte vastaavasta elintarvikkeesta, jotta voidaan varmistua tehtyjen toimenpiteiden riittävydestä. Tilanteesta riippuen uusintanäytteen ottaa joko viranomainen tai toimija.

Näyteprojekteista laaditaan kirjallinen yhteenveto ja näytteiden tutkimustuloksia hyödynnetään valvonnan kohdistamisessa ja valvontasuunnitelmien laadinnassa. Projektien kirjalliset yhteenvedot ovat nähtävillä elintarvikevalvonnan internetsivuilla vuoden 2025 alusta lähtien.

2.8.1 Varautuminen ruokavälitteisen sairastumisen tai muun terveyshaittaepäilyn selvittämiseen

Valvontayksikön käyttösuunnitelmassa on varauduttu mahdollisten ruokavälitteisiin sairastumisiin liittyvien näytteiden tai muiden elintarvikkeista aiheutuvien terveysvaarojen tutkimiseen. Ruokamyrkytysraportointia selvittäessä otetaan tarvittaessa elintarvike-, vesi- sekä pintahygienianäytteitä. Näytteiden tutkimuksessa noudatetaan tapaukseen soveltuvien osin Ruokaviraston ohjeita; Toiminta elintarvikevälitteisissä terveysvaaratilanteissa – ohje valvontaviranomaisille (4186/04.02.00.01/2020/2) sekä Näytteiden tutkiminen elintarvike- ja talousvesivälitteisessä epidemiassa (LAB 020/2).

2.9 Terveysvaaratilanteet ja takaisinvedot

Kunnan on selvittävä alueellaan ilmenevät elintarvikkeisiin liittyvät terveysvaaratilanteet kuten ruokamyrkytykset ja muut elintarvikevälitteiset vaaratilanteet. Valvontayksikössä on menettelytapaohje terveysvaaratilanteiden hoitoon ja työohjeet ruokamyrkytysraportointien selvittämiseen. Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitystyöryhmä on nimetty Valtioneuvoston asetuksen (978/2022, 4 §) mukaisesti ja työryhmällä on toimintaohje, joka kattaa Ruokaviraston valtakunnallisessa valvontaohjeessa esitetyt keskeiset tehtävät. Työryhmä kokoontuu vuosittain.

Epäiltäessä, että terveysvaaraa aiheuttavaa elintarviketta on seutuyksikön valvontakohteessa, ryhdytään heti toimenpiteisiin, jotta ko. elintarvike saataisiin pois markkinoilta. Silloin kun kyseessä on yksikön oman valvontakohteen tekemä, lainsäädännön vaatimusten vastaisen tuotteen takaisin veto, varmistetaan että kohde toimii Ruokaviraston

takaisinvedosta ja sen ilmoittamisesta antamien ohjeiden mukaisesti. Tieto muualla valmistettujen terveysvaaraa aiheuttavien tuotteiden päätyemisestä valvontayksikön kohteisiin saadaan tyypillisesti tieto Ruokaviraston laatimista, valvontayksiköille suunnatuista takaisinvetotiedotteista. Tilanteissa toimitaan Ruokaviraston tiedonannon ja mahdollisen valvontapyyntöön mukaisesti ja varmistetaan, että toimija on poistanut tuotteet markkinoilta.

Euroopan komission ylläpitämän elintarvikkeita ja rehuja koskevan nopean hälytysjärjestelmän (RASFF) avulla tiedotetaan jäsenvaltioille sähköisesti terveysvaaraa aiheuttavista elintarvike- ja rehueristä. Ruokavirasto lähettää ns. RASFF-ilmoitukset kuntiin. Yksittäinen RASFF-ilmoitus voi koskettaa useita alueen toimijoita ja vaatia merkittävän työpanostuksen.

2.10 Neuvonta ja ohjaus

Elintarvikevalvonnan asiakkaille on käytössä yhteissähköpostiosoite elintarvikevalvontaan liittyville yhteydenotoille. Sähköposteja seurataan päivittäin. Viesteihin vastataan kiireellisyyden mukaan priorisoiden, kaikkiin pyritään kuitenkin vastaamaan viimeistään 5 arkipäivän kuluessa. Lisäksi elintarvikevalvonnan asiantuntija on tavoitettavissa puhelimitse maanantaisin ja keskiviikkoisin klo 9-11.

Ensisijainen tapa ohjauksen ja neuvonnan antamiseen toimijoille ovat erilaiset yksikön omat ja Ruokaviraston ohjeet sekä tiedotteet, joita toimitetaan sähköpostitse tai jotka ovat saatavilla verkkosivujen kautta. Pyrimme vastaamaan tiedon tarpeeseen luomalla tarvittaessa uusia ohjeita, päivittämään olemassa olevia ja myös käännättämään niitä ruotsin kielen lisäksi myös englanniksi. Ruokavirasto on luonut myös erilaisia verkkokursseja ja oppaita toimijoille. Edellä mainittujen lisäksi toimijan suunnitelmassa uutta toimintaa tai toiminnan olennaista muuttamista, pyritään antamaan toimijalle ohjausta ja neuvontaa sähköpostin tai puhelimen välityksellä sekä tarvittaessa järjestetään neuvotteluita toimijan kanssa etäyhteyksin tai ympäristöterveyden toimitiloissa. Palavereja ja neuvotteluita voidaan toimijoiden kanssa järjestää myös muissa tilanteissa. Annetusta neuvonnasta ja ohjauksesta tehdään merkintä VATI-järjestelmään, josta annetun neuvonnan pääpiirteet selviävät. Yhteistyöpalavereista voidaan laatia myös muistio, joka tallennetaan VATI-järjestelmään.

Tarkastuksen yhteydessä toimijalle voidaan antaa ohjausta ja neuvontaa myös tarkastukseen sisällyttämistä asioista, kuten toiminnan laajentamisesta tai muuttamisesta. Tarkastuksen yhteydessä annettu ohjaus ja neuvonta kirjataan tarkastuskertomukseen.

Espoon seudun ympäristöterveys on laatinut ohjeita mm. tarjoilu- ja myyntipaikkojen omavalvontaan ja kotona tapahtuvalle valmistukselle. Ohjeissa mm. kerrotaan kootusti toiminnalle lainsäädännössä asetetuista vaatimuksista ja vaatimusten soveltamisesta käytäntöön. Lisäksi yksikkö osallistuu valvontayksikköjen yhteistyönä tehtävien ohjeiden laadintaan. Vuonna 2025 on tarkoitus päivittää Uudenmaan valvontayksiköiden yhteisiä ohjeita tarjoilu- ja myyntipaikkojen omavalvonnan näytteenottoon. Valvontayksikkö kommentoi pyynnöstä keskusviranomaisten toimijoille suunnattuja ohjeita.

2.11 Elintarvikevalvontasuunnitelman seuranta ja toteutumisen arviointi

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti sekä valvontajärjestelmään merkittyjen suoritettietojen että taloudenhallintaohjelman taloustoteumatietojen avulla. Suoritettototeumatiedot käsitellään elintarvikevalvonnan tiimipalaverissa kerran kuukaudessa. Lisäksi koko yksikön suoritteita tarkastellaan kuukausittain yksikköpalavereissa. Yksikön taloustietoja esitellään koko henkilöstön yhteisissä palavereissa vähintään kahdesti vuodessa.

Elintarvikevalvonnan toteutuneet tarkastukset, toimenpiteet ja näytteenotot raportoidaan sähköisesti keskusvalvontaviranomaisille. Suunnitelman toteutumisen arviointi viedään vuosittain maaliskuussa sosiaali- ja terveyslautakunnan käsiteltäväksi.

Taulukko 3. Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma vuodelle 2025. Kohdemäärät ja tarkastustavoitteet on haettu VATI-järjestelmästä 15.10.2024.

Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma vuodelle 2025						
Toimintaluokka ja riskiluokka	Toimintatyyppiesimerkkejä	Tark. / vuosi	Valvonta kohteita	Kohdetointoja	Suunnitelmallisten tarkastusten määrä / kohdetointo	Suunnitelmallisten tarkastusten määrä
Liha-ala	Leikkaamo, jauhelihan ja raakalihavalmisteiden valmistus, kypsien lihatuotteiden valmistus, lahtivajat					
4-6		2-4	6	7	8	2
Kala-ala	Kalajalosteiden valmistus, tuoreiden kalastustuotteiden käsittely					
4-7		2-6	4	7	18	14
Maito-ala						
4		2	2	2	2	2
Vilja ja kasvis ala	Kasvis-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistus, leipomot, pakkaamotoiminta ja ruoka- ja kahvileipien valmistus					
1-6		0,33-4	50	58	40	34
Elintarvikkeiden valmistus	Juomien valmistus, yhdistelmätuotteiden valmistus, muu elintarvikkeiden valmistus					
1-4		0,33-2	33	37	23	19
Elintarvikkeiden myynti	Elintarvikkeiden vähittäismyynti					
1-5		0,33-2	404	412	224	218
	Elintarvikkeiden tukkumyynti					
1-3		0,33-1	57	57	19	23
Elintarvikkeiden maahantuonti ja	Elintarvikkeiden maahantuonti, elintarvikkeiden maastavienti					

maastavienti						
1-5		0,33-3	125	130	73	39
Elintarvikkeiden tarjoilu	Ravintola, koulu- ja päiväkotiruokala, suurtalouskeittiö, pitopalvelu, grilli, kahvila, pikaruokapaikka					
0-5		0-3	1284	1386	746	733
Elintarvikkeiden kuljetus	Elintarvikkeiden kuljetus					
1-2		0,33-0,5	11	22	8	4
Elintarvikkeiden varastointi ja pakastaminen	Eläimistä saatavien elintarvikkeiden varastointi, pakkaaminen ja muu elintarvikkeiden varastointi					
1-3		0,33-2	30	34	11	7
Elintarvikkeiden ontaktimateriaalit	Elintarvikkeiden kanssa kosketuksiin joutuvan materiaalin valmistaminen, maahantuonti, maastavienti, välittäminen					
1-3		0,33-1	39	64	20	14
Alkutuotanto	Kasvien kasvatusta, viljely ja sadonkorjuu, lypsäminen ja muut eläintuotannon vaiheet ennen teurastusta, itujen tuotanto					
		tarvittaisa-1	292	324		2
Yhteensä		1111				
Seurantatarkastukset 18 %		200				
Kaikki suunnitelmalliset tarkastukset yhteensä				1311		

Taulukko 4. Ympäristöterveyden elintarvikenäyteprojektit vuonna 2025.

1. Elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvonta ja näytteenotto - projekti		
Projektin aikataulu:	Näytteenottopaikat:	Suunniteltu näytemäärä, kpl
Suunnittelu: tammikuu 2025 Toteutus: tammi-marraskuu 2025 Lyhyt yhteenveto ja tulosten läpikäynti: joulukuussa 2025.	4-8 valvontakohtaa, jotka maahantuovat sisämarkkinoilta raakaa lihaa ja/tai raakalihavalmisteita.	Jokaisesta kohteesta otetaan yksi näyte, joka sisältää 3-5 osanäytettä.

Painotus vuonna 2025 on myymäläkohteissa, jotka harjoittavat raa'an lihan maahantuontia sisämarkkinoilta. Lisäksi voidaan sisällyttää tarjoilupaikkoja ja muita kohteita, kuten varastoja tai virtuaalisia toimijoita. Näytteitä otetaan osana sisämarkkinatuonnin painopistetyöskentelyä, jota tullaan tekemään vuosina 2025-2028. Painopistetyöskentelyä tehdään yhdessä Vantaan ja Helsingin elintarvikevalvontaviranomaisten kanssa. Näytteenoton tarkempi suunnitelma valmistuu tammikuussa 2025. Näytteitä suunnitellaan otettavan yksi näyte per valvontakohte. Yhteen näytteeseen sisältyy 3-5 osanäytettä. Näytteistä tutkitaan salmonella. Tarpeen mukaan voidaan kohdistaa näytteenottoa myös sisämarkkinoilta maahantuotuihin raakalihavalmisteisiin. Valvontayksikkö maksaa näytteenotosta ja näytteiden tutkimisesta aiheutuvat kulut.

2. Valtakunnallinen histamiinivalvontaprojekti

Osallistutaan Ruokaviraston koordinoimaan histamiiniprojektiin, mikäli näytteenottokohteita osuu valvonta-alueellemme. Valtakunnallisessa elintarvikeketjun monivuotisessa valvontasuunnitelmassa on vuodelle 2025 kirjattu, että Ruokavirasto koordinoi, ohjaa ja kirjoittaa loppuraportin projektista. Kunnat ottavat ja tutkittavat näytteitä.

Taulukko 5. Muut kohteista otettavat omavalvonnan valvontanäytteet

Näytteistä tehtävät tutkimukset ovat toimijoille maksullisia. Tutkimukset määräytyvät tuotekohtaisten tutkimuspakettien mukaisesti.

Toimintaluokka	Omavalvonnan toimivuuden varmistukseksi otettavat näytteet (toimijan kustannuksella)
	Esimerkkejä näytteistä
Liha-ala	
Leikkaamo Jauhelihan valmistus Raakalihavalmisteiden valmistus Lihavalmisteiden valmistus (kypsä)	Tuotenäytteet (mahdollisesti osanäytteitä) Tuotantoympäristöstä otettavat näytteet Salmonellanäytteet sisämarkkinatuonnin lihaeristä
Vilja-kasvisala	
Leipomotuotteiden valmistus Ruoka- ja kahvileipien valmistus	Konditoriatuotteet ja niiden raaka-aineet Leipomoeinekset ja niiden raaka-aineet Raakamunavalmiste Uppopaistorasva Leivän suolapitoisuus Akryyliamidipitoisuus leipomotuotteissa
Kasvis-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistus	Tuotantoympäristöstä otettavat näytteet
Elintarvikkeiden valmistus	
Yhdistelmä elintarvikkeiden valmistus	Tuotenäytteet (mahdollisesti osanäytteitä) Tuotantoympäristöstä otettavat näytteet
Elintarvikkeiden vienti, tuonti, varastointi, pakkaaminen sekä tukkumyynti	
Maahantuoijat Eläimistä saatavien elintarvikkeiden varastointi Elintarvikkeiden tukkumyynti, teollisesti pakattuja helposti pilaantuvia elintarvikkeita	Riskiperusteisesti mahdollisesti tuotenäytteitä
Elintarvikkeiden myynti	
Vähittäismyynti pakkaamattomia ja pakattujen elintarvikkeiden myynti	Edellä mainitut projektit lisäksi riskiperusteisesti: salaattibaarit ja vastaavat, savustustoiminta, harvapurku, tuore kala
Tarjoilupaikat ja ulkomyynti	

Ravintolatoiminta Grilli- tai pikaruokatoiminta Kahvilatoiminta Keskuskeittiötoiminta Valmistuskeittiöt Pitopalvelu	Edellä mainittujen projektien lisäksi riskiperusteisesti: Pizzojen täytteet Esikäsitelty raaka kala ja kalavalmisteet Esikäsitelty raaka liha ja lihavalmisteet Vihersalaatit Täytetyt sämpylät, voileivät jne. Esivalmistetut/-käsitellyt elintarvikkeet Jäähdytetyt ruuat, lisäkkeet ja jälkiruuat Raakakakut Kohteessa valmistetut gluteenittomat elintarvikkeet/ruuat
Ulkomyynti ja ulkomyyntiin valmistavat tarjoilupaikat	Näytteitä ulkomyyntipisteistä ja/tai valmistustilasta/-huoneistosta.

3. TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA

3.1 Johdanto

Terveydensuojelulain (763/1994) tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen. Lain tavoitteena on myös ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka saattavat aiheuttaa terveyshaittaa. Terveyshaittoja voi syntyä esimerkiksi talousveden ja uimaveden huonosta laadusta, puutteellisesta hygieniasta sekä asuntojen, koulujen, päiväkotien, erilaisten sosiaalialan laitosten ja muiden vastaavien julkisten tilojen sisäilman laadun seurauksena. Kunnan tehtävänä on alueellaan edistää ja valvoa terveydensuojelua niin, että asukkaille turvataan terveellinen ympäristö.

Terveydensuojelun yleisen suunnittelun ja valvonnan ylin johto ja ohjaus kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Sosiaali- ja terveysministeriön alainen keskusvirasto, Valvira, ohjaa terveydensuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten toimeenpanoa ja valvontaa. Aluehallintovirasto ohjaa ja valvoo alueellaan terveydensuojelua.

Terveydensuojeluvalvonnan ohjauksessa tapahtuu ohjelmakaudella rakenteellinen muutos, kun Valvira, aluehallintovirastot ja ELY-keskusten ympäristöä ja luonnonvaroja koskevat lupa- ja valvontatehtävät yhdistetään uuteen valtakunnalliseen lupa-, ohjaus- ja valvontavirastoon. Uuden monialaisen viraston on tarkoitus aloittaa toimintansa viimeistään vuonna 2026.

Ympäristöterveyden valtakunnallisen valvontaohjelman yhtenä painopisteenä on varautuminen. Varautumisen painottaminen koskee myös terveydensuojelua. VATI -järjestelmän ajantasaisuuden, oikeellisuuden ja tietojen hyödyntäminen valvonnan kehittämisessä ja raportoinnissa tulevat myös entisestään korostumaan terveydensuojeluvalvontatyössä.

Tulevalla valvontaohjelmakaudella kaikkien säännölliseen valvontaan kuuluvien kohteiden valvonnan tulee perustua kohdekohtaiseen riskinarvioitiin. Riskinarvioinnissa hyödynnetään VATI-järjestelmän raportointiominaisuuksia. Riskinarvioinnin perusteella voidaan valvontaa suunnata suurimman riskin kohteisiin. Kohdekohtaisessa riskinarvioinnissa voidaan ottaa huomioon toimijan toiminta eli esimerkiksi vähentää valvontaa valveutuneilta toimijoilta, joiden tilat ja prosessit ovat kunnossa ja oma-valvonta on toimivaa.

3.2 Kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtävät

Terveydensuojelulain mukaan kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva terveydensuojelun valvontasuunnitelma siten, että valvonta on laadukasta, riskiperusteista, säännöllistä ja terveyshaittoja ehkäisevää. Valvontasuunnitelmassa huomioidaan terveydensuojelun valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa.

Vuoden 2025 alussa Espoon seudun ympäristöterveydessä terveydensuojeluvalvontaan kuuluvia valvontatehtäviä (sisältää myös tupakkalakiin liittyviä tehtäviä) sisältyy yhteensä 14 vakanssiin. Henkilötyövuosia terveydensuojeluvalvonnan sekä tupakkalain tehtäviin v. 2025 on noin 12 (Taulukko 1). Tarkemmin terveydensuojeluvalvonnan työpanoksen jakautumisesta valvonnan eri osa-alueille kuvataan palveluyksikön omassa työnjakotaulukossa.

Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alueella on marraskuussa 2024 yhteensä 1173 aktiivista valvontakohtetta. Valvontakohteiden määrät on esitetty toimintatyypeittäin taulukossa 10.

Toimintavuonna terveydensuojeluvalvonnassa on tavoitteena tehdä suunnitelmallisia tarkastuksia 320 kpl (Taulukko 10). Lisäksi valvontakohteisiin tehdään seurantatarkastuksia, mikäli kohteelle on annettu kehoitus suunnitelmallisen tarkastuksen yhteydessä.

Taulukossa esitetyt määrät aktiivisista valvontakohteista ja tarkastuksista perustuvat VATI -järjestelmän raportteihin sekä valvojien ylläpitämiin omiin valvontasuunnitelmiin.

Terveydensuojeluviranomainen tekee suunnitelmallisen tarkastuksen kohteeseen ja tarvittaessa tarkentaa toiminnasta tehtyä riskinarviointia. Terveydensuojeluviranomainen tekee ensimmäisen tarkastuksen kohteeseen keskimäärin 3-6 kuukauden kuluessa ilmoituksen saatuaan. Tarvittaessa terveydensuojeluviranomainen voi antaa kieltoja ja määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi terveydensuojelulain 51 §:n mukaisesti.

Kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvän säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan lisäksi resursseissa huomioidaan toiminnan kehittäminen ja muu kunnan tehtävänä oleva terveydensuojelulain tarkoittama valvonta sekä siihen varattavat henkilöresurssit ja työaika. Tällaista muuta valvontaa ovat mm. erilaiset yllättävät valvontatarpeet, asumisterveysasiat, sisäilmatyöryhmien työskentelyyn osallistuminen, epidemia- ja muiden häiriötilanteiden selvitykset sekä asukkaiden ja toiminnanharjoittajien yhteydenottojen johdosta tehtävät selvitykset ja valvontatoimet. Lisäksi työaikaa varataan ilmoitusten ja hakemusten käsittelyyn, erilaisten lausuntojen valmisteluun sekä ohjeiden ja tiedotteiden laatimiseen. Häiriötilanne- ja varautumisharjoituksiin sekä yhteistyöhön viranomaisten ja sidosryhmien kanssa varataan työaikaa, kuten myös uusiin ohjeisiin ja lakimuutoksiin perehtymiseen sekä uusien työntekijöiden perehdyttämiseen. Palvelusähköposteihin ja asiakaspuhelimien vastaaminen on tärkeä osa ohjausta ja neuvontaa. Valvontayksikön alueella järjestettävien suurten yleisötapahtumien terveydellisten olosuhteiden valvontaan varataan myös työaikaa.

Valvontasuunnitelman ulkopuolisia kohteita valvotaan asukkaiden ja tilojen käyttäjien yhteydenottojen perusteella. Nämä suunnittelemattomat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa säännölliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla on terveyshaittaepäily. Valvontasuunnitelman ulkopuolisia kohteita ovat mm. yksityiset asunnot ja palvelu- ja tukiasumisen yksiköt, joista tulee terveyshaittaepäilyjä koskien useita satoja yhteydenottoja vuosittain. Kaikkiin yhteydenottoihin reagoidaan ja osa näistä yhteydenotoista tulee vireille ja johtaa toimenpiteisiin sekä asunnontarkastuksiin terveyshaitan arvioimiseksi.

Epäiltäessä asunnossa terveyshaittaa aiheuttavia olosuhteita, on asianosaisen mahdollista tehdä ympäristöterveyteen asunnontarkastuspyyntö. Ennen asunnon tarkastuspyynnön lähettämistä ympäristöterveyteen, asianosaista pyritään ohjaamaan olemaan asiasta yhteydessä vuokranantajaan tai kiinteistön omistajaan asian selvittämistä varten. Asunnontarkastukset liittyvät mm. sisäilman laatuun, mikrobivaurio- ja kosteushaittoihin, meluhaittoihin, asuntojen likaisuuteen tai huonokuntoisuuteen, ilmanvaihdon puutteellisuuteen, lämpöoloihin tai hajuihin.

Asunnontarkastuksiin johtavia tarkastuksia ennakoidaan tehtäväksi n. 115 kohteeseen vuoden 2025 aikana.

3.3 Valvontakohteiden rekisteröinti ja hyväksyntä

Terveydensuojelulain valvontakohteet ovat joko luvan- tai ilmoituksenvaraisia. Ilmoituksen tekemistä edellytetään terveydensuojelulain 13 §:ssä mainituista toiminnoista. - Ilmoitus- ja hyväksymiskäsittelyistä peritään voimassa olevan taksan mukainen maksu.

3.3.1 Ilmoitusvelvollisuus ja terveydensuojelulain 13 § mukaisten toimintojen rekisteröinti

Toiminnanharjoittajan on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista kirjallinen ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle terveydensuojelulain liitteessälueteltujen toimipaikkojen tai toimintojen käyttöönotosta. Ilmoituksen liitteeksi tulee toimittaa tarvittavat selvitykset toiminnasta ja siihen liittyvistä toimitiloista.

Toiminnanharjoittajan, joka ottaa talousvettä omilla laitteilla käytettäväksi osana julkista tai kaupallista toimintaa, ja muun kuin terveydensuojelulain 18 §:ssä tarkoitetun talousvettä toimittavan laitoksen, on myös tehtävä kunnan terveydensuojeluviranomaiselle ilmoitus toiminnastaan. Lisäksi yhteisessä käytössä olevan vedenottamon tai vesisäiliön omistajan on tehtävä ilmoitus vedenjakelualueesta, jos vettä otetaan vedenkäyttäjien omilla laitteilla talousvetenä käytettäväksi yhteensä vähintään 50 henkilön tarpeisiin tai vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa.

Terveydensuojelulain päivityksen myötä uutena ilmoitusvelvollisuuden piiriin ovat vesijärjestelmiensä osalta tulleet sairaalat ja terveystilat, joissa on vuodeosastoja. Myös jo aiemmin ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluneet ensisijaiset huoneistot tekevät jatkossa ilmoituksen myös vesijärjestelmien osalta osana toimintansa ilmoittamista.

Ilmoitus on tehtävä myös toiminnan olennaisesta muuttamisesta. Lisäksi toiminnan päättymisestä on ilmoitettava kirjallisesti kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Uuden toiminnanharjoittajan on ilmoitettava toiminnanharjoittajan vaihtumisesta. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, jos toiminta edellyttää ympäristönsuojelulain mukaista ympäristölupaa.

Terveydensuojeluviranomaisella on aina kuitenkin mahdollisuus riskinarvioinnin perusteella pyytää ilmoitus toiminnasta ja ottaa toiminta suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Terveydensuojeluviranomainen antaa ilmoituksen tekijälle todistuksen ilmoituksen vastaanottamisesta, tekee tarvittaessa tarkastuksen ja kirjaa ilmoituksen tiedot VATI-järjestelmään, jolloin toiminta tulee suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Ilmoitukset pyritään käsittelemään neljäntoista päivän kuluessa niiden saapumisesta. Ilmoituksen käsittelystä peritään taksan mukainen maksu. Terveydensuojelulain 13 §:n mukaisten huoneistojen ilmoituskäsittelyn yhteydessä tehdään alustava riskinarviointi sekä annetaan ohjeistusta omavalvonnasta. Tarkastuksen jälkeen arvioidaan valvontakohteen tarkastustiheys.

Käytännössä kaikki toiminnanharjoittajat eivät tee terveydensuojelulain vaatimaa ilmoitusta uudesta toiminnasta tai toiminnan muutoksesta. Ilmoitus joudutaan usein pyytämään toimijoilta, joskus useitakin kertoja. Tällainen työ vie aikaa varsinaiselta valvonnalta.

3.3.2 Talousvettä toimittavan laitoksen hyväksyminen

Talousvettä toimittavan laitoksen, jolla on omaa veden tuotantoa tai käsittelyä, on haettava toimintansa hyväksymistä terveydensuojeluviranomaiselta viimeistään 3 kuukautta ennen suunniteltua toiminnan aloittamista. Talousvettä ei saa toimittaa ennen kuin toiminta on hyväksytty.

Toiminnan hyväksymistä on haettava myös, jos vedenottoa tai vedenkäsittelyä laajennetaan tai muutetaan olennaisesti tai jos veden laadussa tai jakelussa tapahtuu talousveden laadun kannalta olennaisia muutoksia. Muutosta koskeva hakemus on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan muuttamista. Toimintaa ei saa muuttaa ennen kuin hakemus on hyväksytty. Terveydensuojeluviranomainen lähettää hakemuksen tiedoksi niille aluehallintovirastoille, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille ja kuntien terveydensuojeluviranomaisille, joiden alueelle talousvettä toimittava laitos toimittaa vettä tai joiden alueelta se ottaa vettä, ja varaa näille tilaisuuden antaa hakemuksesta lausunto.

Hyväksymispäätöksessään terveydensuojeluviranomainen nimeää talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualueet ja antaa hakijalle 20 §:ssä tarkoitetut tarpeelliset määräykset.

Talousvesivalvonnan hyväksymis- ja ilmoitusmenettelyt on kuvattu Valviran soveltamisohjeissa.

3.4 Tarkastusten sisältö

Valvontakohteisiin tehdään suunnitelmallisia tarkastuksia siten, että oleelliset terveydensuojelun näkökohdat tulevat tarkastetuiksi. Tarkastustiheys määräytyy mm. valvontahistorian, viimeisen tarkastuksen ja toimipaikan omavalvonnan toimivuuden perusteella, huomioiden Valviran suositukset valvontaluokkien tarkastustiheyksistä ja riskiluokista. Kohteen tarkastustiheyttä voidaan laskea tai nostaa valtakunnallisesta suositellusta tarkastustiheydestä. Tarkastuksia tehtäessä hyödynnetään sekä Valviran, että valvontayksikön ohjeistusta.

Suunnitelmallisten tarkastusten lisäksi tarkastustoimintaa tehdään myös asukkaiden ja tilojen käyttäjien yhteydenottojen perusteella. Asunnontarkastuspyynnöt käsitellään pääsääntöisesti jonotilanteen mukaisesti saapumisjärjestyksessä. Mikäli asunnontarkastuspyyntöä voidaan saatujen tietojen perusteella pitää erityisen kiireellisenä, se voidaan poimia käsiteltäväksi jonon ohi. Kiireellisyyden määrittelemisessä hyödynnetään AVI:stä saatua, tapauksiin liittyvää ohjeistusta.

Mikäli tarkastuksessa todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa, terveydensuojeluviranomainen antaa haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset tai -määräykset määräaikaan.

Tarkastuksesta sovitaan yleensä toiminnanharjoittajan kanssa etukäteen, jotta toiminnanharjoittaja on paikalla ja hän on varannut tarkastukseen aikaa. Erityisen tärkeää tarkastuksesta on sopia hyvissä ajoin silloin, kun kyseessä on yhteistarkastus, johon osallistuu useiden tahojen edustajia.

Tarkastus voidaan suorittaa eri tavoin. Yleisin tapa tehdä tarkastus on käydä kohteessa. Tarkastuksen voi tehdä myös etänä Teams -yhteyden välityksellä tai yhdistelemällä eri tarkastustapoja. Etänä tehtävät tarkastukset tulevat kyseeseen pääasiassa silloin, kun kohteeseen on tehty jo aikaisemmin tarkastus paikan päällä ja valvontakohteeseen on tarkastajalle entuudestaan tuttu, eikä tarkastus edellytä muutoin paikan päällä tehtävää tarkastusta. Tarkastuksen voi tehdä myös asiakirjatarkastuksena. Asiakirjatarkastus vastaa laajuudeltaan valvontakohteeseen tehtävää tarkastusta ja siitä tehdään oma maksullinen tarkastuskertomus. Asiakirjatarkastus voidaan tehdä tilanteissa, joissa tarkastus ei edellytä tarkastuskohteen olosuhteiden havainnointia eikä valvontakohteeseen paikan päällä käymällä saada lisäarvoa asian selvittämiseen, tai valvontakohteeseen ei voida tarkastaa kohteeseen käymällä. Asiakirjatarkastus kohdistuu tiettyä asiaa tai asiakokonaisuutta koskevan yksiselitteisen tiedon selvittämiseen. Asiakirjatarkastuksia ovat esimerkiksi kotirauhan piirissä olevan ilmoitusvelvollisen toiminnan toiminnanharjoittajan antaman selvityksen tarkistaminen, valvontatutkimusohjelmien ja riskinarviointien tarkastaminen. Tarkastuskäynnin johdosta annetun epäkohdan korjaamisen todentamisen voi tehdä dokumentteihin perustuvana asiakirjatarkastuksena tapauksissa, joissa ei muutoin vaadita paikallakäyntiä kohteeseen.

Valvontakohteiden tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika koostuu tarkastukseen valmistautumisesta, tarkastuksen sisällöstä sekä tarkastuskertomuksen laatimisesta. Keskimääräinen tarkastusaika on n. 4 - 6 h. Asunnontarkastusten osalta terveyshaitan selvittäminen saattaa kestää jopa useita työpäiviä. Voi olla tarve perehtyä esim. useisiin sisäilmaselvitysraportteihin jo ennen tarkastukselle menoa. Myös tarkastusraportin laatiminen voi kestää keskimääräistä enemmän, jos tapaus on monimutkainen.

Asuntojen ja terveydensuojelulain mukaisten suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevien muiden oleskelutilojen tarkastustoiminnassa pyritään selvittämään, onko rakennuksessa terveyshaittaa aiheuttavia vaurioita tai olosuhteita asukkaille tai tilojen käyttäjille. Tarkastuksen lisäksi kohteessa voidaan tehdä mittauksia ja/tai ottaa näytteitä.

Tarkastukseen liittyy tavallisesti aistinvaraista tarkastelua ja arviointia. Ensisijaisissa kohteissa pyritään tarkastuksella mittaamaan vesijärjestelmän kuumen ja kylmän veden lämpötila. Tarkastuksilla tarkastellaan toiminnanharjoittajan omavalvonnan toimivuutta. Lisäksi tarkastuksessa selvitetään toiminnanharjoittajaa tai toiminnanharjoittajan edustajaa haastatteleamalla toiminnassa mahdollisesti tapahtuneita muutoksia tai muita terveydensuojelullisesti merkitseviä seikkoja. Tarkastukseen liittyy toiminnanharjoittajan neuvontaa ja ohjeistusta mm. sellaisten tarkastuksella tehtyjen havaintojen osalta, jotka toiminnanharjoittaja voi omavalvonnassaan huomioida ja näin parantaa toimintatapojaan.

Arvioidessa terveydensuojelulain mukaista terveyshaittaa käytetään apuna sosiaali- ja terveysministeriön asetusta (545/2015) ja asetuksen soveltamisohjeita sekä Valviran antamaa ohjeistusta. Tarkastuksilla huomioidaan myös säteilylain (859/2018) mukaiset velvoitteet radonpitoisuuksien valvonnasta. Toiminnanharjoittajaa kehoitetaan selvittämään todettua haittaa useimmiten ulkopuolisen asiantuntijan avulla.

Talousvettä toimittavien laitosten osalta tarkastusten kohteina ovat vedenjakelualueet. Vedenjakelualueen tarkastuksella tarkastetaan, että toiminta on siitä tehdyn hakemuksen tai ilmoituksen mukaista ja toiminnanharjoittajan omavalvonta ja toimintaympäristön valvonta on tehokasta. Lisäksi tarkastetaan, että riskit on arvioitu huolellisesti ja hallintatoimenpiteet on viety laitoksen toimintaan ja ohjeisiin. Jos kohteen riskinarvioinnin laadinta todetaan riittämättömäksi tai siinä on selkeitä puutteita, tarkastuksessa käydään läpi tarkemmin vedenkäsittelyprosessia ja laitoksen käytäntöjä.

Suunnitelmallisista tarkastuksista laaditaan asianosaisille lähetettävä tarkastuskertomus, joka pääsääntöisesti laaditaan VATI -järjestelmän tarkastuslomakepohjien avulla. Asumisterveyteen liittyvissä tarkastuksissa käytössä on myös yksikön oma tarkastuskertomusmalli. Tarkastuskertomuksiin kirjataan pääkohdiltaan tarkastuksen aikana toiminnanharjoittajalle annettu ohjeistus ja neuvonta. Siitä ilmenee myös huomautukset ja kehotukset sekä mahdollisille korjaustoimenpiteille tai niiden suunnitelman laatimiselle annettu määräaika. Tarvittaessa tehdään seurantatarkastus epäkohdan korjaamisen todentamista varten joko paikan päällä tai tarvittaessa asiakirjatarkastuksena perustuen annettuihin dokumentteihin.

Taulukossa 10. on esitetty terveydensuojelun suunnitelmallisen valvonnan tarve vuodelle 2025. Vuoden 2024 suunnitelmallisista tarkastuksista tekemättä jää arviolta n. 10 %. Tämä tarkoittaa noin 40 tarkastuksen vajetta.

3.5 Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys

Valvontakohteiden ja valvontakohdetyyppien tarkastustiheys perustuu niissä esiintyvien riskitekijöiden arviointiin. Riskitekijöiden merkittävyyttä arvioidaan terveyshaitan toteutumisen todennäköisyyden ja vaikuttavuuden avulla sekä riskin merkityksen perusteella. Arviointi perustuu mm. toimintaluokan ja toimintatyyppin toiminnan laatuun, laajuuteen, olosuhteiden asianmukaisuuteen, valvontahistoriaan ja käyttäjäryhmään.

Valvira on antanut ohjeita riskinarvioinnin yhdenmukaisuuden varmistamiseksi. Riskinarvioinnin perusteella suunnitelmallisen valvonnan kohteet jaetaan kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella määrittyy valvontakohdetyypin tarkastustiheys.

Espoon seudun ympäristöterveys -valvontayksikön suunnitelmassa kohteiden tarkastustiheyden määrittelyssä on käytetty valtakunnallisessa valvontaohjelmassa

käytettyjen riskiluokkien lisäksi myös omaa harkintaa ja muutettu tarkastustiheyksiä riskinarvioinnin perusteella. Tarkastustiheydet valvontakohtedetyypeittäin ilmenevät tarkastussuunnitelmataulukosta (taulukko 10).

Espoon seudun ympäristöterveys on laatinut terveydensuojelulain 13 §:n mukaisille ilmoitusvelvollisille toimijoille ohjeen omavalvonnan toteuttamisesta. Ohje löytyy Espoon kaupungin verkkosivuilta.

Valvontayksikkö jatkaa kohdekohtaista riskinarviointityötä sekä toiminnanharjoittajien omavalvonnan ohjausta ja neuvontaa. Valvontakohteita ohjeistetaan tarkastuksilla tunnistamaan toimintansa riskit ja niiden vakavuus sekä laatimaan riskeille hallintakeinot.

Talousvettä toimittavien laitosten omavalvonnan ja talousveden laadun viranomaisvalvonnan on perustuttava veden terveydellisen laatuun vaikuttavien riskien arviointiin ja hallintaan. Terveydensuojelulain päivityksen yhteydessä v. 2023 alussa vahvistettiin mm. talousveden laadun valvonnan riskiperusteisuutta tarkentamalla talousvedeksi tuotettavan raakaveden, talousvettä toimittavan laitoksen veden toimitusketjun ja rakennusten vesilaitteistojen veden laatuun vaikuttavien tekijöiden riskinarviointia ja riskien hallintakeinoja. Talousvettä toimittavien laitosten riskinarviointiin perustuvaa omavalvontaa koskevaa sääntelyä tarkennettiin. Rakennusten vesilaitteistojen riskienhallinnassa otettiin erityisesti huomioon riskit, jotka liittyvät veden kanssa kosketuksiin joutuviin materiaaleihin sekä terveydensuojelulain nojalla säädettäviin hygieniää koskeviin vähimmäisvaatimuksiin. Niin sanottuina ensisijaisina tiloina käytettävien rakennusten omistajille lisättiin velvollisuus tehdä vesilaitteistoistaan riskinarviointi, jossa olisi huomioitava erityisesti legionella -bakteerin esiintyvyys ja liijyn pitoisuus vedessä. Päävastuu riskinarvioinnin laadinnasta on toiminnanharjoittajalla. Valvontayksikkö on käynnistänyt kiinteistön omistajien ja toiminnanharjoittajien ohjauksen ja neuvonnan liittyen vesijärjestelmän riskienarviointityöhön ja kannustanut mm. lämpötilojen mittaukseen sekä legionella -näytteenottoon. Riskinarvioinnin on oltava valmis 12.1.2029.

Terveydensuojeluviranomainen osallistuu asetuksen 1352/2015 mukaisten vedenjakelualueiden riskienhallintasuunnitelman laadintaan terveydensuojelun asiantuntijana. Toiminta-alueen talousvettä toimittavien laitosten riskinarvioinnit saatettiin loppuun vuodenvaihteessa 2023. Riskinarviointi on jatkuva prosessi, jota tarkastellaan jatkossa suunnitelmallisten tarkastusten yhteydessä. Pienten toimijoiden vähäiset resurssit riskinarviointityöhön kuormittavat talousvedenvalvontaa edelleen.

Useita talousvesikohteita valvotaan riskiperusteisesti seuraamalla näytteenotoin kohteiden vedenlaatua ilman, että niihin tehdään erillistä suunnitelmallista tarkastusta.

3.6 Näytteenotto, näytteiden tutkiminen ja tutkimustulokset

Ympäristöterveys valvoo säännöllisen näytteenoton avulla talousveden ja uimavesien laatua sekä arvioi aiheutuuko mahdollisista laatupoikkeamista terveyshaittaa ja ryhtyy sen perusteella toimenpiteisiin. Myös sisäympäristön laatua voidaan selvittää tarvittaessa erilaisilla näytteenotoilla ja mittauksilla.

Valvontayksikön ottamat vesi- ja sisäympäristönäytteet tutkitutetaan pääasiassa MetropoliLab Oy:n laboratoriossa, joka on Ruokaviraston viranomaisvalvontanäytteiden tutkimuksiin hyväksymä laboratorio.

VATI-järjestelmän raportoinnista saatavia tutkimustuloksia hyödynnetään valvontakohteiden riskinarvioinnissa.

3.6.1 Talousvedet

Talousveden laatuvaatimukset, näytemäärät ja tehtävät analyysit on määritelty STM:n asetuksissa 1352/2015 ja 401/2001

STM:n asetuksen (1352/2015) mukaisten laitosten vesinäytteiden tutkiminen on jaettu suunnitelman pohjalta tehtäviin viranomaisvalvontanäytteisiin ja omavalvontanäytteisiin. STM:n asetuksen (1352/2015) mukaisille vedenjakelualueille laaditaan näytteenottosuunnitelmat, jotka merkitään VATI-järjestelmään.

Myös STM:n asetuksen (401/2001) 1 §:n 1 ja 2 kohdan mukaisen talousveden valvonnan kohteille on laadittu näytteenottosuunnitelmat. Toimijat vastaavat näytteenottosuunnitelman toteutuksesta. Näytteenotto ja näytteistä tehtävät tutkimukset ovat toimijoille maksullisia. Taulukossa kuusi on esitetty talousvesinäytteiden jakaantuminen toimintatyypeittäin.

Laboratorio toimittaa viranomaisnäytteiden tutkimustulokset niiden valmistuttua valvontaviranomaiselle, joka arvioi veden laadun. Mahdollisten laatupoikkeamien osalta terveydensuojeluviranomaisen tulee arvioida, aiheutuuko poikkeamista terveyshaittaa ja ryhtyä sen perusteella toimenpiteisiin.

Toiminta-alueen yksityisten kaivojen näytetuloksia on kerätty paikkatietojärjestelmään. Kerättyä tietoa hyödynnetään yksityisten kaivoasiakkaiden ohjauksessa ja neuvonnassa.

Viranomaisvalvontaan liittyvän näytteenoton voi suorittaa myös muu kuin terveydensuojeluviranomainen. Tällöin varmistetaan talous- ja uimavesinäytteiden ottajan pätevyys. Näytteenottajan on tunnettava vesinäytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet. Pätevyyden talousvesien, uima- ja allasvesien näytteenottamiselle voi osoittaa esimerkiksi henkilösertifioinnilla. Terveydensuojeluviranomainen voi varmistaa pätevyyden myös muilla tarkoituksenmukaiseksi katsomillaan tavoilla esimerkiksi auditoimalla näytteenoton paikan päällä.

Vuonna 2025 näytetulosten raportointi aluehallintovirastolle ja edelleen EU-komissioon tapahtuu sähköisen tiedonsiirron kautta.

Valvottavien talousvesikohteiden näytteiden yhteislukumäärä on n. 260 kpl.

Näytemäärissä tapahtuvat mahdolliset muutokset johtuvat riskienarvioinnin perusteella tehdyistä muutoksista veden laadun valvontaan, kohteiden toiminnan muutoksesta, toimitettavan veden määrän muutoksesta tai toiminnan lopettamisesta.

Taulukko 6. Talousvesinäytteiden jakaantuminen toimintatyypeittäin vuonna 2025.

Terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet, joiden talousveden laatua valvotaan viranomaisnäyttein, ja joihin tehdään valvontasuunnitelman mukainen tarkastus		
Vesilaitos tai vedenottamo	Kohteiden lukumäärä	Näytemäärä kpl / vuosi
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (STMa 1352/2015)	14	200
Vedenjakelualue, vedentoimitus vähintään 1000 m ³ päivässä tai vähintään 5000 henkilölle	3	174
Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10 - 999 m ³ päivässä tai 50 - 4999 henkilölle	11	26

Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (STMa 401/2001)		
Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus < 10 m ³ / vrk tai alle 50 henkilölle	8	10
Terveystensuojelulain mukaiset valvontakohteet, joiden talousveden laatua valvotaan viranomaisnäyttein ja joihin voidaan tehdä tarkastus riskinarvioinnin perusteella.		
Muu asetuksen 1352/2015 tai 401/2001 mukainen kohde. Tulosten seuranta ja ohjeistus	43	52

Suunnitelmallisen näytteenoton lisäksi talousvesikohteisiin kohdistuu mm. omavalvontaan sekä häiriötilanteisiin liittyvää näytteenottoa.

Myös yksittäisiä talousvesikaivoja tarkastetaan ja vedenlaatua arvioidaan silloin, kun on syytä epäillä terveyshaittaa.

3.6.2 Uimavedet

Yleisten uimarantojen veden laatua valvotaan sosiaali- ja terveysministeriön asetusten (177/2008, 354/2008) mukaisesti.

Yleisistä uimarannoista (EU-rannat), joita seutuyksikön alueella on 13 kpl, laaditaan vuosittain ennen uimakauden alkua uimarantaluettelo, joka toimitetaan aluehallintovirastoon huhtikuun loppuun mennessä. Vuonna 2025 EU-uimarantojen määrä saattaa kasvaa. EU-uimarannoille laaditaan viranomaisvalvontaa varten seurantakalenteri, josta selviää näytteenottoajankohdat. Ensimmäinen näyte otetaan noin kaksi viikkoa ennen uimakauden (15.6–31.8) alkua. Uimakauden aikana otetaan neljä näytettä. Tarvittaessa otetaan myös seurantakalenterin ulkopuolisia näytteitä. EU-rantojen uimaveden laatu luokitellaan uimaveden valvontatutkimustulosten perusteella.

Valvontayksikön toiminta-alueella on lisäksi 23 kpl pientä yleistä uimarantaa, joista otetaan kesän aikana uimavesinäytteitä laaditun näytteenottosuunnitelman mukaisesti. Vuonna 2025 pienten uimarantojen määrä saattaa vähentyä.

Myös talviuintikauden (1.9 -14.6) aikana otetaan näytteitä seurantakalenterin mukaisesti 13 talviuintipaikalta.

Uimarantavesinäytteitä otetaan yhteensä n. 177 kpl (sisältää talviuintipaikkojen näytteenoton). Uimarantavesinäytteet ottaa valvontayksikkö tai sopimuksen mukaan laboratorion näytteenottaja.

Uimarantavedenlaatua arvioidaan näytetulosten saavuttua. Tulokset kirjataan VATI-järjestelmään sekä asetetaan nähtäville yksikön kotisivuille. Yleisten uimarantojen valvontanäytteiden tuloksista raportoidaan aluehallintovirastoon ja koko maan tulokset raportoidaan edelleen EU-komissiolle.

Lisäksi valvontayksikön toiminta-alueella valvotaan säännöllisesti yhdeksän uimahallin, yhden kylpylän sekä 16 muun uima-altaan tai maauimalan vedenlaatua STMa (315/2002) mukaisesti. Uimahalleista ja maauimaloista sekä muista uima-allaskohteista otetaan asetuksen mukaiset vesinäytteet laitokohtaisen valvontatutkimusohjelman sisältämän näytteenottosuunnitelman mukaisesti. Näytteenottotiheys on riippuvainen vuosittaisesta kävijämäärästä ja aiemmista valvontatutkimustuloksista. Näytteenoton vähimmäismäärä on 4 näytettä vuodessa. Suunnitelman mukaisia uima-allasvesivesinäytteitä otetaan yhteensä noin 700 kpl. Uima-allasvesinäytteiden otosta ja tutkimuksista vastaa pääosin Metropolilab

Oy (tutkimuksia voidaan teettää myös muissa Ruokaviraston hyväksymissä akkreditoiduissa laboratorioissa). Myös uima-allasvesinäytteiden tulokset siirretään VATI-järjestelmään. Toimenpide edellyttää ensin näytteenottotapahtumien kirjaamista järjestelmään.

Taulukko 7. Uimavesinäytteenoton jakautuminen valvontakohdetyypeittäin 2025.

Valvottava uimapaikka	Kohteiden lukumäärä	Näytemäärä kpl /vuosi
Kylpylä tai vastaava	1	n. 700
Uimahalli	9	
Uima-allas	16	
Yleinen uimaranta	13	65
Pieni yleinen uimaranta	23	69
Talviuintipaikka	13	47

3.6.3 Sisäympäristön laatu

Sisäympäristön laatua selvitetään tarvittaessa erilaisilla näytteenotoilla ja mittauksilla. Esimerkiksi rakennusmateriaalinäytteiden mikrobiviljelytuloksia voidaan verrata asumisterveysasetuksen soveltamisohjeessa annettuihin toimenpiderajoihin. Asumisterveysasetuksessa (STM:n asetus 545/2015) korostetaan sisäilmatutkimusten kokonaisarviointia. Terveydensuojeluviranomainen voi teettää selvityksiä vain asumisterveysasetuksen mukaisilla ulkopuolisilla asiantuntijoilla, jotka ovat henkilösertifioituja. Viranomaisen ei tarvitse itse arvioida ulkopuolisen asiantuntijan pätevyyttä. Tarkastuksen yhteydessä voidaan suorittaa alustavia mittauksia mm. olosuhde- ja melumittarin avulla.

3.7 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti sekä valvontajärjestelmään merkittyjen suoritustietojen, että taloustoteumatietojen avulla. Suoritettomat tiedot käsitellään tiimipalaverissa kerran kuukaudessa. Myös ryhmät seuraavat omissa palaverissaan suoritteita säännöllisesti. Lisäksi koko yksikön suoritteita tarkastellaan kuukausittain yksikköpalaverissa ja yksikön taloustietoja esitellään koko henkilöstön yhteisissä palaverissa vähintään kahdesti vuodessa.

Toteutuneet tarkastukset, toimenpiteet, näytteenotot ja näytetulokset raportoidaan sähköisesti keskusvalvontaviranomaisille. Vedenjakelualueiden talousveden tutkimustulokset kirjataan VATI-järjestelmään. Suunnitelman toteutumisen arviointi viedään vuosittain maaliskuussa ympäristö- ja rakennusvalvontalautakunnan käsiteltäväksi.

AVI voi suorittaa valvonnan toteutumisen arviointia esimerkiksi VATI-järjestelmän tietojen perusteella. Tällainen tarkastelu terveydensuojeluvalvonnan toimintojen osalta on tehty v. 2024.

3.8 Valvonnan painopistealueet ohjelmakaudella 2025 - 2028

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Teemaa edistetään toteuttamalla yhteisen valvontaohjelman tavoitteita tietoperusteisesta valvonnasta, osaamisesta ja varautumisesta. Terveydensuojelulain valtakunnallisessa valvontaohjelmassa Valvira on tarkentanut toimialakohtaiset painopisteet, joita ovat talousvesivalvonnan uudet sisällöt, osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa sekä valmius ja varautuminen

terveydensuojelussa. Valvontayksikkö huomioi valtakunnalliset painopisteet omassa toiminnassaan.

3.8.1 Talousvesivalvonnan uudet sisällöt

- Alueellinen yhteistyö

Alueellista yhteistyötä on tehty mm. vesihuollon yhteistyötapaamisissa, joita järjestetään säännöllisesti kaksi kertaa vuodessa. Kokoonkutsujana tapaamisissa toimii ELY-keskus. Tapaamisiin osallistuu ELY:n ja valvontayksiköiden edustajien lisäksi Etelä-Suomen AVI:n edustaja. Näitä tapaamisia jatketaan myös tulevaisuudessa.

- Riskienhallintasuunnitelmat

Talousveteen liittyvää riskinarviointityötä jatketaan yhdessä talousvesilaitosten kanssa. Vesilaitoksia ohjataan käyttämään pääasiassa Water Safety Plan (WSP) -työkalua toimintaympäristön seurannan, riskinarvioinnin ja muun omavalvonnan suunnittelemiseen. Riskienhallintasuunnitelmaa laadittaessa osallistetaan työhön myös paikallinen ympäristönsuojeluviranomainen sekä ELY. Ohjauksen ja valvonnan avulla korostetaan, että talousvettä toimittavien laitosten tulee tarkistaa riskienhallintasuunnitelmansa ajoissa ja että tämä tulee tehdä ennen valvontatutkimusohjelmien tarkistamista.

- Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta

Terveysturvallisuudessa määriteltyjen ensisijaisena tilana käytettävien rakennusten omistajien on koottava ja pidettävä ajan tasalla riskienhallinnan kannalta tarpeellisia tietoja ja kohdistettava riskienhallintaa rakennuksen vesilaitteistoihin. Näiden tilojen rakennusten omistajien on huolehdittava siitä, että vesilaitteistojen riskienhallintaa koskevat toimenpiteet on tehty viimeistään 12.1.2029. Toiminnanharjoittajan, joka käyttää rakennusta tai sen osaa ensisijaisena tilana, on osallistuttava rakennuksen vesilaitteistoja koskevaan riskienhallintaan ja hänellä tulee olla valmius esittää valvontaviranomaiselle riskienhallintaa koskevat tiedot pyydettyinä.

Valvontasuunnitelmakaudella ensisijaisten tilojen omistajia ohjataan ja kannustetaan tekemään vesilaitteistojen riskinarviointeja sekä tarvittaessa tehostamaan riskienhallintaan liittyviä toimenpiteitä mm. legionellabakteerin torjuntaan liittyen.

Ensisijaisten tilojen suunnitelmallisen valvonnan yhteydessä valvontakohteissa mitataan talousveden ja lämpimän käyttöveden lämpötiloja ja arvioidaan legionellan esiintymisen riskiä.

Rakennusten vesijärjestelmien riskinarviointi osana omavalvontaa vaatii vielä runsaasti ohjausta ja neuvontaa sekä valvojien perehtymistä ja kouluttautumista.

3.8.2 Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa

- Toiminnanharjoittajien omavalvonnan ja paikallisten tarpeiden sekä erityispiirteiden huomioon ottaminen riskinarviossa

Yksikkö painottaa suunnitelmallisen valvonnan riskinarvioinnin edelleen kehittämistä kaikkien terveydensuojelun kohdetyyppien osalta. Riskinarvioinnin apuna käytetään mm. VATI-järjestelmästä saatavia raportteja aiemmilta tarkastuskäynneiltä kertyneistä valvontatiedoista. Tulevalla valvontasuunnitelmakaudella pyritään kiinnittämään huomiota erityisesti niihin kohteisiin, joiden valvontatarve on suurin.

Toiminnanharjoittajien tueksi on omavalvonnasta laadittu kirjallista ohjeistusta, jota on toimitettu kohteille sähköpostilla ja lisäksi ohje on luettavissa yksikön kotisivuilla. Ohjeita tullaan päivittämään ja edelleen jalkauttamaan tulevalla suunnitelmakaudella.

- Asumisterveysasioissa ajantasaiseen tietoon perustuva ohjaus ja valvonta, oman osaamisen kehittäminen ja ylläpito sekä yhteistyön ja ennakkoinnin edistäminen

Terveydensuojelutiimissä on kolmella henkilöllä rakennusterveysasiantuntijan pätevyys, lisäksi neljäs aloittaa opinnot v. 2025. Ympäristöterveydenhuollolle räätälöityä melukoulutusta suorittaa parhaillaan yksi henkilö. Sisäilmastoseminaariin ja -pajaan, ympäristöterveyspäiville ja osaamista täydentäviin koulutuksiin pyritään osallistumaan vuosittain.

3.8.3 Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa

Terveydensuojelun valmius ja varautuminen on osa ympäristöterveydenhuollon varautumista, jota on esitelty suunnitelman yhteisessä osiossa kappaleessa 1.15 Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin.

Terveydensuojelun varautumisessa pääpaino on vesihuollon häiriötilanteissa. Oman toiminnan kehittämisessä kiinnitetään huomiota mm. suunnitelmien päivittämiseen ja niiden yhteensovittamiseen. Vesilaitoksen ja viranomaisen yhteistyönä laadittu yhteistoimintaohje häiriötilanteisiin varautumisesta on koettu hyödylliseksi työkaluksi. Valvontasuunnitelmakaudella pyritään edelleen vahvistamaan yhteistyötä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa sekä osallistumaan häiriötilanne- tai valmiusharjoitukseen tarjonnan ja mahdollisuuksien mukaan vuosittain. Harjoitus voidaan ajatella korvattavan osittain myös todellisesta, tavanomaista laajemmasta häiriötilanteesta saatavalla kokemuksella.

3.9 Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö

Kunnan tehtävänä on alueellaan edistää ja valvoa terveydensuojelua siten, että turvataan terveellinen elinympäristö. Espoon seudun ympäristöterveys ohjaa ja neuvoo kuntalaisia ja toiminnanharjoittajia terveydensuojeluun liittyvissä asioissa mm. tarkastuksilla, sähköpostitse, puhelimitse ja internetsivuilla, jonne on laadittu erilaisia ohjeita toiminnanharjoittajien ja kuntalaisten tueksi. Uimarantavesivalvonnasta saatavat bakteeritulokset toimitetaan vuoden lopussa kootusti tiedoksi ympäristönsuojelulle hyödynnettäväksi.

Ennalta ehkäisevänä työnä elinympäristöön kohdistuen ympäristöterveydestä annetaan vuosittain lausuntoja ympäristölupahakemuksista ja kaavoista mm. ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksen muille palvelualueille, kaupungin muille toimialueille, ELY-keskukselle ja aluehallintovirastolle. Kaupunkien eri yksiköiden kanssa tehdään säännöllistä yhteistyötä mm. tilapalveluiden, työsuojelun, sivistystoimen ja varhaiskasvatuksen kanssa. Vuosittaisia yhteistyöpalavereita pidetään mm. epidemiaselvitystyöryhmän, tilapalveluiden ja varhaiskasvatuksen kanssa.

Terveydensuojelutiimi osallistuu aktiivisesti Uudenmaan alueiden yksiköiden eri ryhmien välisiin yhteistyöpalaveriin.

Taulukkoon kahdeksan on koottu eri kokoonpanoja, joiden kanssa Espoon seudun terveydensuojeluviranomainen tekee yhteistyötä.

Taulukko 8. Kokoonpanoja ja tapoja, joissa Espoon seudun ympäristöterveyden terveyden-
suojeluviranomainen tekee yhteistyötä.

Ennalta ehkäisevä terveydensuojelu	
Luvat, ilmoitukset, suunnitelmat, lausunnot, neuvottelut, tiedotus, ohjaus ja neuvonta	• rakennusvalvonta • ympäristönsuojelu (kunnat ja avi) • kaavoitus (kunnat, maakunta) • sosiaalihoito (kunnat ja avi) • terveydenhoito (hyvinvointialue ja avi) • avin varhaiskasvatus • avin alkoholihallinto
Varautuminen häiriötilanteisiin	
Valmiussuunnittelu, varautuminen, häiriötilanneharjoitukset, suunnitelmien yhteensovittaminen	• pelastusviranomainen • kunnan johto (yhteistoiminta-alueella kaikki alueen kunnat) • ELY-keskus • Puolustusvoimat • Avi • THL • toiminnanharjoittajat • terveydenhoito • laboratoriot • viestintä
Terveyshaittaepäilyn selvittäminen	
Savuhaitta, meluvalitukset, tuulivoiman terveysvaikutukset, radonturvallinen rakentaminen	• ympäristönsuojelu • rakennusvalvonta • Avin alkoholihallinto • STUK • THL
Sisäilmatyöryhmät	
Rakennusten terveellisyden seuranta	• kiinteistön omistaja • rakennusvalvonta • tilakeskus • kouluterveydenhoito • työsuojelu • työterveys • tilojen käyttäjien edustaja • opetustoimi
Yhteistarkastukset	
Koulut	• kiinteistön omistaja • kiinteistön huollosta vastaava taho • tilakeskus • kouluterveydenhoito • työsuojelu • työterveys • tilojen käyttäjien edustaja • toiminnan vastuhenkilö
Epidemiaselvitystyöryhmä	
Tartuntataudit, epidemiat, varautuminen	• hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaavat lääkärit • tartuntatautiyhdyshenkilöt • kunnan virkaeläinlääkäri • vesihuolto

3.10 Valvontakohdetyypikohtainen tarkastusten sisältö ja riskiluokat

Terveys- ja turvallisuusvalvonnan tekemien suunnitelmallisten tarkastusten sisältö ja riskiluokat on kuvattu taulukossa 9.

Taulukko 9. Valvontakohdetyypikohtainen tarkastusten sisältö ja riskiluokat

Valvontakohdetyypit	Tarkastusten sisältö sekä riskinarviointiin liittyviä tekijöitä	Riski-luokka
Majoitustoiminta, majoitushuoneistot <i>* hotellit,</i> <i>* hostellit</i> <i>* asuntolat</i> <i>* maatilamatkailu</i> <i>* kasarnit</i>	Tilojen soveltuvuus, varustelutaso, käymälä, pesu- ja saunatilat, yleinen siisteys, siivous- ja pyykkijärjestelyt, huoneiden astioiden pesu, sisäilman laatu, ilmanvaihto, pintojen kunto, tuholaisten torjunta, veden hankinta, kiinteistön vesijärjestelmän lämpötilat, omavalvonnan käytännöt ja niiden toimivuus TupL: tupakointikiellot	1-2
Saunat	Kosteiden tilojen hygieniat, käymälät, ilmanvaihto, pintojen ja kalusteiden kunto, yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt, kiinteistön vesijärjestelmä, omavalvonnan laajuus ja toimivuus	2
Yleiset altaat <i>* uimahalli</i> <i>* uima-allas, maauimala</i> <i>* kylpylät ja vesipuistot</i>	Uima-altaan tarkastus: kaikki VATI:n asiat: Valvontatutkimusohjelma, häiriötilannesuunnitelma, pintapuhtausnäytteet, näytteenotto-suunnitelma, uimaveden laatu, asetuksen 315/2002 vaatimukset, toimintaympäristö, siisteys, kaikkien pintojen kunto- ja hygieniat, ylläpito, kiinteistön vesijärjestelmä, käymälät ym. oheistilat, tiedotus, roska-astiat, käymälät, opasteet, hygieniaohteet, tiedotus sekä omavalvonnan toimivuus, mm. käyttötarkkailukirjaukset ja huoltosuunnitelmat (kirjallista ov-suunnitelmaa ei vaadita) Asiakirjatarkastus: Valvontatutkimusohjelma, häiriötilannesuunnitelma, näytteenottosuunnitelma, siivoussuunnitelma, pintapuhtausnäytteet, tutkimustulokset, näytteidenotto	3
Yleiset uimarannat (EU -uimarannat), huomattava määrä uimareita päivässä	Rannan tarkastus: kaikki VATI:n asiat: Uimavesiprofiili, uimaveden laatu, toimintaympäristö, siisteys, ylläpito, käymälät ym. oheistilat, tiedotus, uimavesiasetuksen vaatimukset, roska-astiat, käymälät, kieltokyltit, hygieniaohteet sekä omavalvonnan toimivuus (kirjallista ov-suunnitelmaa ei vaadita) Asiakirjatarkastus: Uimavesiprofiili, riskienarviointi, tutkimustulokset ja verkkosivut. Näytteiden otto häiriötilanteissa. TupL: tupakointikiellon noudattaminen	2
Pienet yleiset uimarannat <i>* pienet yleiset uimarannat</i> <i>* talviuuintipaikat</i>	Rannan tarkastus: kaikki VATI:n asiat: Uimaveden laatu, toimintaympäristö, siisteys, ylläpito, käymälät ym. oheistilat, uimavesiasetuksen vaatimukset, roska-astiat, kieltokyltit, tiedotus, hygieniaohteet sekä omavalvonnan toimivuus (kirjallista ov-suunnitelmaa ei vaadita) Asiakirjatarkastus: tutkimustulokset, ja verkkosivut. Näytteiden otto häiriötilanteissa.	2

Yleinen liikuntatila	Sisäilma ja ilmanvaihto, siivouksen taso, kaikkien tilojen ja laitteiden hygieniat, kaikkien pintojen ja laitteiden kunto, vedenottopisteet, kiinteistön vesijärjestelmä, omavalvonnan käytännöt ja toimivuus	1
Koulut tai oppilaitokset * esiopetus * peruskoulu * lukio * ammattioppilaitos * korkeakoulu * muu aikuiskoulutus * muut koulut ja oppilaitokset	Yleinen siisteys, siivousohjelma ja -välineet, pintojen kunto, mahdolliset kosteusjäljet rakenteissa, käyttäjien havainnot, veden hankinta, vesijohtovesi, valaistus, sisäilman laatu ja ilmanvaihto, lämpötila, vetoisuus, ääniolosuhteet, oppilasmäärät, omavalvonta, rakennuksen ja laitteiden huolto ja ylläpito, erityistilojen kuten veisto- ja kemianluokkien terveysturvallisuus, käymälät, pesu- ja pukeutumistilat, rakennuksen ulkopuoli ja piha-alueet. TupL: tupakointikiellon noudattaminen	2
Sosiaalihuollon palvelut * päiväkotit, ryhmäperhepäiväkotit * leikkitoiminta ja muu päivätoiminta * lastenkodit * koulukodit, nuorisokodit * ammatilliset perhekodit ja muut lastensuojeluyksiköt	Yleinen siisteys ja rakenteiden kunto, siivousohjelma ja -välineet, käymälät, pesu- ja pukeutumistilat, vaatehuolto, valaistus, sisäilman laatu, lämpö- ja ääniolosuhteet, jätehuolto, piha- ja leikkialueet, radonmittaustulosten olemassaolo, tilojen soveltuvuus, kiinteistön vesijohtovesi, omavalvonnan laajuus ja toimivuus TupL: tupakointikiellon noudattaminen	2
Sosiaalihuollon palvelut * vanhainkoti (laitoshuolto) * vanhusten tehostettu palveluasuminen * kehitysvammalaitos, muu kehitysvammaisten yksikkö (tehostettu palveluasuminen) * muut yksiköt (mielenterveys- ja päihdekuntoutajat; tehostettu palveluasuminen) * ensi- ja turvakodit * perhekuntoutusyksiköt ja muut yksiköt	Yleinen siisteys ja rakenteiden kunto, siivousohjelma ja -välineet, käymälät, pesu- ja pukeutumistilat, kiinteistön vesijärjestelmä, vaatehuolto, valaistus, sisäilman laatu, lämpö- ja ääniolosuhteet, omavalvonnan laajuus ja toimivuus	2
Kauneudenhoitoa ja ihon käsittelyä suorittavat huoneistot ja laitokset * Kosmetologiset huoneistot * muu ihon käsittely tai hoito * tatuointi * ja lävistys	Tilojen ja välineiden siisteys ja puhdistus, ilmanvaihto, siivousjärjestelyt, vaatehuolto, pesu- ja pukeutumistilat, käymälät, rakenteiden kunto, kiinteistön vedenhankinta, vesijohtovesi, omavalvonnan laajuus ja toimivuus	1-2
Solariumit	Tilojen ja välineiden siisteys ja puhdistus, käymälät, ilmanvaihto, siivousjärjestelyt, pesu- ja pukeutumistilat, omavalvonta, toimijan asiakkaalle tapahtuva ohjeistus STUK:n ohjeistuksen mukaisesti SätL: solariumlaitteiden säteilyturvallisuus	2

Julkiset huvi- ja kokoontumishuoneistot, lasten ja nuorten kohteet <i>* sisäleikkipuistot</i> <i>* kerhotilat</i> <i>* leirikeskukset</i> <i>* nuorisotilat</i>	Yleinen siisteys ja rakenteiden kunto, siivousohjelma ja -välineet, käymälät, pesu- ja pukeutumistilat, vaatehuolto, valaistus, sisäilman laatu, lämpö- ja ääniolosuhteet, kiinteistön vesijohtovesi, radonmittausten olemassaolo, omavalvonnan käytännöt ja toimivuus	1-2
Talousveden toimittaminen		
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)		
Vedenjakelualue, vedentoimitus vähintään 1000 m³ / vrk tai vähintään 5000 henkilölle (ominaisuustieto) STMa 1352/2015)	Toiminnan, siitä tehdyn hakemuksen ja hyväksymispäätöksen yhdenmukaisuus, valvontatutkimusohjelma ja sen toteutuman sekä tutkimustulosten arviointi ja päivittäminen asetuksen mukaiseksi, henkilöstön talousvesihygieeninen osaaminen, veden käsittely ja sen riittävyys, vedenottamoiden ja niiden ympäristön tarkastus, tilojen siisteys ja kunto, häiriötilanteisiin varautuminen, 6 h desinfiointivalmiuden varautuminen, WSP tai muu riskinarvioinnin laatiminen yhteistyössä laitoksen kanssa sekä sen hyväksyminen sekä riskienhallintaan liittyvä toimenpidesuunnitelma sekä toteutus, laitoksen omavalvonta, laitostilojen siisteys ja kunto, vedenottamoiden rakenteiden ja verkoston kunto ja niiden kunnon seuranta, saneeraaminen, kemikaalien käyttö ja varastointi, veden laadusta tiedottaminen, vesitornien tarkastukset.	3
Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10 - 999 m³ / vrk tai 50 – 4999 henkilölle (ominaisuustieto) asetuksen 1352/2015 mukainen kohde	Talousvettä toimittavat laitokset: toiminnan siitä tehdyn hakemuksen ja hyväksymispäätöksen mukaisuus, valvontatutkimusohjelma ja sen toteutuman sekä tutkimustulosten arviointi ja päivittäminen asetuksen mukaiseksi, henkilöstön talousvesihygieeninen osaaminen, veden käsittely ja sen riittävyys, vedenottamoiden ja niiden ympäristön tarkastus, tilojen siisteys ja kunto, häiriötilanteisiin varautuminen, 6 h desinfiointivalmiuden varautuminen, WSP tai muu riskinarvioinnin laatiminen yhteistyössä laitoksen kanssa sekä sen hyväksyminen sekä riskienhallintaan liittyvä toimenpidesuunnitelma sekä toteutus, laitoksen omavalvonta, laitostilojen siisteys ja kunto, vedenottamoiden rakenteiden ja verkoston kunto ja niiden kunnon seuranta, saneeraaminen, kemikaalien käyttö ja varastointi, veden laadusta tiedottaminen, tai muu asetuksen 1352/2015 mukainen kohde: ilmoituksen mukaisuus.	3
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001)		
Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus alle alle 10 m³/vrk tai alle 50 henkilölle (ominaisuustieto) asetuksen 401/2001 mukainen kohde	Talousvettä toimittavat laitokset: soveltaen samat kuin yllä; muu 401/2001 asetuksen mukainen kohde: ilmoituksen mukaisuus, kaivojen rakenteet tarkastetaan jatkuvan valvonnan näytteenoton yhteydessä (jos viranomainen huolehtii näytteenotosta). Häiriötilanneohjeistuksen laatiminen yhteistyössä laitoksen kanssa.	2

3.10.1 Riskiluokat

Luokkaan 3 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa; esimerkiksi kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä, altistus aika on pitkä (korkea riski).

Luokkaan 2 kuuluvat ne kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski)

Luokkaan 1 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

3.10.2 Tarkastustiheys

2	kaksi kertaa vuodessa
1	kerran vuodessa
0,5	joka toinen vuosi
0,3	kerran kolmessa vuodessa
0,25	kerran neljässä vuodessa
0,2	kerran viidessä vuodessa

Taulukko 10. Terveysturvallisuuden valvontasuunnitelma v. 2025.

Terveysturvallisuuden valvontasuunnitelma vuodelle 2025					
TSL:n mukainen toiminta	VATIn toimintatyyppi	Tarkastustiheys	Kohteen lkm	Tark. v. 2025	HUOM
Majoitustoimintaan tarkoitettu tila					
Hotelli, hostelli (retkeilymaja, retkeilyhotelli, kesähotelli ja muut vastaavat), huoneistohotelli, motelli ja matkustajakoti	Hotelli	0,2	15	1	
	Hostellit, kuten retkeilymajat, retkeilyhotellit, kesähotellit, huoneistohotellit, matkustajakoti / motelli, täysihoito	0,2	17	6	
Lomakeskuksen ja leirintäalueen majoitushuoneisto	Lomakeskusten ja leirintäalueiden mökit	0,2	0	0	
Majoituskasarmi	Kasarmit	0,2	1	1	
Majoittumiseen tarjottu kalustettu huoneisto, loma-asunto tai tila (aamiaismajoitus siihen tarkoitetuissa tiloissa sekä asuntola, yömaja, vastaanottokeskus sekä muut vastaavat)	Aamiaismajoitus sekä majoitus maatilamatkailun yhteydessä	0	0	0	
	Asuntolat, yömajat, pakolaisten vastaanottokeskukset	0 - 0,2	5	1	
	Muu loma-asuntojen ammattimainen tarjoaminen	0	1	0	
	Muu majoitustoiminta	0	4	0	
Yleisölle avoin kuntosali, liikuntatila, sauna, kylpylä, uimahalli, maauimala ja uimaranta					

Urheiluhalli tai jäähalli	Yleinen liikuntatila	0,25 - 0,2	132	21	
Yleisölle avoin kuntosali tai liikuntatila					
Yleisölle avoin sauna (pääasiallinen käyttötarkoitus)	Saunat	0,5	7	4	
Kylpylä, uimahalli, maauimala sekä uimaveden laadun hallinnasta ja direktiivin 76/160/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/7/EY mukainen yleisölle avoin uimaranta (ns. EU-uimaranta)	Yleiset altaat (kylpylä, uimahalli ja maauimala)	0,5 -1	10	14	
	Yleiset altaat (muut altaat)	0 -1	16	5	
	Yleiset uimarannat (EU-uimarannat), huomattava määrä uimareita päivässä	1	13	22	Sisältää talviuintikohteiden tarkastukset
Muu yleisölle avoin uimaranta	Pienet yleiset uimarannat	1	23	12	Sisältää talviuintikohteiden tarkastukset
Päiväkoti ja lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvän toiminnan järjestämispaiikka sekä esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukiokoulutusta, korkeakoulutusta, taiteen perusopetusta tai vapaata sivistystyötä järjestävä oppilaitos tai sen opetuksen järjestämispaiikka					
Päiväkoti	Päiväkoti, ryhmäperhepäiväkoti	0,3 - 0,2	374	101	
Ryhmäperhepäiväkoti siihen varatussa tilassa	Leikkitoiminta ja muu päivätoiminta	0,2	28	5	
Lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvä toiminnan järjestämispaiikka	Lasten ja nuorten kohteet: kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot, lasten sisäleikkipuistot	0,2	33	6	
Esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukio-opetusta ja korkeakoulutusta järjestävä oppilaitos Taiteen perusopetusta tai vapaata sivistystyötä järjestävä oppilaitos Opetuksen järjestämispaiikka	Peruskoulu ja esiopetus	0,3	122 23	25 7	
	Lukio	0,3	19	6	
	Ammattioppilaitos	0,3	12	6	
	Korkeakoulu	0,3	8	4	
	Muu aikuisopetus	0,3	1	1	
	Muut koulut ja oppilaitokset	0,3	3	0	
Jatkuvaa hoitoa antava sosiaalihuollon toimintayksikkö					
Tehostetun palveluasumisen yksikkö tai laitoshoidon antava sosiaalihuollon yksikkö	Vanhainkoti (laitoshuolto)	0,3 - 0,25	5	0	
	Vanhusten tehostetun palveluasumisen yksiköt (laitostyyppinen)	0,3 - 0,2	46	13	
	Muut yksiköt (mielenterveys- ja	0,3 - 0,2	46	13	

	päihdekuntoutajat, Kehitysvammalaitokset: tehostettu palveluasuminen)				
Lastensuojelulaitos	Lastenkodit, koulukodit ja nuorisokodit	0,25 - 0,2	20	6	
Ensi- ja turvakoti	Ensi- ja turvakodit, perhekuntoutusyksiköt	0,3 - 0,2	3	1	osa ei säännöllisen valvonnan kohteita
Solariumpalvelu, ihoa rikkova toiminta ja erityistä hygieniää edellyttävä kauneushoitola					
Solariumpalvelu	Solarium	0,2	11	2	
Ihoa rikkova toiminta	Kosmetologiset huoneistot ja laitokset	0,25 - 0,2	100	20	
Erityistä hygieniää edellyttävä kauneushoitola	Tatuointi ja lävistys	0,25 - 0,2	8	2	
	Muu ihon käsittely tai hoito	0,25	2	0	
Talousveden toimittaminen					
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)					
Vedenjakelualue, vedentoimitus vähintään 1000 m3 / vrk tai vähintään 5000 henkilölle		1	3	3	
Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10 - 999 m3 / vrk tai 50 – 4999 henkilölle		0,5 - 1	11	8	
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001)					
Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus alle 10 m3 /vrk tai alle 50 henkilölle		0,3 - 1	8	3	
Muut valvottavat talousvesikohteet (1352/2015 tai 401/2001) - elintarvikehuoneisto - julkinen / kaupallinen toiminta	Talousveden laatua valvotaan viranomais- näytteillä sekä tarvittaessa tehdään riskinarviointiin perustuva tarkastus		11 32	1	
Yhteensä			1173	320	

Lainsäädäntö ja ohjeet

Terveysuojelulaki 763/1994

Terveysuojeluasetus 1280/1994

STMa asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista 545/2015

STMa asetus talousveden laadusta ja valvonnasta sekä rakennusten vesilaitteistojen riskienhallinnasta 1352/2015

STMa pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista 401/2001

STMa yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta 177/2008

STMa pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta 354/2008

STMa uimahallien ja kylpylöiden allasvesien laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista 315/2002

STMa talousvettä toimittavassa laitoksessa työskentelevältä vaadittavasta laitosteknisestä ja talousvesihygienisestä osaamisesta ja osaamisen testaamisesta 1351/2006

STMa uimahallissa, kylpylässä tai vastaavassa laitoksessa työskentelevältä vaadittavasta laitosteknisestä ja allasvesihygienisestä osaamisesta ja osaamisen testaamisesta 1350/2006

Säteilylaki 859/2018

Tupakkalaki 549/2016

VNa elintarvikelain, rehulain ja terveydensuojelulain nojalla tutkimuksia tekevästä laboratorioista (152/2015)

VNa elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä (1365/2011)

VNa talousveden tuotantoketjun riskienhallinnasta ja omavalvonnasta (7/2023)

Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2025-2028
Juomavesidirektiivi (EU) 2020/2184

Valviran ympäristöterveydenhuollon ekstranetistä saa tietoa terveydensuojeluvalvontaan liittyvistä ajankohtaisista asioista ja tulkinnoista.

Viimeaikaisia muutoksia Valviran ohjeissa:

- Asumisterveysasetuksen soveltamisohje, osa III, 3.5.2024
- Talousvesisäännösten soveltamisohje (osat I ja II liitteineen), 8.3.2024
- Ohje asunnon terveyshaittaepäilyn käsittelyyn viranomaisessa, 11.1.2024
- Terveydensuojelulain mukaisissa tutkimuksissa käytettävät menetelmät – Ohje terveydensuojelulain mukaisia tutkimuksia tekeville laboratorioille, 20.10.2023
- Vedenjakelualueiden paikkatietoaineistot ja niiden toimittaminen, 17.10.2023
- Terveydensuojelulain mukainen perusmaksuvelvollisuus, 12.6.2023
- Terveydensuojelulain 13 §:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden soveltamisohje, 12.5.2023
- Rakennusten vesilaitteistojen legionellabakteerin ja lyijyn riskinarviointi ja riskienhallinta liitteineen, 16.1.2023

4. TUPAKKA- JA LÄÄKELAIN VALVONTASUUNNITELMA

4.1 Johdanto

Tupakkalain (549/2016) tarkoituksena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Kunnan tehtävänä on alueellaan valvoa tupakkalain noudattamista. Kunta voi ilmoittaa tupakkalain rikkomisesta poliisille tai Valviralle.

Espoon seudun ympäristöterveyden alueella, johon kuuluvat Espoo, Kauniainen ja Kirkkonummi tupakkalain mukaisista tehtävistä huolehtiva toimielin on Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunta. Kunnan tulee tupakkalain (549/2016) 84 §:n mukaan laatia ja hyväksyä tämän lain noudattamisen säännöllistä valvontaa koskevan tupakkalain valvontasuunnitelma. Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveystaittoja ehkäisevää. Valvontasuunnitelmassa otetaan huomioon valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa.

Tupakkalain mukaan yleinen johto ja ohjaus kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ohjaa kuntia niille tämän lain perusteella kuuluvien tehtävien hoitamisessa.

Tupakkalain 87 §:n mukaan kunnalla on tiedonsaantioikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä tässä laissa tarkoitettujen tuotteiden valmistajilta, maahantuojilta ja myyjiltä sekä muilta viranomaisilta tietoja, jotka ovat välttämättömiä tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten vastaisen toiminnan selvittämiseksi.

Kunta on pyydettyäessä velvollinen toimittamaan korvauksetta Valviralle tarkastuksia ja muita valvontatoimenpiteitä, valvontahenkilöstöä, maksuja ja valvontaa koskevia muita tietoja tupakkalain mukaisen valvonnan ohjausta, seurantaa, raportointia ja tilastointia varten.

Suunnitelma sisältää myös nikotiinikorvausvalmisteiden ja nikotiininesteiden myynnin valvonnan. Lisäksi vuoden 2025 aikana valvonnan piiriin lisätään tupakkalain muutoksen myötä myös savuttomat nikotiinituotteet.

4.2 Tupakkalain valvonta

Kunta huolehtii alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.

Kunta valvoo alueellaan muun muassa tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa, markkinointi- ja esilläpitokieltoja sekä tupakointikieltoja ja – rajoituksia koskevien säännösten noudattamista (tupakkalaki, 8 §). Parhaillaan lausunnolla olevan tupakkalain muutosesityksen mukaan valvonta tulee vuonna 2025 kattamaan myös savuttomat nikotiinituotteet.

Lähtökohtana valvonnan toteuttamisessa on riskinarviointiin perustunut kohteiden valinta. Riskinarviointi perustuu muun muassa kohteesta kerätyyn valvontatietoon sekä toiminnanharjoittajan kyvykkyyteen ja motivaatioon noudattaa tupakkalain säännöksiä. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tai vähentää tarpeelliseksi katsotulla määrällä.

Tupakkalain 86 §:n mukaan kunnalla on oikeus päästä tarkastamaan tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden valmistus-, pakkaus-, varastointi- ja myyntipaikan tiloja ja toimintaa sekä valvonnassa tarvittavia asiakirjoja.

Tupakkalain perusteella tupakointi on kielletty yleisön, työntekijöiden tai asiakkaiden käytössä olevissa sisätiloissa, päiväkotien ja koulujen ulkotiloissa sekä leikkikentillä ja uimarannoilla. Tupakointi voidaan kuitenkin sallia sisätiloissa erillisessä tupakointitilassa, joka on hyväksytty tupakointiin maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) nojalla. Tällöin on huolehdittava siitä, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan alueelle, jolla tupakointi on kielletty. Tupakointitila ei saa olla sellaisen sisätilan yhteydessä, joka on pääasiassa alle 18-vuotiaiden käytössä. Tupakointitilan tulee olla rakennusvalvontaviranomaisen hyväksymä ja tarkastama. Erilliset tupakointitilat on valvontayksikön alueella hyväksytty kahdeksassa ravitsemusliikkeessä.

Valvontaviranomaisen tulee ilmoittaa havaitsemistaan tupakointitilaa koskevien säännösten rikkomisesta anniskeluviranomaiselle ja tupakointitilan rakenteellisista rikkomuksista rakennusvalvontaviranomaiselle. Kunnan valvontaviranomaiset ja työsuojeluviranomaiset ilmoittavat rikkomuksista toisilleen.

Tupakkatuotteiden myynti on luvanvaraista. Myynnin luvanvaraistamisen tavoitteena on vähentää alaikäisten tupakkatuotteiden ja nikotiinia sisältävien tuotteiden saatavuutta ja tupakoinnin yleisyyttä, sekä estää laittomasti maahantuotujen ja kiellettyjen tupakkatuotteiden levitys laillisten tupakkatuotteiden jakelukanavien kautta. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntilupa on myyntipaikkakohtainen.

Tupakkalain säädösten noudattamista valvotaan tupakkatuotteiden myyntipaikoissa joko elintarvikevalvonnan suunnitelmallisten tarkastuskäyntien yhteydessä tai erillisellä tarkastuskäynnillä. Tarkastuksia tehdään myös erilaisten asiakasvalitusten perusteella.

4.3 Hakemusten käsittely

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntilupia haetaan sähköisesti Valviran ylläpitämässä valtakunnallisessa Turre-tupakkarekisterissä. Tupakkalain muutoksessa esitetään, että lupaa haetaan erikseen myös savuttomien nikotiinituotteiden myyntiin. Valvontaviranomainen käsittelee hakemuksen ja merkitsee tiedot Valviran tietokantaan. Lisäksi tiedot myyntiluvasta kirjataan VATI-järjestelmään.

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden sekä savuttomien nikotiinituotteiden vähittäismyyntilupa voidaan myöntää toistaiseksi voimassa olevana tai määräaikaisena. Lupa voidaan myöntää määräajaksi, jos toiminta on luonteeltaan määräaikaista. Toiminta on luonteeltaan määräaikaista silloin, kun elinkeinonharjoittaja myy tupakkatuotteita tai nikotiininesteitä vain tietyssä ajankohtana tai ajanjaksona, esimerkiksi jossain tapahtumassa, eikä toiminta ole pysyvää. Yhden myyntilupahakemuksen käsittelyyn kuluu arviolta 3 h työaikaa.

Tupakkatuotteita, tupakan vastikkeita, tupakointivälineitä, sähkösavukkeita tai nikotiininesteitä myyvän elinkeinonharjoittajan on kustannuksellaan laadittava ja toteutettava omavalvontasuunnitelma tupakkalain 53 §:n 1 ja 2 momentissa säädettyjen kieltojen noudattamiseksi.

Asuntoyhteisö voi hakea kunnalta tupakkalain 79 § mukaista päätöstä tupakointikiellon määräämiseksi asuntoyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Hakemus käsitellään valvontayksikössä Valviran ohjeistuksen mukaisesti.

4.4 Myyntiluvan peruuttaminen

Kunta voi peruuttaa myönnetyn vähittäismyyntiluvan määräajaisesti tai pysyvästi, jos laiminlyönti tai rikkomus sitä edellyttää. Lupa voidaan peruuttaa, jos vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen varoituksesta taikka rikosoikeudellisesta

seuraamuksesta huolimatta jatkaa säännösten vastaista toimintaa. Kunnan on ilmoitettava myyntiluvan peruuttamisesta ja myyntirikkomuksista Valviralle (tupakkalaki, 49 §). Ilmoittaminen tapahtuu siten, että kunnan valvontaviranomainen tekee kyseiset merkinnät suoraan myyntiluparekisteriin.

Tupakkalain 97 §:n 1 momentin mukaan kunta voi peruuttaa tupakkalain 44 §:ssä tarkoitetun vähittäismyyntiluvan määräajaksi, vähintään viikoksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi.

4.5 Tarkastukset ja painopistealueet

Myyntipaikkojen tupakkalain mukaisilla tarkastuksilla kiinnitetään huomiota tuotteiden esilläpitokieltoon ja tupakkatuotteiden sekä nikotiininesteiden myynnin omavalvonnasta toteuttamiseen, jolloin tarkastetaan tupakkatuotteiden myynnin ja nikotiininesteiden omavalvontasuunnitelma ja siihen liittyvät omavalvontakirjaukset. Tarkastusten yhteydessä katsotaan myös, onko tarkastuskohteessa ilmoitettu selkeästi tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntikiellosta alle 18-vuotiaille. Lisäksi tarkastetaan, onko kohteissa nimetty tupakkatuotteiden myynnin omavalvonnasta vastuussa oleva henkilö.

Ravintoloissa ja muissa ravitsemisliikkeissä, joissa on rakennusvalvontaviranomaisen hyväksymä tupakointitila, valvontaviranomainen tekee tupakkalain mukaista olosuhdevalvontaa. Tupakkalain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, ovatko tarkastuksen kohteen tilat ja toiminta tupakkalaissa asetettujen vaatimusten mukaisia. Tarvittaessa annetaan ohjeita, toimenpidekehotuksia ja määräyksiä, jotta lain edellytykset toteutuvat. Tarkastukseen liittyy tavallisesti aistinvaraista tarkastelua ja arviointia. Kunnan tupakkavalvontaviranomainen valvoo myös tupakointitilan omavalvontasuunnitelmaa ja sen toteutumista. Jos tarkastuksella havaitaan tupakkalain rikkomuksia, tehdään kohteeseen seurantatarkastus.

Tupakointikieltojen noudattamista seurataan myös terveydensuojelulain ja elintarvikelain mukaisten tarkastusten yhteydessä mm. päiväkodeissa, kouluissa, uimarannoilla (13 yleistä uimarantaa) ja ravintoloissa. Asuntoyhteisöjen tupakointikieltoihin liittyen tehdään valvontaa yhteydenottojen perusteella. Tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevilla tarkastuskäynneillä tehdään aistinvaraista arviointia. Ilmassa voidaan todeta tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden savua tai höyryä, jos se on nähtävissä, haistettavissa tai tunnettavissa. Savun tai höyryn kulkeutumista voidaan lisäksi selvittää merkkiainetutkimuksella tai muulla soveltuvalla menetelmällä.

Tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomus käyttäen VATI- järjestelmän tarkastuslomakepohjia.

Valvontaohjelmakauden 2025-2028 tupakkalain valvontaa koskevat valtakunnalliset painopistealueet ja niiden kuvaukset ovat seuraavat:

- 1) Savuttomat nikotiinituotteet tuotevalvonnan näkökulmasta
 - Painopisteen tavoitteena on varmistaa, että savuttomien nikotiinituotteiden myyntiä valvotaan tupakkalain vaatimalla tavalla huomioiden muun muassa ikärajavalvonta. Valvontaohjelmassa nostetaan esiin riski sille, että kyseisten tuotteiden myyntipaikkojen joukossa on todennäköisesti suuri joukko sellaisia valvontakohteita, joilla ei ole joko viimeaikaista tai ollenkaan kokemusta tupakkalain alaisten tuotteiden myynnistä.
- 2) Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa

- Vähittäismyyntipakkausten osalta kiinnitetään erityistä huomioita siihen, että kaikissa tupakkatuotteissa on tupakkalain edellyttämä turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyden mahdollistava yksilöllinen tunnistus. Valvontayksikön tulisi myös tarkistaa jäljitettävyyttä koskevien tietojen oikeellisuus.

3) Etämyynti

- Käytännössä etämyyntikielto merkitsee puuttumista etämyyntikiellon piirissä olevien tuotteiden myyntiin internetin välityksellä. Etämyynnin valvonta edellyttää perinteisten valvontakäytäntöiden, kuten fyysinen tarkastuskäynti, rinnalle uusia toimintatapoja. Etämyynnin toimintaympäristö huomioiden valvontaa on mahdollista toteuttaa käytännössä kirjallisin menettelyin ja ohjeistuksin.

4) Markkinointi

- Markkinointikiellon valvontaa haastavat markkinoinnin moninaiset kanavat ja toteuttamisen tavat. Markkinointia toteutetaan yhä enemmän sähköisessä toimintaympäristössä ja esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Lisäksi tupakkalain alaisten tuotteiden erikoisliikkeiden määrä on kasvamaan päin. Etämyynnin valvontaa vastaavasti kunnan on valvonnassaan kiinnitettävä huomiota markkinointikieltoa koskevan sääntelyn noudattamiseen paitsi vähittäismyyntipaikoissa, myös myyntipaikkojen mahdollisilla verkko- ja sosiaalisen median sivustoilla ja tileillä.

5) Ehkäisevä päihdetyö

- Painopisteen tavoitteena on kehittää tupakkalakia valvovien viranomaisten ja ehkäisevän päihdetyön yhteistyötä niin, että yhteistyön tulokset tukisivat sekä tupakkalain että EPT-lain tavoitteiden toteutumista.

4.6 Suunnitelmallisen valvonnan voimavarat ja valvontakohteiden määrä

Tupakka- ja lääkelain mukaiseen suunnitelmalliseen valvontaan on varattu kokonaisuudessaan 0,5 henkilötyövuotta. Arvio suunnitelmallisten tarkastusten määrästä on esitetty taulukossa 11. Tupakkalakiin perustuvia suunnitelmallisen valvonnan kohteita on tällä hetkellä yhteensä 192 kpl ja lääkelakiin perustuvia 139 kpl. Savuttomien tupakkatuotteiden siirtyminen valvonnan piiriin vuonna 2025 tulee mahdollisesti lisäämään suunnitelmallisten tarkastuskohteiden määrää.

Valvontatiheyttä on tietyissä kohteissa riskinarvioinnin perusteella vähennetty, mutta uusien painopistealueiden myötä, esimerkkinä jäljitettävyyden ja savuttomien nikotiinituotteiden valvonta, yksittäinen tarkastus on aiempaa työllistävämpi. Suunnitelman mukaan tarkastuksia tehdään vähintään neljän vuoden välein vähäriskisimpiin kohteisiin. Osa kohteista tullaan tarkastamaan riskinarvioinnin perusteella tätä tiheämmin.

Tupakkatuotteiden vähittäis- ja tukkumyynnin valvonnassa on ilmennyt tarvetta seurantatarkastuksille vuosittain hyvin vaihtelevasti. Vuonna 2024 seurantatarkastuksia on tehty ainoastaan yksi, mutta vaihtelua on ollut tyypillisesti 5-11 % välillä. Vuodelle 2025 varaudumme 5 % laskennalliseen seurantatarkastusten osuuteen tarkastusmäärästä.

4.7 Näytteenotto ja valvontanäytteet

Tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevilla tarkastuskäynneillä aistinvarainen arviointi riittää yleensä savuttomuuden arvioinnin perusteeksi.

Tupakkalain myyntiä ja markkinointia koskevien säännösten valvontaan ei lähtökohtaisesti liity näytteenottoa, mutta se on kuitenkin tietyissä tilanteissa mahdollista. Valvira voi tehdä näytteenottopyyntöjä kunnalle yksittäisissä valvontaan liittyvissä asioissa. Näytteet tutkitaan Valviran hyväksymässä laboratoriossa.

4.8 Lupa- ja valvontamaksut

Kunta perii elinkeinonharjoittajalta tupakkalain mukaisesta lupa- ja valvontatehtävästä maksuja. Kunta perii vuosittain hyväksymänsä taksan mukaisesti myyntipistekohtaisen valvontamaksun tupakan ja nikotiininesteiden myynnistä. Lääkelain alaisista nikotiinivalmisteiden myynnistä peritään vuosittainen valvontamaksu.

Kunta perii vähittäismyyntilupahakemuksen, nikotiininesteiden myyntiä koskevan ilmoituksen ja tukkumyynti-ilmoitusten käsittelystä maksun (tupakkalaki, 90 §). Tällä maksulla katetaan myyntiluvan ja tukkumyynti-ilmoituksen käsittelystä ja lupapäätöksestä aiheutuneet kustannukset. Lupahakemuksen käsittelystä peritään maksu siinäkin tapauksessa, että lupaa ei voida myöntää. Maksu peritään myös määräaikaista luvista.

4.9 Nikotiinivalmisteet

Nikotiinivalmisteet kuuluvat lääkelain (395/1987) piiriin. Valvontayksikkö myöntää luvat nikotiinivalmisteiden myyntiin vähittäiskaupoissa, kioskeissa, huoltoasemilla sekä ravitsemusliikkeissä ja valvoo alueellaan lain noudattamista. Nikotiinivalmisteiden myyntilupahakemusten käsittely on toimijalle maksullista. Nikotiinivalmisteiden myynnin määräystenmukaisuutta valvotaan tupakkalain valvonnan yhteydessä. Yhden myyntilupahakemuksen käsittelyyn kuluu arviolta 2 h työaika.

Ilmoitukset nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntipaikkojen luvista ja niiden muutoksista toimitetaan Fimean kirjaamoon. Myyntilupapäätökset kirjataan VATI- järjestelmään.

Fimea julkaisee kuukausittain verkkosivuillaan luettelon niistä myyntipaikoista, joilla on lääkelain 54 a §:ssä tarkoitettu kunnan myöntämä lupa itsehoitoon tarkoitettujen nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntiin.

Taulukko 11. Tupakka- ja lääkelain mukaiset suunnitelmalliset tarkastukset, arvio vuodelle 2025

Tupakkalain mukainen kohdetyyppi		Kohteiden lukumäärä	Tarkastustiheys/ vuosi	Tarkastusten määrä	Tarkastukseen käytetty keskimääräinen aika (h)
Tupakointikiellot ja -rajoitukset	Tarjoilupaikka, jossa tupakointitila	8	0,5–1	6	4
Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myynti	Vähittäismyynti	181	0,25–1,0	90 (+ 5 seurantaa)	3
	Tukkumyynti	3	0,5–1,0	3	4
Nikotiinivalmisteet, vähittäismyynti Lääkelaki (395/1987)		139	0,25–1	70	2
Yhteensä		331		174	

5. SUUNNITELMA ELÄINTEN TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN VALVONNASTA JA KUNNAN JÄRJESTÄMISTÄ ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUISTA

5.1 Johdanto

Eläinlääkintähuoltolain (765/2009) 10 §:n mukaan kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitetusta eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan.

Lain mukaan suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksista sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoituista suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalvelun tuottajien alueella tarjoamat palvelut. Kunnallisessa suunnitelmassa tulee kuvata miten kunnaneläinlääkäreille kuuluva eläinten hyvinvoinnin ja terveyden valvontatehtävien hoito on alueella järjestetty. Suunnitelmassa on otettava huomioon myös valtakunnallinen valvontaohjelma sekä alueellinen valvontasuunnitelma. Ruokaviraston laatiman eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman (EHO) tavoitteena on tehostaa ja yhdenmukaistaa eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitettua eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä ohjata eläinlääkäripalveluiden järjestämistä

Eläinlääkintähuoltolain lisäksi tehtäväalueelle olennaista lainsäädäntöä ovat elintarvikelaki (297/2021), eläintautilaki (76/2021) ja tähän liittyvät MMM:n asetukset, laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023), laki eläinten kuljetuksesta (1429/2006), laki eläimistä saatavista sivutuotteista (517/2015), laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta (1277/2019), laki eläintunnistusjärjestelmästä (238/2010) ja laki eläinten lääkitsemisestä (387/2014).

Eläinlääkintähuollon osalta lainsäädäntö on ollut voimakkaassa muutoksessa. Eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskeva uudistettu lainsäädäntö astui voimaan tammikuussa 2022. Samoin EU:n eläinlääkeasetusta alettiin soveltaa vuodesta 2022 lähtien ja samalla myös kansallista lääkitsemislakia ja sen alaisia säädöksiä on uudistettu. EU:n eläinterveyssäännöstöä (AHL) ja uutta kansallista eläintautilakia (76/2021), sekä niiden alaisia säädöksiä on sovellettu 21.4.2021 alkaen. Laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023) on korvannut eläinsuojelulain (247/1996) ja -asetuksen (396/1996) vuoden 2024 alusta lähtien. Eläinlajikohtaiset asetukset ovat toistaiseksi vielä voimassa. Uusi eläinlääkintähuoltolaki on vahvistettu keväällä 2023, ja laki tulee voimaan 1.1.2026. Nämä uudet lait ovat muuttaneet ja tulevat edelleen muuttamaan jonkin verran sekä praktiikkakäytäntöjä että eläinsuojeluvalvonnan toimintatapoja.

Lainsäädäntöuudistukset ovat lisänneet ja tulevat lisäämään eläinlääkäreiden kouluttautumistarvetta.

5.2 Toimintaympäristö

Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunnan alaisuudessa toimiva Espoon seudun ympäristöterveys -valvontayksikkö vastaa eläinlääkintähuoltolain mukaisten tehtävien järjestämisestä Espoossa, Kauniaisissa ja Kirkkonummella.

5.3 Voimavarat

5.3.1 Resurssitarpeen kartoitus

Alueella on paljon lemmikki- ja harraste-eläimiä. Pienikokoisia lemmikkieläimiä arvioidaan (1/8 asukkaiden määrästä) olevan n. 46 000 kpl. Alueella on myös useita pieneläinlääkärivastaanottoja, jotka tarjoavat perus- ja erikoistason diagnostiikkaa. Tuotantoeläinkäyntejä on vuodessa 10-20, joten pieneläinten hoito muodostaa ylivoimaisesti merkittävimmän osan praktiikkatyöstä. Valvontapuolella työllistävät ensisijaisesti ilmoitusten perusteella tehtävä eläinsuojeluvalvonta sekä eläinten vientiin liittyvät tarkastukset.

Hyötyeläinten ja muiden kotieläinten määrä alueella

Eläinten pitopaikkoja on ilmoitettu eläintenpitorekisteriin Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen alueella yhteensä 699 kpl. Se, että pitopaikka on ilmoitettu rekisteriin ei välttämättä tarkoita, että kyseisessä kohteessa olisi jatkuvasti eläimiä. Toisaalta kaikki pitopaikat eivät velvoitteesta huolimatta löydy rekisteristä. Todellisia eläinten määriä ei ole myöskään mahdollista tarkastella pitopaikkarekisteritiedoista.

Tuotantoeläinten osalta valvonta-alueella on yhteensä 17 rekisteröitynyttä nautojen pitäjää, mutta pitopaikkoja on rekisteröity 23 kpl, mikä johtuu erillisistä laidunalueista. Muiden tuotantoeläinten pitopaikoiksi rekisteröityneitä kohteita on koko valvonta-alueella seuraavasti; aasi 4, alpaka 1, ankka 16, fasaani 5, hevonen/poni 127, kana 252, kyyhkynen 10, lammas 96, viiriäinen 16, vuohi 17 pitopaikkaa ja mehiläinen 196 tarhaa.

Yllä olevat tiedot on koottu kerätty Ruokaviraston ylläpitämästä eläintenpitorekisteristä marraskuussa 2024.

Vaikka alueella on runsaasti hevosia, on niiden osuus potilastyössä kuitenkin pieni, sillä alueella on myös useita hevospraktiikkaa tekeviä eläinlääkäreitä ja läheltä on saatavissa myös hevossairaalatason palveluita.

Eläintautivalvonta

Virkaeläinlääkäri huolehtii eläintautilainsäädännön täytäntöönpanosta ja lain noudattamisen valvonnasta kunnan alueella. Säännöllistä eläintautivalvontaa ovat mm. vapaaehtoiset lampaiden ja vuohien maedi-visna tarkastukset ja näytteenotot sekä scrapietarkastukset. Siipikarjatilojen salmonellavalvonta toteutetaan maa- ja metsätalousministeriön salmonellavalvonta-asetuksen mukaisesti (Taulukko 12). Tällä hetkellä alueella ei ole munantuottajia. Mehiläistarhoilla tehdään säännöllisiä tarkastuksia esikotelomädän vastustamiseksi, nämä tehdään käytännössä kaikki alueella toimivien valtuutettujen tarkastajien toimesta.

Vuonna 2023 valvonta-alueella oli runsaasti lintuinfluenssatapauksia sekä muutamia luonnonvaraisten jäniseläinten myksomatoositapauksia. Vuonna 2024 todettuja tapauksia on ollut merkittävästi vähemmän.

Taulukko 12. Eläinten terveyden valvonta, hyötyeläinten pito.

Valvontakohdetyyppe	Kohteiden määrä kpl	Tarkastustiheys kertaa/v	Tarkastukset yhteensä /v	Tarkastusaika h/ tarkastus
Nauta, maidontuotantotila	1			
-Navettahygieniatarkastukset	-	-	-	-
-Terveystuolto-sopimukset	-	-		

Nauta, lihakarja -Terveystenhuolto-sopimukset	5	-	-	
Lampolat, terveysvalvonta - scrabie - maedi-visna	1	1	1	8
Munantuottajat, terveysvalvonta * salmonellavalvonta	-	-	-	-
Mehiläistarhat, esikotelomätä	102	0-1	-	-
Riistahoidollinen tarha (fasaani)	2	1	2	3
Yhteensä	111		3	

Suunnitelmallinen eläinsuojeluvalvonta

Eläinlääkintähuollon valvontatehtävistä suurin osa liittyy eläinten hyvinvoinnin valvontaan. Valvontaviranomaisella on oikeus tehdä tarkastus, jos on aihetta epäillä, että eläintä pidetään tai kohdellaan eläinten hyvinvointisäädösten vastaisesti. Tämä lisäksi valvontaviranomaisella on oikeus tehdä tarkastus ilman epäilyä eläinten hyvinvointilain 78 §:ssä luetelluissa kohteissa, kuten esimerkiksi eläinkilpailuissa, eläinnäyttelyissä ja sirkuksissa sekä siellä, missä seura- ja harrastuseläimiä pidetään eläinten hyvinvointilain 60 §:ssä tarkoitetulla tavalla ammattimaisesti tai muutoin laajassa mitassa. Suunnitelmallinen valvonta on valvontayksikön oma strateginen painopistealue vuodelle 2025. Tähän on mahdollista panostaa, mikäli yksikköön saadaan uusi valvontaeläinlääkäri virka vuonna 2025. Vuonna 2024 ammattimaisen tai muutoin laajamittaisen eläintenpidon määritelmä tarkentui ja kiristyi siten, että kohteiden määrä kasvoi aikaisempaa suuremmaksi.

Taulukko 13. Suunnitelmallisen valvonnan kohteet valvonta-alueella

Valvontakohtetyyppi	Kohteiden määrä kpl	Tarkastustiheys kerta/v	Tarkastukset yhteensä 2025	Tarkastusaika h/ tarkastus
Eläinhoitolat	17	0,3-1	4	3
Kotieläinpiha	1	0,3-1	-	5
Lemmikkieläinkaupat	3	0,3	2	2
Tallit	59	0,3-1	15	3
Kennelit, (>6 vähintään yli 6 kk:n ikäistä koiraa)	10	0,3	1	2
Eläinten välittäjät	5	0,3-1	3	2
Yhteensä	95		25	

Ilman epäilyä tehtäviä tarkastuksia tehdään suunnitelmallisesti siten, että ammattimaisesti lemmikki- ja harraste-eläimiä pitävät tilat tarkastetaan vähintään kerran kolmessa vuodessa. Tavoitteena on 20 suunnitelman mukaista, ilman epäilyä tehtävää tarkastusta taulukossa 13 esitetyn mukaisesti. Samalla voidaan selvittää toimijoiden todellisia määriä rekisteriin verrattuna.

Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset (suunnitelman ulkopuolinen valvonta)

Ulkopuolisen henkilön tekemän ilmoituksen perusteella tai muulta viranomaiselta saadun toimenpidepyynnön takia tehdään valvontayksikön alueella n. 400 eläinsuojelutarkastusta

vuodessa. Tarkastuskäynneistä noin 30 %:ssa tehdään myös viranomaispäättös, jonka valmistelu sekä päätöksen noudattamisen valvonta vievät runsaasti työaikaa.

Yksi eläinsuojelutarkastus kestää keskimäärin 3,5 tuntia (Taulukko 14). Tarkastukset sisältävät tarkastukseen valmistautumisen, matkat, tarkastuksen ja mahdolliset näytteenotot sekä tarkastuspöytäkirjan /tutkimustodistuksen.

Eläinsuojeluilmoituksen käsittelystä on laadittu valvontayksikössä prosessikaavio.

Taulukko 14. Arvio muista valvontatehtävistä (ei-suunnitelmalliset)

Valvontakohderyhmä	Tarkastuksia /vuosi (ka)	Tarkastuksen kesto tunteina (ka)
Eläinten vienti/ tuontitarkastukset -hevosen -pieneläimet	110 130	3,5 0,5
Laittomasti maahantuotujen eläinten valvontatehtävät	10	4
Eläinsuojelutarkastukset, jotka perustuvat epäilyilmoitukseen - näistä tehdään noin 120 viranomaispäättöstä	400	3,5
Yhteensä	650	

Löytöeläinten hoito

Eläinten hyvinvointilaissa (26 §, 693/2023) on kunnille annettu velvoite järjestää alueella tavattujen irrallaan olevien pienikokoisten seura- ja harraste-eläinten talteenotto ja säilytys 15 vuorokauden ajan. Valvonta-alueen löytöeläimet toimitetaan Viikkiin pääkaupunkiseudun yhteiseen löytöeläintaloon, jossa Helsingin eläinsuojeluyhdistys vastaa ostopalvelusopimuksen perusteella eläinten hoidosta. Löytöeläimiä pidetään hoidossa vähintään lain edellyttämä 15 vrk. Löytöeläinsopimus on Espoon, Helsingin ja Vantaan yhteinen, ja sopimuskauti tulee päätökseen 1.10.2025. Seuraavaa sopimuskautta edeltävää kilpailutusta on alettu jo valmistelemaan, ja se tullaan toteuttamaan keväällä 2025.

Mikäli eläimen omistaja on tiedossa, mutta ei kykene eläintään hoitamaan, pidetään eläintä hoidossa enintään viikon ajan (tavoiteaika 3-5 vrk). Jos tiedossa oleva omistaja ei pysty eläintä ottamaan takaisin (tai sitä ei eläinsuojelullisista syistä voida antaa omistajalleen takaisin), virkaeläinlääkärit tekevät eläimestä eläinsuojelulain mukaisen päätöksen, jolla eläimelle hankitaan pysyvää hoitoa HESY ry:ltä. Tarvittaessa virkaeläinlääkärit tekevät eläinsuojelutapauksessa rikosilmoituksen poliisille.

Eläinten vienti ja tuonti

Eläintautivalvontaan liittyen kaupungineläinlääkärit tekevät eläinten vienti- ja tuontitarkastuksia. Tarkastukset ovat hevosten vientitarkastuksia ja lemmikkien vienti- ja tuontitarkastuksia. Tarkastuksia on tehty viime vuosina noin 200 kpl / vuosi. Viime vuosina sekä hevosten että lemmikkien vientitarkastusten määrä on lisääntynyt. Marraskuuhun 2024 mennessä tarkastuksia oli tehty jo 237 kpl.

Vientitodistusten laatimisessa hyödynnettävään TRACES NT – järjestelmään tehdyt muutokset ovat lisänneet työmäärää asiakkaiden neuvonnan osalta, sillä asiakkaan osuus ilmoituksen tekemisessä on korostunut.

Kaupungineläinlääkärit selvittävät laittomasti maahantuotujen eläinten tuontia yhteistyössä mm. Ruokaviraston, AVIn ja poliisin kanssa. Tapausten määrä on ollut n. 10 kpl / vuosi (Taulukko 14) ja eläinlajeina on lähinnä koiria, kissoja ja hevosia.

5.3.2 Eläinlääkintähuollon henkilöstöresurssit

Espoon seudun ympäristöterveyden valvontayksikössä on yhteensä 5 kokoaikaista ja yksi osa-aikainen (50 %) virkaeläinlääkäri. Näistä kokoaikainen hygieenikkoeläinlääkäri ja osa-aikainen hygieenikkoeläinlääkäri työskentelevät elintarvikelain mukaisen valvonnan parissa, mutta voivat tilanteen niin vaatiessa sijaistaa yksittäisissä eläinlääkintähuollon tehtävissä. Varsinaisia eläinlääkintähuoltolakiin perustuvia kunnalle säädettyjä tehtäviä Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen alueella hoitaa kolme virkaeläinlääkäriä, sekä hallinnollisesta puolesta vastaa eläinlääkintähuollon esihenkilönä toimiva johtava kaupungineläinlääkäri. Resurssitilanteen niin vaatiessa myös johtava kaupungineläinlääkäri voi osallistua kiireellisiin eläinlääkintähuollon valvontatehtäviin. Kahden kaupungineläinlääkäriin työajasta on varattu 50 % eläinlääkintähuoltolain 15 §:n mukaisten valvontatehtävien hoitoon ja 50 % eläinlääkäripalveluihin. Vuodesta 2023 alkaen yksikössä on toiminut yksi kokoaikainen valvontaeläinlääkäri.

Eläinsuojeluilmoitusten määrä on jatkuvassa kasvussa. Päätöksiä (EHL 693/2023, 93 §, 97 §, 98 §) tehdään n. 20 % enemmän verrattuna aikaisempiin vuosiin. Valitusprosessit ovat lisääntyneet ja vievät runsaasti aikaa varsinaiselta valvontatyöltä. Lisäksi vientitodistusten määrä on lisääntynyt merkittävästi. Eläinlääkintähuollon valvontatehtäviin vuodesta 2023 lähtien varattua kahta htv:ta, voidaan edelleen pitää suhteellisen vähäisenä suhteutettuna valvonta-alueen asukasmäärään (365 000). Tästä syystä valvontayksikköön on esitetty yhtä uutta valvontaeläinlääkäriä vakanssia perustettavaksi vuodelle 2025.

Praktikkoeläinlääkärit huolehtivat alueen hyöty- ja muiden kotieläinten (lemmikkieläinten) terveyden- ja sairaudenhoidosta virka-aikana. Kaupungineläinlääkärien vastaanotoilla annetaan peruseläinlääkäripalveluja.

Vastaanotolla ajanvarauksesta ja asiakasneuvonnasta huolehtii pääasiassa klinikkaeläinhoitaja. Terveiden ja sairautensa sekä eläintenpitoon ja hyvinvointiin liittyvää neuvontaa antavat myös virkaeläinlääkärit virka-aikana puhelimitse. Myös luonnonvaraisiin eläimiin liittyviä puheluja tulee kaupungineläinlääkärille runsaasti.

5.3.3 Henkilökunnan pätevyys ja koulutussuunnitelma

Espoon virkaeläinlääkärien pätevyysvaatimuksena on, että he ovat Suomessa laillistettuja eläinlääkäreitä. Muussa EU/ETA-maassa kuin Suomessa valmistuneilta eläinlääkäreiltä edellytetään lisäksi perehtyneisyyttä asianomaiseen kansalliseen lainsäädäntöön (Laki eläinlääkäriammattin harjoittamisesta 29/2000, 4 § ja VNa 1031/2009, § 2). Viransijaisina toimivilta edellytetään, että Ruokavirasto on myöntänyt opiskelijalle oikeuden toimia kunnaneläinlääkäriä sijaisena. Pätevyys varmistetaan pyytämällä alkuperäinen tutkintotodistus tarkastettavaksi sekä tekemällä rekisterikysely Ruokaviraston internetsivustolla eläinlääkärirekisteriin. Lain mukaan eläinlääkärille kuuluvia tehtäviä ei anneta muiden kuin eläinlääkärien tehtäväksi. Virkaeläinlääkärit huolehtivat, että tehtävänjako on lainsäädännön mukainen. Esimerkiksi klinikkaeläinhoitaja ei luovuta lääkkeitä vastaanotolta itsenäisesti, vaan ainoastaan eläinlääkäriä päätöksen mukaisesti.

Eläinlääkärit osallistuvat aluehallintoviraston ja Ruokaviraston järjestämille koulutuspäiville, Eläinlääkäripäiville, sekä tarpeelliseen, peruseläinlääkintään liittyvään koulutukseen. Koulutuspäivät sisältyvät suunnitelman yleisen osan taulukkoon 2.

Klinikkaeläinhoitajan pätevyysvaatimuksena on eläintenhoitajan tutkinto tai vastaava koulutus.

5.3.4 Yksityiset eläinlääkäripalveluiden tuottajat alueella

Yksityiset palveluntuottajat tarjoavat alueella pääosan peruseläinlääkäripalveluista. Alueella on yli 20 yksityistä eläinlääkäripalvelujen tuottajaa, joista neljä sijaitsee Kirkkonummella. Osa yksityisistä palveluntuottajista antaa sairaalatasoista hoitoa, osa hoitaa hevosia ja muita hyötyeläimiä. Yksityiset palveluntuottajat tekevät valtaosan tallikäynneistä.

5.4 Tietojärjestelmät

Eläinlääkäreillä on yhteys Espoon kaupungin tietoverkkoon. Heillä on oma Excel-pohjainen järjestelmä tarkastuksia koskeville tiedoille kaupungin tietoverkossa. Ruokaviraston kehittämä ELSU-tietojärjestelmä (epäilyyn perustuva ja ilmoituksen- ja luvanvaraisten kohteiden valvonta) eläinsuojeluvalvonnan käyttöön on edelleen työn alla, eikä käyttöönottopäivä ole tiedossa.

ELTE-tietojärjestelmän osa eläintautitapausten ja epidemioiden hallinta on julkaistu ja on käytössä. Toimintoja lisätään edelleen asteittain järjestelmän kehitysvaiheiden mukaisesti. Kaikki lainsäädännöllä vastustettavien eläintautien epäilyt ja todetut tapaukset (esim. salmonella) kirjataan ELTE-järjestelmään.

Aluehallintovirastot ovat ottaneet vuonna 2024 käyttöön uuden sähköisen lomakkeen, jota käytetään eläinlääkintähuollon erilaisten hallintomenettelyasiakirjojen (tarkastuskertomukset, päätökset, laskutuspyynnöt yms.) toimittamiseen aluehallintovirastoon. Lomakkeen käyttäminen on osaltaan lisännyt tarkastuksiin käytettävää työaikaa.

Kaupungineläinlääkärien käytössä on potilastyötä varten Provet Net- eläinlääkäriohjelma, joka sisältää myös asiakasrekisterin. Ohjelma vaihdetaan vuoden 2024 lopussa tai 2025 alkupuolella Provet Cloud – versioon. Tukipalveluja tietoteknisissä asioissa tarjoaa Espoon kaupungin tietohallintopalvelut (ICT-tuki).

TRACES-NT (Trade Control and Export System) on EU komission ylläpitämä, verkossa toimiva tietojärjestelmä, jota käytetään eläinten ja eläimistä peräisin olevien sivutuotteiden tuonti- ja vienti-ilmoitusten ja todistusten välittämiseen EU maiden välisessä sisämarkkinakaupassa ja tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista sekä viennissä näihin maihin.

Ruokaviraston viranomaisille suuntaama ekstranetti Pikantti on suljettu verkkopalvelu Ruokaviraston toimialan viranomaisten väliseen viestintään. Pikantissa jaetaan mm. ohjeita ja tulkintoja ja siellä on myös virtuaalisia työryhmätiloja viranomaisten yhteistyötä varten. Pikantista löytyy myös Kapula, joka on tiedon jaon foorumi kaikille eläinlääkäreille. Pikantissa on eläintautien torjuntaa koskeva toimintaohjekansio ja eläintautiepidemioiden hallintaa varten oma työtila.

Kaupungineläinlääkäreillä on pääsyoikeus Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämän eläintenpitokieltorekisterin tietoihin. Lisäksi osalla eläinlääkäreistä on pääsy eläintenpitäjärekisteriin.

Ruokaviraston hallinnoima Koirarekisteri on aloittanut toimintansa vuonna 2023, ja kaikkien koirien tulisi olla rekisteröity tähän järjestelmään 1.1.2024 mennessä. Rekisteröitymättä jättäminen on sanktioitu. Rekisteröitymistä valvotaan eläinlääkärien toimesta eläinsuojelu- ja eläintautivalvonnan käyntien yhteydessä, mikä lisää valvontatyötä.

5.5 Yhteistyö ja viestintä

Eläintauteihin ja elintarvikevalvontaan liittyvistä merkittävien tapahtumien tiedottamisesta vastaavat maa- ja metsätalousministeriö, Ruokavirasto ja läänineläinlääkärit.

Ympäristöterveydellä on erillinen suunnitelma häiriötilanteisiin varautumisesta. Suunnitelma sisältää erilliset osiot mm. organisaatiosta, yhteistyötahoista, tiedottamisesta, varautumisesta ja toiminnasta elintarvike- ja vesivälitteisissä epidemioissa ja elintarvikkeisiin ja talousveteen liittyvissä muissa erityistilanteissa, zoonooseissa ja säteilyvaaratilanteissa.

Viestinnässä tukeudutaan Espoon kaupungin viestintäohjeistuksiin. Eläinlääkintähuollon viestinnästä vastaa valvontayksikön päällikkö tai hänen sijaisensa. Kaupungineläinlääkärit antavat tarvittaessa tietoja / kertovat ajankohtaisista toimintaansa liittyvistä substanssiasioista tiedotusvälineille ja yleisölle. Erityistilanteita varten on mm. laadittu tiedotepohjia ja erityistilanteisiin liittyviä ympäristöterveyden viestintäohjeita ja yhteistyötahotietoja tarkennetaan tarvittaessa ja ainakin kerran vuodessa.

Eläinlääkintähuollon palaverieita pyritään järjestämään noin kuukausittain. Palaverieissa käsitellään eläinlääkintähuollon tehtäväkenttään liittyviä ajankohtaisia asioita, ohjaavilta viranomaisilta tulleita ohjeita, sekä kaupungineläinlääkäriin vastaanottoon liittyviä käytännön asioita. Lisäksi tavoitteena on pitää viikoittain yhteinen työpalaveri ajankohtaisista asioista praktikkoeläinlääkäreiden, valvontaeläinlääkäriin ja klinikkaeläinhoitajan kesken.

5.6 Maksut

Eläinlääkintähuoltolain mukaan valtio korvaa kunnille eläinten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvästä viranomaisvalvonnasta aiheutuneet kustannukset. Kunnalle maksettavista korvauksista säädetään eläinlääkintähuoltolain (765/2009) 23 §:ssä ja eläinlääkintähuoltoasetuksen (1031/2009) 3 §:ssä.

Kaupungineläinlääkärien yhteisvastaanotolla on klinikkaeläinhoitaja, jonka palkkakustannuksia katetaan osin potilaiden omistajilta perittävin klinikkamaksuin. Klinikkamaksun suuruus on ollut 1.1.2017 alkaen 15 € (sis. alv 25,5 %) ja se peritään kaikilta vastaanotolla käyviltä asiakkailta, lukuun ottamatta kahden viikon sisään tehtävää kontrollikäyntiä saman sairauden takia. Klinikkamaksu tullaan päivittämään vuonna 2025 ympäristöterveydenhuollon taksan tarkistuksen yhteydessä.

5.7 Valvonnan toimeenpano

5.7.1 Eläinten terveyden valvonta

Eläintautivalmius

Kaupungineläinlääkärit Taija Kuronen ja Raisa Lohman ovat valmiuseläinlääkäreitä, ja he ensisijaisesti osallistuvat eläintautitapauksen ilmettyä eläintaudin torjuntatyöhön. Valvontayksikön muut eläinlääkärit osallistuvat tarvittaessa myös torjuntatyöhön. Lisäksi kaupunki voi palkata sijaisen hoitamaan esimerkiksi praktiikkaa, jotta virkaeläinlääkärit voivat täysiaikaisesti keskittyä eläintaudin torjuntaan. Johtava kaupungineläinlääkäri vastaa siitä, että tarvittava määrä henkilöitä voi osallistua eläintaudin torjuntaan. Valmiuseläinlääkärit osallistuvat vuosittain järjestettävään vapaaehtoiseen valmiuseläinlääkärikoulutukseen. Tällä hetkellä ajankohtainen uhka on afrikkalainen sikarutto, joka on levinnyt Suomen rajojen läheisyyteen, ja jota on tavattu yksittäistapauksena myös Ruotsissa vuonna 2023. Riskiä lisää myös vilkas Viroon suuntautuva liikenne ja metsästysmatkailu. Myös lintuinfluenssa aiheuttaa alueellamme tautiuhkan. Espoossa ei kuitenkaan vuonna 2024 todettu lainkaan tautitapauksia luonnonlinnuissa.

Varautumissuunnitelmien laadinta ja ylläpito

Espoon seudun ympäristöterveyden häiriötilannesuunnitelmassa on toimintaohje zoonoosien ja tarttuvien eläintautien varalta. Ohjeessa on kuvattu vastustettavista eläintaukeista ilmoittaminen, eri viranomaisten vastuut ja yhteystiedot.

Eläintautiepäilyt- ja tapaukset

Eläintautien luokittelusta säädetään eläinterveyssäännöstössä (EU) 2016/429 ja sen nojalla annetussa tautien luettelointia ja lueteltuja eläinlajeja koskevassa täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2018/1882. Lisäksi eläintautien luokittelusta on säädetty kansallisessa eläintautilaissa 76/2021 ja niiden ilmoittamisesta sen nojalla annetussa maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa 325/2021. Kunnaneläinlääkäri on tehtävä eläintautilain mukainen ilmoitus aluehallintovirastolle viipymättä, jos se koskee epäiltyä tai todettua a-e -luokan tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa eläintautia. Kunnaneläinlääkäri on tehtävä valvottavaa eläintautia tai muuta ilmoitettavaa eläintautia (MMM 325/2021, 5 §) koskeva eläintautilain mukainen ilmoitus aluehallintovirastolle viimeistään seuraavana arkipäivänä. Lisäksi aluehallintovirastoon ilmoitetaan kuukausittain kuukausiraportilla muista eläinlajikohtaisista ilmoitettavista eläintaudeista sekä tehdään kooste todetuista a-e -luokan taudeista, uusista taudeista ja muista ilmoitettavista eläintaudeista.

Zoonoosien valvonta

MMM:n asetuksessa 325/2021 20 §:ssä on listattu ne zoonootit, joista kunnaneläinlääkäri on ilmoitettava viimeistään seuraavana arkipäivänä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tartuntatautien torjunnasta vastaavalle lääkärille. Lisäksi, mikäli epäillään tai on todettu pernarutto, rabies- tai muu lyssavirustartunta, tulee tästä ilmoittaa hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaavalle lääkärille viipymättä. Tartuntatautien yhdyshenkilöiden yhteystiedot ovat ympäristöterveyden häiriötilannesuunnitelmassa, joka päivitetään aina muutosten yhteydessä. Päivitetyt yhteystiedot löytyvät myös epidemiaselvitystyöryhmän Teams-alustalta.

Terveysvalvontaohjelmat

Lakisääteisesti Espoon seudulla vastustetaan ainoastaan munintakanojen salmonellaa, mutta tällä hetkellä alueella ei ole tiedossa yhtään munantuottajaa, joka myisi munia. Yksi lammastuottaja on ilmoittautunut vapaaehtoiseen maedivisna - tai scrapie - valvontaohjelmaan.

Mikäli terveysvalvontaohjelmien laiminlyöntejä ilmenee, otetaan ensin yhteys eläinten pitäjään. Mahdollisista jatkotoimenpiteistä keskustellaan läänineläinlääkäriä kanssa.

Siipikarjakasvattajan ottamista salmonellanäytteistä ja parvien saapumisilmoituksista on praktikoilla kansio, johon saapuneet ilmoitukset kerätään.

Alueen nautatiloilta voidaan tarvittaessa (esim. AVI:n pyynnöstä) pyytää selvityksiä kotiteurastettujen nautojen lukumääristä ja BSE-testauksista.

Kotiteurastusilmoituksia ei ole alueella tullut. Mikäli tällainen ilmoitus saadaan, varmistetaan että tarvittava BSE-näyte on otettu yli 72 kk ikäisiltä nautoilta (ei koske tietyissä maissa syntyneitä nautoja, joiden kohdalla raja on 30 kk).

Vesiviljelylaitosten terveysvalvonta

Kirkkonummella ja Espoossa ei ole tällä hetkellä valvottavia vesiviljelylaitoksia.

Kyyhkyslakat

Espoossa ja Kirkkonummella on kymmenen kyyhkyslakkaa, joista kyyhkysiä käy kilpailuissa tai näyttelyissä. Näiden kyyhkysten rokottamisesta on huolehtinut yksityiseläinlääkäri. Aluehallintoviraston määräyksestä tehdään tarvittaessa rokotustodistusten tarkastuksia tiloilla.

Muu tautiseuranta

Ruokaviraston määräyksestä otettavista näytteistä vastaavat kaupungineläinlääkärit. Näytteet otetaan Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti. Tiedot taltioidaan ja tutkimustulokset lähetetään AVlin kuukausiraportin yhteydessä, ellei toisin toivota. Läänineläinlääkäreiltä tai Ruokavirastosta saa käytännön neuvoja näytteenottoon ja lähetykseen liittyen. Yleensä aina, ennen kuin näytteitä lähdetään ottamaan, ollaan läänineläinlääkäriin puhelimitse yhteydessä.

Alueella on myös mehiläiskasvattajia, joiden esikotelomätäkartoitusta tehdään säännöllisesti läänineläinlääkärien kanssa sovitun ohjelman mukaisesti. Viime vuosina näytteet on ottanut valtuutettu tarkastaja, ja eläinlääkäreiden tehtävänä on ollut näiden tulosten arkistointi.

Eläinten keinollinen lisääntyminen

Alueella ei tehdä alkionsiirtoja hevosille.

Eläimistä saatavat sivutuotteet

Eläimistä saatavien sivutuotteiden hävittämistä elintarvikehuoneistoista valvotaan elintarvikelain mukaisten tarkastusten yhteydessä. Sivutuotealan toimijoita yksikön alueella on noin 10 kpl (esim. tutkimustoimintaan tai diagnostiikkaan liittyvää maahantuontia). Valvontaa toteutetaan Ruokaviraston vuosittain laatiman riskiperusteisen valtakunnallisen sivutuotteiden valvontasuunnitelman mukaisesti. Vuonna 2025 sivutuotteiden jäljitettävyyden erityisenä painopistealueena Ruokaviraston valvontaohjelmassa.

Sivutuotealan laitosten hyväksyntä

Sivutuotelaitoksen rekisteröinnistä vastaa ja hyväksymispäätökset valmistelee valvontaeläinlääkäri.

Laitosten valvonta

Sivutuotelaitoksia valvoo valvontaeläinlääkäri.

Sivutuotteiden hautaaminen

Espoon seudun ympäristöterveys seuraa alueella toimivien tilojen sivutuotteiden hävitystapoja muiden tarkastusten yhteydessä. Mikäli on aihetta epäillä sivutuotteiden hautaamista, kaupungineläinlääkäri ottaa yhteyttä läänineläinlääkäriin ja toimii häneltä saatavien ohjeiden mukaisesti. Laitosten osalta sivutuotteiden hävitystapoja valvotaan elintarvikevalvonnan yhteydessä seuraamalla laitosten sivutuotekirjanpitoa.

Jos säädöstenvastaisuuksia havaitaan, toimijaa kehoitetaan muuttamaan toimintatavat lainmukaisiksi. Tarvittaessa käytetään pakkokeinoja. Toiminnan oikeellisuus jatkossa varmistetaan seurantatarkastuksella ja tehostetulla valvonnalla.

Käsitlemättömiä sivutuotteita käyttävät toimijat

Haaskanpidossa ohjeistetaan haaskanpitäjää ilmoittamaan tarvittavat tiedot praktikkoeläinlääkärille, joka syöttää tiedot haaskarekisteriin. Haaskapaikan pitäjäksi on rekisteröitynyt yhteensä 3 henkilöä, mutta tällä hetkellä haaskapaikkoja ei ole rekisteröity. Tarvittaessa virkaeläinlääkäri voi käydä tarkastamassa haaskapaikan tai haaskaksi aiotun sivutuotteen. Mikäli sivutuotetta ei voi hyväksyä haaskaksi, on tuottaja velvollinen toimittamaan sen suuririskisen eläinjätteen polttolaitokseen Honkajolle.

Tuonti ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus

Eläinten vienti- ja tuontivalvonta on osa ennaltaehkäisevää eläintautivalvontaa.

Mikäli aluehallintovirastosta tulee tieto elävän eläimen laittomasta maahantuonnista kolmansista maista, virkaeläinlääkäri ottaa yhteyttä ensin Ruokavirastoon, josta saadaan lisäohjeita jatkotoimenpiteisiin. Näitä eläimiä koskevat päätökset hoitaa Ruokavirasto virkaeläinlääkärin tekemän tarkastuskertomuksen perusteella.

Sisämarkkina-alueella ilmenevä, laitton maahan tulo johtaa virkaeläinlääkärin tarkastukseen, jonka perusteella läänineläinlääkäri tekee päätöksen eläimeen kohdistuvista jatkotoimenpiteistä. Eläinperäisten tuotteiden tarkastuksesta vastaa hygieenikkoeläinlääkäri, joka neuvottelee tarvittaessa läänineläinlääkärin kanssa tarvittavista jatkotoimenpiteistä.

Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakauppa ja vienti

Sisämarkkinatuojat ja –viejät rekisteröityvät ja hakevat tuontilupaa Ruokavirastolta. Ruokaviraston internetsivuilta löytyy ohjeet erityisesti niihin tapauksiin, jolloin rekisteröintiä ja tuontilupaa ei tarvita. Kunnaneläinlääkäri ei saa hyväksyä tuonti- ja vientieriä, ellei ole aivan varma ehtojen täyttymisestä. Ruokavirastosta voi kysyä lisäohjeita.

Sisämarkkinatuonti

Aluehallintovirasto ilmoittaa saapuneista ennakoilmoituksista kunnaneläinlääkärille. Tavoitteena on, että kunkin tuojan ensimmäinen lähetys tarkastetaan. Tarkastuksen tekee ensisijaisesti praktikkoeläinlääkäri. Tarkastusraportti tehdään pääsääntöisesti suoraan TRACES-NT -järjestelmään.

Mikäli saapuva erä ei täytä tuonnin ehtoja, neuvotellaan läänineläinlääkärin kanssa jatkotoimenpiteistä. Myös Ruokavirasto antaa ohjeita tällaisten tapausten varalta. Todennäköisesti erä palautetaan lähtömaahansa.

Sisämarkkinavienti

Virkaeläinlääkäri tekee viejän pyynnöstä vientitarkastuksen lähteville eläimille. Samalla tarkastetaan, että rekisteröinti on tehty kyseiselle erälle.

Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Aina, kun kyseessä on EU:n ulkopuolinen vientimaa, ollaan ensin yhteydessä Ruokavirastoon, josta saa tarkempia ohjeita kyseisen maan viennin ehtojen täyttämiseksi.

5.7.2 Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Eläinsuojelutarkastuksia tekevät pääsääntöisesti kaupungineläinlääkärit ja valvontaeläinlääkäri. Tarkastukset tehdään ensisijaisesti parityönä. Tarvittaessa eläinsuojelukäynnille on otettu mukaan klinikkaeläinhoitaja, joka on myös aluehallintoviraston valtuuttama eläinsuojeluvalvoja, ja myös terveystarkastaja voi tarvittaessa osallistua tarkastukselle. Eläinlääkäri voi tehdä poliisille virka-apupyynnön, mikäli se on työsuojelullisesti tarpeen. Virka-apupyynnöt tehdään sähköisellä lomakkeella Länsi-Uudenmaan tilannekeskukseen. Kiireelliset virka-apupyynnöt tehdään hätäkeskuksen kautta numerosta 112. Poliisin virka-apu on ollut maksullista vuoden 2020 lokakuusta alkaen.

Vaikeissa eläinsuojelutapauksissa kysytään neuvoja ja ohjausta Etelä-Suomen AVIn eläinsuojeluvalvonnasta vastaavilta läänineläinlääkäreiltä.

Jos tarkastuksella havaitaan, että eläinsuojelumääräyksiä on rikottu, antaa eläinlääkäri eläinten hyvinvoinnista annetun lain (693/2023) 95 §:än perustuvan kiellon jatkaa määräysten vastaista menettelyä ja/tai 93 §:n mukaisen määräyksen epäkohdan korjaamiseksi määräajassa. Määräajan jälkeen tehdään seurantatarkastus, jossa määräyksen noudattaminen varmistetaan. Seurantatarkastuksen toteuttamisesta vastaa ensisijaisesti ensimmäisen tarkastuksen tehnyt henkilö. Mikäli eläimen hyvinvointi edellyttää, eläinlääkäri voi eläinten hyvinvoinnista annetun lain 97-99 §:n perusteella ryhtyä tarpeellisiin kiireellisiin toimenpiteisiin eläimen hyvinvoinnin turvaamiseksi (esim. tilapäinen hoito). Pieneläimet voidaan tarvittaessa toimittaa Löytöeläintalolle Viikkiin, osoite Koetilantie 13, 00790 Helsinki, puh. 0401980778.

Kaikista tarkastuksista tehdään tarkastuspöytäkirja eläinsuojelutarkastuskertomus-lomakepohjalle. Tarkastuspöytäkirjat säilytetään vastaanotolla sekä kirjataan eläinlääkärien Excel-ohjelmaan. Eläinsuojelupäätökset lähetetään tiedoksi aluehallintovirastolle ja tarvittaessa poliisille. Vakavista eläinsuojelusäädösten rikkomuksista tehdään tutkintapyyntö poliisille (Espoon poliisilaitos, PL 20, 02631 Espoo). Kaupungineläinlääkärit ovat perehtyneet hallintopäätösten tekemiseen ja osallistuvat säännöllisesti järjestettäviin (Ruokavirasto, AVI) eläinsuojelukoulutuksiin.

Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alueella eläinsuojeluilmoitukset tehdään pääsääntöisesti suoraan virkaeläinlääkäreille, mutta ilmoituksen voi tehdä myös päivystävälle terveystarkastajalle. Eläinsuojeluilmoitusten käsittelyssä ja tapausten kiireellisyyden arvioinnissa noudatetaan määritettyä prosessikuvausta.

Suurin osa tarkastuksista tehdään epäilyn perusteella. Tarkastus tehdään kohtuullisen ajan sisällä ilmoituksesta, jos tarkastustarvetta ei arvioida kiireelliseksi. Kiireelliset tapaukset käsitellään mahdollisimman pian, yleensä saman päivän aikana. Eläinsuojelutyölle on varattu molemmille praktikkoeläinlääkäreille aikaa 2,5 päivää viikossa ja valvontaeläinlääkärille 5 päivää viikossa.

Jos tarkastuksen kohde on eläinlääkäriin oma asiakas, tarkastuksen tekee joku muu valvontatyötä tekevä eläinlääkäri. Eläinsuojeluvalvontatyötä tekevät eläinlääkärit sijaistavat tarvittaessa toisiaan, ja myös hygieenikkoeläinlääkäri sekä johtava kaupungineläinlääkäri voivat tilanteen niin vaatiessa toimia sijaisena yksittäisessä eläinsuojeluvalvontatehtävässä.

Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

Ilman epäilyä saadaan tarkastaa luvan- tai ilmoituksenvaraiset eläintenpitopaikat kuten kennelit, hevostallit, eläinkaupat ja eläinhoitolat. Valtakunnallisen ohjelman tavoitteena on tarkastaa ko. kohteet 1-3 vuoden välein riskiperusteisesti. Tämä tavoite ei ole aiempina vuosina kuitenkaan toteutunut, resurssipulasta johtuen. Työmäärä eläintautien ja eläinsuojelun osalta on edelleen lisääntynyt, eikä säännöllisen valvonnan tarkastuskäyntejä ole pystytty tekemään suunnitelman mukaisesti, huolimatta vuonna 2020 ja 2023 saaduista resurssilisäyksistä. Vuonna 2024 on ollut tavoitteena toteuttaa 6-8 suunnitelmallisen valvonnan tarkastusta ja näistä on toteutunut 6. Mikäli vuonna 2025 saadaan uusi valvontaeläinlääkäriin vakanssi, on suunnitelmallisten tarkastusten tavoitteena 25 kpl.

Teurastamot ja pienteurastamot

Espoon seudun ympäristöterveyden alueella ei ole teurastamoita tai pienteurastamoita.

Epäkohtailmoitukset tukivalvontaan

Mikäli tuotantoeläintilalla tehtävän eläinsuojelu- tai eläintautitarkastuksen yhteydessä ilmenee puutteita, jotka vaikuttavat tilan EU-tukiin, on virkaeläinlääkäri viipymättä yhteydessä läänineläinlääkäriin ja toimittaa tälle mahdollisimman tarkan tarkastuspöytäkirjan. Tarkastuspöytäkirja toimitetaan viimeistään viikon kuluessa tarkastuksesta läänineläinlääkäriille. Erityisesti tilakäynnillä tulee kiinnittää huomiota nk. hyvinvointi-indikaattoreihin, joita on annettu vasikoiden, sikojen, munivien kanojen, nautojen ja hevosten hoitoon liittyen

5.7.3 Seuranta

Kaikessa valvonnassa annettujen määräysten noudattamista valvotaan tekemällä seurantatarkastus määräajan päättymisen jälkeen tai muulla tavoin varmistumalla määräysten noudattamisesta.

5.8 Eläinlääkäripalvelujen toimeenpano

5.8.1 Peruseläinlääkäripalvelut

Kaupungineläinlääkäriin virkoja on kaksi. Nämä virkaeläinlääkärit huolehtivat alueellaan hyöty- ja muiden kotieläinten (lemmikkieläinten) terveyden- ja sairaudenhoidosta virka-aikana. Suurikokoisten lemmikkieläinten ja tuotantoeläinten sairaskäynnit tehdään eläinten pitopaikkaan.

Kaupungineläinlääkärit tarjoavat pieneläimille peruseläinlääkäripalveluja yhteisvastaanotolla osoitteessa Pihatormä 1 A, 02240 Espoo. Vastaanotolla työskentelee myös klinikkaeläinhoitaja. Vastanotolla tarjotaan tavanomaisia eläinlääkäripalveluja, joihin sisältyy mm. puhelinneuvontaa, sairaudenhoidoa, ennalta ehkäisevää toimintaa eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidossa ja edistämisessä sekä tarvittaessa eläinten lopetus.

5.8.2 Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alueella on valtakunnalliseen terveydenhuolto-ohjelman piiriin kuuluvia tuotantoeläintiloja, joille kunnan tulee järjestää terveydenhuoltopalvelut. Tähän mennessä kaikki voimassa olevat terveydenhuoltosopimukset on solmittu yksityisten eläinlääkärien kanssa.

5.8.3 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Kiireellinen eläinlääkäriapu virka-aikana

Kiireelliseen eläinlääkäriapuun kuuluvat akuutisti sairaiden eläinten perustutkimus ja vähintään ensiapuluonteiset hoitotoimenpiteet. Vastaanotolla annetaan tavallisimpia toimenpiteitä sisältäviä peruseläinlääkäripalveluja ajanvarauspotilaille sekä hätätapauksille.

Eläinlääkäripäivystys virka-ajan ulkopuolella

Virka-ajan ulkopuolisesta (arkipäivinä klo 16–8 sekä viikonloppuisin ympäri vuorokauden) eläinlääkäripäivystyksestä vastaa Yliopistollinen eläinsairaala Helsingin Viikissä. Päivystys kattaa kaikki Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen kotieläimet. Yliopistollinen eläinsairaala tarjoaa eläimen terveydentilan vaatiessa ja omistajan halutessa korkeatasoisia erikoiseläinlääkäripalveluja myös päivystysaikana, jolloin niitä muualta ei ole saatavissa. Yliopistollisessa eläinsairaalassa on eriytetty pieneläin- ja hevossairaala sekä tuotantoeläinpäivystys.

Pieneläinsairaala, päivystysnumero 0600 97411, käyntiosoite Koetilantie 2, Helsinki.

Hevossairaala, päivystysnumero 0600 412, käyntiosoite Koetilankuja 1. Helsinki

Tuotantoeläinsairaala, päivystysnumero 0600 97413, käyntiosoite Leissantie 41, Mäntsälä

5.8.4 Palvelujen saatavuus

Kahden kaupungineläinlääkäriin asianmukaisesti varustettu yhteisvastaanotto, (pinta-ala n. 214 m²) sijaitsee Länsikeskuksessa (Matinkylä-Olari) hyvien liikenneyhteyksien päässä. Vastaanottotiloja on laajennettu ja remontoitu syksyllä 2023, mikä on sujuvoittanut klinikan toimintaa ja lisännyt työturvallisuutta. Valvontayksikön alueella on myös yli 20 yksityistä eläinlääkäripalvelujen tarjoajaa ja siten saatavilla peruseläinlääkäripalveluita sekä hyöty- että muille kotieläimille. Virkaeläinlääkärit hoitavat valvontatehtävien lisäksi pääasiassa pieneläimiä sekä tekevät alle 20 sairaskäyntiä vuodessa hyötyeläinten pitopaikkoihin.

5.8.5 Ostopalvelut

Virka-ajan ulkopuolinen päivystys hankitaan ostopalveluna Yliopistolliselta eläinsairaaltal. Koska kyseessä on kansallisella vertailutasolla korkeatasoista osaamista ja palveluita tarjoava eläinsairaala, ei erillistä päivystystoiminnan laadun valvontaa ei ole katsottu tarpeelliseksi toteuttaa. Toistaiseksi voimassa oleva sopimus virka-ajan ulkopuolisesta päivystyksestä yliopistollisen eläinsairaalan kanssa on Espoon ja Kauniaisten kaupunkien osalta tehty v. 2006 ja Kirkkonummen kunnan osalta vuonna 2007. Sopimusten mukaan palvelujen tuottaja perii annetuista eläinlääkäripalveluista eläimen omistajalta tai haltijalta maksun, joka vastaa palvelusta keskimäärin aiheutuvia todellisia kustannuksia.

Yliopistollinen eläinsairaala lähettää vuosittain sekä erikseen pyydettyä kunta- ja eläinlajikohtaiset raportit seutuyksikön alueen päivystyksessä hoidetuista potilaista ja niiden diagnooseista. Yliopistollisen eläinsairaalan kanssa neuvotellaan ja sovitaan toimintatavasta aina tarvittaessa, esimerkiksi eläintautitilanteisiin liittyen.

Virka-ajan ulkopuolinen päivystys Yliopistollisen eläinsairaalan kanssa on sujunut erittäin hyvin. Espoon kaupungilla ja yliopistollisella eläinsairaallalla (aik. Eläinlääketieteellinen korkeakoulu) on ollut päivystyssopimus vuodesta 1989 saakka. Korjaavaa palautetta tulee palveluja käyttäviltä asukkailta erittäin harvoin, ja havaittujen yksittäisten ongelmakohtien osalta on käyty neuvottelut Yliopistollisen eläinsairaalan kanssa toiminnan parantamiseksi.

Vuoden 2025 aikana käydään Yliopistollisen eläinsairaalan kanssa keskustelut eläinlääkäripäivystyksen järjestelyistä uuden eläinlääkintähuoltolain (285/2023) edellytysten mukaisesti.

5.9 Valvontasuunnitelman seuranta ja arviointi

Valvontasuunnitelma viedään yhdessä muiden ympäristöterveyden valvontasuunnitelmien kanssa Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunnalle hyväksyttäväksi.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontasuunnitelman toteutumista seurataan virkaeläinlääkärien palaverissa neljästi vuodessa.

Aluehallintovirastoon raportoidaan / lähetetään:

- joka kuukausi kuukausi-ilmoitus
- eläinsuojelupäätökset, eläintautivalvontakäynnit /-päätökset
- salmonellavalvontapöytäkirjat
- muut viranomaisten pyytämät vuosiyhteenvedot ym.

Suunnitelman toteutumisen arviointi esitetään Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunnalle muiden ympäristöterveyden valvontasuunnitelmien yhteydessä ja arviointi lähetetään aluehallintovirastoon tiedoksi seuraavan kalenterivuoden helmikuun loppuun mennessä. Toteutumisen arvioinnissa tarkastellaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontasuunnitelman toteutumista ja eläintautilain nojalla suoritettuja toimenpiteitä. Samalla esitetään tilasto eläinlääkäripalvelujen käytöstä, josta ilmenee vuositason sairaskäyntien, terveydenhuoltokäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät virka-aikana sekä yliopistollisen eläinlääkäripäivystyksessä. Lisäksi esitetään löytöeläinten lukumäärätiedot.

5.10 Palaute ja toiminnan kehittäminen

Mahdolliset eläinlääkintähuoltoa koskevat asiakasvalitukset ja korvauspyynnöt ohjataan eläinlääkärien esimiehelle eli johtavalle kaupungineläinlääkärille. Johtava kaupungineläinlääkäri keskustelee asiakkaan kanssa ja päättää mahdollisista jatkotoimenpiteistä. Kunta korvaa vahingonkorvauslain (412/1974, luku 3) työnantajan ja julkisyhteisön korvausvastuun mukaisesti mahdolliset työntekijän virheestä tai laiminlyönnistä aiheutuneet vahingot. Riitatapauksissa eläimen omistaja, hoitanut eläinlääkäri tai kunta voi pyytää lausunnon eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnalta. Lautakunta antaa lausunnon siitä, onko eläimen hoidossa tapahtunut hoitovirhe ja syntyykö virheestä vahingonkorvausvastuu.

Vastaanotolla on palautelaatikko asiakaspalautetta varten ja palautetta saadaan myös sähköpostitse sekä puhelimitse. Palaute on ollut pääasiassa kiittävää. Kirjallisista asiakaspalautteista ja mahdollisista valituksista pidetään kirjaa ja niissä esille tulleet asiat huomioidaan eläinlääkäripalvelujen suunnitelmaa päivitettäessä. Myös mahdollisissa aluehallintoviraston tarkastuksissa ja auditoinneissa ilmenneet, kehittämistä vaativat seikat otetaan huomioon ja korjaavien toimenpiteiden edistymistä seurataan.